

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΝΟΙΧΤΟΥ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΑΙ ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΟΥ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ
ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ, ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ, ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ
ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΡΑΠΕΖΩΝ**

ΣΙΩΡΗ Ο. ΠΟΛΥΞΕΝΗ

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΓΟΥΝΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ**

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ, 2020

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας της διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία χρησιμοποίησα αναφέρεται στην διπλωματική και την αναγνωρίζω πλήρως. Έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Τέλος, βεβαιώνω ότι αυτή η διπλωματική εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά, ειδικά για της απαιτήσεις του κοινού προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών «Τραπεζική-Λογιστική-Χρηματοοικονομική» του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου και του Πανεπιστημίου Λευκωσίας.

Σεπτέμβριος, 2020

Υπογραφή

*Αφιερωμένη στα παιδιά μου,
Μαρία και Χριστίνα*

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική έχει θέμα της τον εσωτερικό, εξωτερικό και φορολογικό έλεγχο των ελληνικών επιχειρήσεων και τραπεζών. Ειδικότερα, και προς την επίτευξη αυτού του σκοπού αντλήθηκαν έρευνες και μελέτες κυρίως από τη διεθνή βιβλιογραφία και αρθρογραφία.

Η εργασία απαρτίζεται από πέντε κεφάλαια, από τα οποία το τελευταίο είναι η μελέτη περίπτωσης των επιχειρήσεων και τραπεζών. Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται η έννοια του ελέγχου και οι μορφές του και ταυτόχρονα γίνεται και ιστορική αναδρομή στην ελεγκτική και στο πως η επιστήμη αυτή εφαρμόζεται και στην Ελλάδα.

Στο επόμενο κεφάλαιο γίνεται διεξοδική ανάλυση στην έννοια του εσωτερικού ελέγχου. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρονται τα είδη του ελέγχου, ο κώδικας δεοντολογίας αλλά και η διαδικασία η οποία ακολουθείται κάθε φορά από τους εσωτερικούς ελεγκτές των οικονομικών οντοτήτων.

Το τρίτο κεφάλαιο αποτελεί την ανάλυση του εξωτερικού ελέγχου, με αναφορά τόσο στην έννοια όσο και στις υπόλοιπες συνιστώσες του. Δηλαδή, στον ρόλο τον οποίο επιτελεί ένας εξωτερικός ελεγκτής, καθώς και τις υποχρεώσεις του, αλλά και σκάνδαλα τα οποία έγιναν γνωστά παγκοσμίως, με ιδιαίτερη αναφορά στην υπόθεση Folli Follie Group.

Εν συνεχεία, στο τέταρτο κεφάλαιο αναφερόμαστε στη φοροδιαφυγή, την αντιμετώπιση της μέσω του φορολογικού ελέγχου και της φορολογικής συμμόρφωσης.

Τέλος, ακολουθεί το κεφάλαιο της μελέτης περίπτωσης όπου αναφερθήκαμε στα συστήματα ελέγχων που χρησιμοποιεί η κάθε τράπεζα προκειμένου να αποφεύγονται η παραπληροφόρηση και η λανθασμένη εικόνα της κατάστασης των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Λέξεις κλειδιά: εσωτερικός ελεγκτής, σύστημα εσωτερικού ελέγχου, εξωτερικός ελεγκτής, φοροδιαφυγή, φορολογικός έλεγχος, λογιστική απάτη

Abstract

The present Master thesis deals with the internal, external and tax control of the Greek companies and banks. In particular, to achieve this goal, research and studies were drawn mainly from the international literature and articles.

It consists of five chapters, the last of which is the case study of Greek banks. The first chapter analyzes the concept of control and its forms and at the same time provides a historical review of control and how this science is applied in Greece.

The next chapter provides a detailed analysis of the concept of internal control. More specifically, the types of audit, the code of conduct and the procedure followed each time by the internal auditors of the entities are mentioned.

The third chapter is the analysis of external control, with reference to both the concept and its other components. That is, in the role performed by an external auditor, and his obligations, but also scandals that have become known worldwide, with special reference to the Folli Follie Group case.

Then, in the fourth chapter, we refer to tax evasion, its treatment through tax audit and tax compliance.

Finally, follows the chapter of the case study where we referred to the control systems used by each bank in order to avoid misinformation and the wrong picture of the situation of credit institutions.

Keywords: internal auditor, internal control system, external auditor, tax evasion, tax audit, accounting fraud

Περιεχόμενα

<i>Περίληψη</i>	5
<i>Abstract</i>	6
<i>Κεφάλαιο 1^ο</i>	11
1.1. Ορισμός του Ελέγχου	11
1.1.1. Θεωρίες Ελέγχου	11
1.2. Ιστορική Αναδρομή της Ελεγκτικής	13
1.3. Η Επιστήμη της Ελεγκτικής στην Ελλάδα	15
1.4. Οι Μορφές των Ελέγχων	19
<i>Κεφάλαιο 2^ο</i>	22
2.1. Η Έννοια του Εσωτερικού Ελέγχου	22
2.2. Τα Είδη του Εσωτερικού Ελέγχου	24
2.3. Ο Κώδικας Δεοντολογίας του Εσωτερικού Ελέγχου	24
2.3.1. Καθήκοντα και Υποχρεώσεις Εσωτερικού Ελεγκτή	26
2.4. Διαδικασία Εσωτερικού Ελέγχου	27
2.4.1. Μηχανισμοί Εσωτερικού Ελέγχου	27
2.4.2. Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου	27
<i>Κεφάλαιο 3^ο</i>	32
3.1. Η Έννοια του Εξωτερικού Ελέγχου	32
3.1.1. Η Σημασία του Εξωτερικού Ελέγχου	32
3.2. Ο Ρόλος και το Αντικείμενο του Εξωτερικού Ελεγκτή	33
3.3. Η Διαδικασία Εξωτερικού Ελέγχου	35
3.3.1. Σχεδιασμός Ελέγχου	36
3.3.2. Πληροφοριακά Συστήματα και Εξωτερικός έλεγχος	36
3.4. Οι Υποχρεώσεις Ενός Εξωτερικού Ελεγκτή	37
3.5. Διαχείριση Αποτελεσμάτων	38
3.6. Ανάλυση του Απολογισμού των Οικονομικών Σκανδάλων	40
3.7. Σκάνδαλο Folli Follie Group	43
<i>Κεφάλαιο 4^ο</i>	56
4.1. Η Φοροδιαφυγή και οι Αιτίες της	56
4.2. Μηχανισμός Φορολογικού Ελέγχου	59
4.3. Φορολογική Συμμόρφωση	61

<i>Κεφάλαιο 5^ο</i>	62
5.1. Εσωτερικός Έλεγχος και Τραπεζική Απάτη: Ανασκόπηση Βιβλιογραφίας ...	62
5.2. Εσωτερικός Έλεγχος στην Alpha Bank	66
5.2.1. Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου	66
5.2.2. Επιτροπή Ελέγχου	67
5.3. Εσωτερικός Έλεγχος στην Τράπεζα Πειραιώς	69
5.3.1. Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου	69
5.3.2. Επιτροπή Ελέγχου	70
5.4. Εσωτερικός Έλεγχος στην Εθνική Τράπεζα	71
5.4.1. Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου	71
5.4.2. Επιτροπή Ελέγχου	72
5.5. Εσωτερικός Έλεγχος στην Eurobank Ergasias.....	73
5.5.1. Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου	73
5.5.2. Επιτροπή Ελέγχου	75
5.6. Οι επιπτώσεις της πανδημίας στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα	76
<i>Συμπεράσματα</i>	79
<i>Βιβλιογραφία</i>	84

Εισαγωγή

Οι ελεγκτές ήταν υπεύθυνοι για την ανίχνευση της απάτης σε πολλά στάδια. Αρχικά, ήταν υπεύθυνοι για τον εντοπισμό της απάτης, ως έναν από τους κύριους στόχους της διαδικασίας επανεξέτασης και αναθεώρησης των οικονομικών στοιχείων. Ωστόσο, στις μέρες μας η ευθύνη των ελεγκτών περιορίζεται στην εξέταση των οικονομικών καταστάσεων και στην παροχή εύλογης βεβαιότητας, όχι όμως παραπάνω, από τον βαθμό στον οποίο οι οικονομικές καταστάσεις είναι απαλλαγμένες από απάτη και στο ότι αυτές αντικατοπτρίζουν ειλικρινά και δίκαια την οικονομική θέση της εταιρείας (Alarbeed, Alothman και Assee, 2014).

Ο εξωτερικός έλεγχος αντιπροσωπεύει τις πράξεις λογιστικού ελέγχου για τα ενδιαφερόμενα μέρη, εκτός της ελεγχόμενης οντότητας, από εξειδικευμένους και ανεξάρτητους από την ελεγχόμενη οντότητα εμπειρογνώμονες, που ονομάζονται εξωτερικοί ελεγκτές. Αυτοί οι ελεγκτές είναι εξειδικευμένοι, ανεξάρτητοι και διενεργούν τον έλεγχο σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα ελέγχου (Lotfii, 2005).

Η τεχνολογία των πληροφοριών διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διαδικασία του εξωτερικού ελέγχου, καθώς οι παραδοσιακές μέθοδοι και διαδικασίες δεν ανταποκρίνονται πλέον στη διαδικασία ελέγχου στο πλαίσιο της ηλεκτρονικής επεξεργασίας δεδομένων και της εποχής της πληροφορικής, όπου τα ηλεκτρονικά λογιστικά συστήματα παρέχουν πληροφορίες σε μεγάλο και γρήγορο βαθμό, και με υψηλότερη ακρίβεια και απόδοση από ό, τι πριν (Zghoot, 2016). Σύμφωνα με τον Kasswna (2012), η τεχνολογία της πληροφορίας έχει γίνει πραγματικότητα που πρέπει να αναγνωριστεί αυτές τις μέρες, λόγω των ραγδαίων αλλαγών και εξελίξεων σε όλα τα επίπεδα.

Οι Kassem και Higson (2016) διεξήγαγαν μια μελέτη που στόχευε στον προσδιορισμό του ρόλου των εξωτερικών ελεγκτών στην εταιρική διαφθορά, εκτός από τον προσδιορισμό των επιπτώσεων για τους ρυθμιστές του εξωτερικού ελέγχου.

Ανάλογα με τη θεωρητική προσέγγιση, η παρούσα εργασία αναφέρθηκε στις ευθύνες των εξωτερικών ελεγκτών σε σχέση με την εταιρική διαφθορά και τις επιπτώσεις της διαφθοράς στις οικονομικές καταστάσεις, παρέχοντας στοιχεία και από προηγούμενη βιβλιογραφία. Επιπλέον, εξέτασε και τον αντίκτυπο που μπορεί να έχει η εταιρική διαφθορά στο ελεγκτικό επάγγελμα, παρέχοντας αποδεικτικά στοιχεία από πραγματικές υποθέσεις διαφθοράς. Τα αποτελέσματα αποκάλυψαν ότι οι εξωτερικοί ελεγκτές είναι υπεύθυνοι για τον εντοπισμό ουσιωδών ανακρίβειών που προκύπτουν από τη διαφθορά και θα είχαν σημαντική επίπτωση στις οικονομικές καταστάσεις.

Οι DiGabriele και Ojo (2014) υπογράμμισαν τον διττό ρόλο των εξωτερικών ελεγκτών και τον αντίκτυπό τους στην αντικειμενικότητα και την ανεξαρτησία, πέρα από την εξέταση του κατά πόσον είναι κατάλληλο για τους εξωτερικούς ελεγκτές να ενσωματώνουν την ευθύνη του εσωτερικού ελεγκτή ή όχι.

Η αμοιβαία συνεργασία των εποπτικών αρχών, των εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών βελτιώνει την αποτελεσματικότητα της εργασίας και των τριών εμπλεκόμενων πλευρών, ενώ κάθε μέρος έχει την δική του αποκλειστική ευθύνη. Η συνεργασία μπορεί να βασίζεται σε περιοδική συνεδρίαση και των τριών μερών. Από την άποψη των εποπτικών αρχών, μπορεί κανείς να εκτιμήσει ότι το διοικητικό όργανο θα πρέπει να παρίσταται στις συνεδριάσεις αυτές. Κατά τη διάρκεια αυτών των συναντήσεων, κάθε μέρος παρέχει τις πληροφορίες που παρουσιάζουν κοινό ενδιαφέρον, ενώ ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στις περιοχές που θα υπόκεινται στον έλεγχο. Επίσης, ένα ζήτημα συζήτησης είναι η εφαρμογή των συστάσεων της επιχείρησης από τον εποπτικό φορέα, τον εξωτερικό και τον εσωτερικό ελεγκτή.

Στην παρούσα εργασία αναφερθήκαμε τόσο στον εξωτερικό όσο και στον εσωτερικό έλεγχο αλλά και στον φορολογικό αναφορικά με τις ελληνικές επιχειρήσεις και τράπεζες. Ειδικότερα, η έρευνα ολοκληρώθηκε μέσα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση παραθέτοντας στοιχεία από μελέτες οι οποίες αναφέρονται τόσο στην κάθε κατηγορία ελέγχου ξεχωριστά όσο και στο πώς συνδέονται μεταξύ τους.

Κεφάλαιο 1^ο

1.1 Ορισμός του Ελέγχου

Ο έλεγχος είναι μια επιστήμη με αυξανόμενη σημασία τα τελευταία χρόνια, δεδομένου ότι οι εταιρείες και τα ενδιαφερόμενα μέρη έχουν συνειδητοποιήσει την ανάγκη για την αξιοπιστία των δημοσιευμένων πληροφοριών. Ο εξωτερικός έλεγχος είναι σε θέση να παράσχει τη βεβαιότητα σχετικά με την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων δεδομένου ότι ασχολείται σοβαρά με τη συμμόρφωση με τις λογιστικές αρχές, τους λογιστικούς κανόνες και τις λογιστικές εκτιμήσεις. Ο εσωτερικός έλεγχος εκτελείται από επαγγελματίες με συγκεκριμένο επιστημονικό και επαγγελματικό υπόβαθρο, ο οποίος είναι υπάλληλος της ελεγχόμενης εταιρείας (Negakis και Tachinakis, 2013).

Ο έλεγχος είναι μια τυπική, συστηματική και πειθαρχημένη προσέγγιση, η οποία αποσκοπεί στην αξιολόγηση και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών και των σχετικών ελέγχων. Ο έλεγχος διέπεται από επαγγελματικά πρότυπα, τα οποία συμπληρώνονται από άτομα ανεξάρτητα από τη διαδικασία που ελέγχεται και εκτελούνται κανονικά από άτομα με μία από τις πολλές αναγνωρισμένες πιστοποιήσεις.

Τα τυπικά χαρακτηριστικά ενός ελέγχου περιλαμβάνουν τα ακόλουθα:

- ❖ Τυπική επισκόπηση που διέπεται από επαγγελματικά πρότυπα.
- ❖ Ολοκλήρωση από επαγγελματίες ανεξάρτητους από τη λειτουργία της επιχείρησης ή του οργανισμού που ελέγχεται.
- ❖ Τυπική, συστηματική και δομημένη προσέγγιση.
- ❖ Περιέχει προγραμματισμό, δειγματοληψία, δοκιμή και επικύρωση.
- ❖ Τυπική επικοινωνία με συστάσεις και μέτρα διορθωτικής δράσης.
- ❖ Τεκμηριωμένη παρακολούθηση των διορθωτικών ενεργειών.
- ❖ Η ευθύνη του ελέγχου είναι συνήθως στον Εκτελεστικό Διευθυντή Ελέγχου και στην Επιτροπή Ελέγχου.
- ❖ Συμπεριλαμβάνει τακτική και επίσημη επικοινωνία με το Διοικητικό Συμβούλιο.

1.1.1 Θεωρίες Ελέγχου

Υπάρχουν πολλές διαφορετικές θεωρίες που εξηγούν την ανάγκη (ζήτηση) για παροχή ελεγκτικών υπηρεσιών. Ορισμένες από αυτές είναι γνωστές στην έρευνα και μερικές από αυτές βασίζονται περισσότερο στις αντιλήψεις. Σύμφωνα με τους Hayes et al. (1999) οι κυριότερες ελεγκτικές θεωρίες είναι οι εξής:

Η θεωρία του αστυνόμου (Policeman Theory) υποστηρίζει ότι ο ελεγκτής λειτουργεί ως «αστυνόμος», ο οποίος είναι υπεύθυνος για την πρόληψη, την αναζήτηση και τον εντοπισμό της απάτης. Μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα, αυτή ήταν η πιο ευρέως διαδεδομένη θεωρία ελέγχου. Όμως, πιο πρόσφατα, ο κύριος στόχος των ελεγκτών ήταν να παράσχουν εύλογη βεβαιότητα και να επαληθεύσουν την αλήθεια και τη δικαιοσύνη των οικονομικών καταστάσεων. Ωστόσο, η αναζήτηση της απάτης και των παρατυπιών εξακολουθεί να είναι ένα σημαντικό θέμα στη συζήτηση για τις ευθύνες του ελεγκτή και συνήθως μετά από γεγονότα, όπου αποκαλύφθηκαν απάτες στις οικονομικές καταστάσεις, αυξάνεται η πίεση για την αύξηση των ευθυνών των ελεγκτών για την ανίχνευση και τον εντοπισμό της.

Η θεωρία της αξιοπιστίας του δανεισμού (Lending Credibility Theory) υποδηλώνει ότι ο πρωταρχικός σκοπός του ελέγχου είναι η προσθήκη της αξιοπιστίας στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Κατά την άποψη αυτή, η υπηρεσία που οι ελεγκτές παρέχουν προς τους πελάτες τους είναι η αξιοπιστία (credibility). Οι ελεγμένες οικονομικές καταστάσεις χρησιμοποιούνται ως στοιχεία που αυξάνουν την εμπιστοσύνη των χρηστών των οικονομικών καταστάσεων προς τα στοιχεία που παρουσιάζονται από τη διαχείριση της Διοίκησης, ενώ μειώνουν την ασυμμετρία της πληροφόρησης (Salehi, 2011). Τα προσδοκώμενα κέρδη – οφέλη που αποκομίζουν οι χρήστες από την αυξημένη αυτή αξιοπιστία, σχετίζονται συνήθως με τη βελτίωση της ποιότητας λήψης των επενδυτικών τους αποφάσεων, όταν αυτές βασίζονται σε αξιόπιστες πληροφορίες.

Η θεωρία της εμπνευσμένης εμπιστοσύνης (Θεωρία Ορθολογικών Προσδοκιών - Theory of Rational Expectations) (Limperg, 1932) καλύπτει τόσο τη ζήτηση όσο και την προσφορά υπηρεσιών ελέγχου. Η απαίτηση για υπηρεσίες ελέγχου είναι η άμεση συνέπεια της συμμετοχής τρίτων (ενδιαφερόμενων μερών μιας εταιρείας) στην εταιρεία. Αυτά τα μέρη απαιτούν τη λογοδοσία από τη Διοίκηση, σε αντάλλαγμα για τις επενδύσεις τους στην εταιρεία. Η λογοδοσία πραγματοποιείται μέσω της έκδοσης περιοδικών οικονομικών εκθέσεων. Ωστόσο, δεδομένου ότι αυτές οι πληροφορίες που παρέχονται από τη Διοίκηση ενδέχεται να είναι μεροληπτικές και τα εξωτερικά μέρη δεν έχουν άμεσο μέσο παρακολούθησης, απαιτείται έλεγχος, από έναν ανεξάρτητο και ειδικό ελεγκτή, που θα εξασφαλίζει την αξιοπιστία αυτών των πληροφοριών. Σύμφωνα με τη θεωρία «ο ελεγκτής θα πρέπει σε κάθε περίπτωση, να εξακριβώνει ποιες προσδοκίες εγείρει και να συνειδητοποιεί το περιεχόμενο της εμπιστοσύνης που εμπνέει, με την εκπλήρωση κάθε ξεχωριστού έργου» (Limperg Institute, 1985). Για την επίτευξη αυτού του στόχου, ο ελεγκτής καλείται να

επιτελέσει αρκετή δουλειά προκειμένου να ανταποκριθεί πάντα στις προσδοκίες που έχει εγείρει στην κοινωνία.

Η θεωρία της αντιπροσώπευσης (*Agency Theory*) υποστηρίζει ότι η ύπαρξη του ελέγχου σχετίζεται με την ύπαρξη των σχέσεων εντολέα – εντολοδόχου, όπου ένας εντολέας αναθέτει τη διαδικασία λήψεως αποφάσεων σε έναν πράκτορα – εντολοδόχο. Σε μια επιχείρηση, ο πράκτορας είναι η Διοίκηση (διευθυντής), ο οποίος ως αντάλλαγμα προσπαθεί να κερδίσει εισφορές και να αποζημιωθεί από τον εντολέα - επενδυτή (Jensen and Meckling, 1976). Επίσης, ο ρόλος του ελεγκτή, σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, είναι η επίβλεψη της σχέσης πράκτορα - εντολέα, καθώς με τον έλεγχο που διενεργεί μπορεί να εποπτεύει και να παρακολουθεί τη συμπεριφορά και το έργο του πράκτορα καθώς και των πληροφοριών που παρέχονται από αυτόν, ώστε να διατηρηθεί η εμπιστοσύνη και η αξιοπιστία προς την εταιρεία.

Σύμφωνα με τον Dassen (1989), οι αρχές της προσφοράς και της ζήτησης των θεωριών της «εμπνευσμένης εμπιστοσύνης» και της θεωρίας της «αντιπροσώπευσης» παρουσιάζουν ομοιότητες και για το λόγο αυτό, η πρώτη μπορεί να θεωρηθεί ως μια πρόδρομη μορφή της θεωρίας της αντιπροσώπευσης.

1.2 Ιστορική Αναδρομή της Ελεγκτικής

Η λέξη «έλεγχος» προέρχεται από τη λατινική λέξη *audition*, που σημαίνει «να ακούσει», «να ακούει». Σύμφωνα με τον Flint (1988), ο έλεγχος είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο το οποίο δεν εξυπηρετεί κανένα σκοπό ή αξία, εκτός από την πρακτική του χρησιμότητα και η ύπαρξή του είναι εξ ολοκλήρου χρήσιμη. Ο Wang (2004) εξήγησε τον οικονομικό έλεγχο ως τη διαδικασία της επαναβεβαίωσης, της αυτοδιάθεσης, της αυτομετρήσεως και της αυτοεπεξεργασίας σχετικά με την οικονομική ευθύνη της διαχείρισης. Ο Cañibano (1993) ορίζει ότι ο έλεγχος είναι, γενικά, ένα μέσο για να εξετάζει και να ελέγχει τις πληροφορίες, να καταγράφει και να επεξεργάζεται τα κυκλώματα, έχοντας ως στόχο να εκφράσει γνώμη σχετικά με τα οφέλη και τη βιωσιμότητά του.

Σύμφωνα με την Power (1999), ο έλεγχος αναφέρεται στη συστηματική και ανεξάρτητη εξέταση των βιβλίων, των λογαριασμών, των εγγράφων και των δελτίων ενός οργανισμού, για να διαπιστωθεί κατά πόσο οι οικονομικές καταστάσεις παρουσιάζουν μια αληθή και δίκαιη εικόνα. Ο έλεγχος είναι μια συστηματική διαδικασία αντικειμενικής απόκτησης και αξιολόγησης αποδεικτικών στοιχείων, όσον αφορά τους ισχυρισμούς σχετικά με τις

οικονομικές ενέργειες και τα γεγονότα, ώστε να διαπιστωθεί ο βαθμός αντιστοιχίας μεταξύ αυτών των ισχυρισμών και των καθορισμένων κριτηρίων καθώς και η ανακοίνωση των αποτελεσμάτων στους ενδιαφερόμενους χρήστες (Raffa, 2003).

Ο έλεγχος έχει επηρεάσει ως επί το πλείστον τον προσδιορισμό της λογιστικής, καθώς η τελευταία μεταμορφώθηκε και κορυφώθηκε με την ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας (Tanko, 2011). Ο Salehi (2011) παρατήρησε ότι παρόλο που και οι αρχαίοι πολιτισμοί της Μεσοποταμίας, της Αιγύπτου, της Ελλάδας και της Ιταλίας παρουσίαζαν αποδείξεις ιδιαίτερα ανεπτυγμένων οικονομικών συστημάτων, ωστόσο το οικονομικό γεγονός κατά τη διάρκεια αυτών των περιόδων περιοριζόταν στην καταγραφή των ενιαίων συναλλαγών. Ο Salisu (2011) παρατήρησε ότι τα ευρήματα αποκάλυψαν ότι η γραφή στην πραγματικότητα αναπτύχθηκε από λογιστές.

Ο Iuliana (2012) παρακολούθησε την ιστορία του ελέγχου μέχρι την προϊστορική περίοδο. Εξήγησε ότι οι διαδικασίες ελέγχου μπορούν να συνδεθούν με τη θεμελιώδη συμπεριφορά των ανθρώπων. Στο αρχαίο παρελθόν περί τα 5.000 χρόνια πριν, υπήρχαν στοιχεία πρώτων γραπτών, αναπτύσσοντας νέες μορφές οργάνωσης, νέους κοινωνικοοικονομικούς σχηματισμούς και φιλοσοφίες. Κάποια στιγμή σε αυτά εμφανίστηκε η αναγκαιότητα βελτίωσης της οικονομικής κατάστασης των φυλών ή των βασιλείων. Ως εκ τούτου, το καθήκον αυτό δόθηκε σε ένα μέλος της κοινότητας, που ήξερε πώς να γράψει και να αποτυπώσει με αριθμούς τα δεδομένα και τα αριθμητικά στοιχεία με τέτοιο τρόπο που θα επιτρέψει την αξιολόγηση της οικονομικής κατάστασης, και να μπορέσει να λάβει στη συνέχεια τις κατάλληλες αποφάσεις. Έτσι, η διαδικασία ελέγχου λέγεται ότι ξεκίνησε γύρω στο 400 π.Χ., όπου οι αρχαίοι Αιγύπτιοι και οι Βαβυλώνιοι είχαν ελεγκτικά συστήματα για τον έλεγχο των κινήσεων μέσα και έξω από τις αποθήκες, συμπεριλαμβανομένων των προφορικών «εκθέσεων ελέγχου», με αποτέλεσμα τον όρο «ελεγκτής» (προέρχεται από τη λατινική λέξη «*audire*», που σημαίνει «να ακούει»).

Ο Iuliana (2012), επίσης, υπογράμμισε ότι από τη ρωμαϊκή περίοδο υπήρχαν οι πρώτοι πραγματικοί λογιστικοί καταχωρητές «*Codex Tabulae*», οι οποίοι από τη μια μεριά καταγράφουν την εξαργύρωση «*acptum*» και από την άλλη πλευρά τα έξοδα «*expesum*». Μετά τις 235 π.Χ. η λογιστική ήταν πολύ σημαντική στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Παρατήρησε τη λειτουργία ενός μητρώου για τις εγχώριες επιχειρήσεις «*el Adversaria*» και ένα μητρώο για όλες τις άλλες επιχειρήσεις «*el Codex*», με τη βοήθεια των οποίων οι Ρωμαίοι έχουν ακριβή έλεγχο στην περιουσία τους. Οι τραπεζίτες από την περίοδο αυτή είναι εκείνοι που έχουν αναπτύξει κυρίως τις τεχνικές της λογιστικής. Κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα εμφανίζεται ένα νέο οικονομικό σύστημα οργάνωσης, πνευματικό και κοινωνικό,

στο οποίο μεγάλη σημασία για την ανάπτυξη της λογιστικής είχε η Καθολική Εκκλησία, η οποία κατά το 800 μ.Χ. διέθετε επίσημο έγγραφο ετήσιας απογραφής της περιουσίας της. Στην Ιταλία και τη Γαλλία, η λογιστική δραστηριότητα έγινε επάγγελμα κύρους, από τους διανοούμενους «*escribanos*», αναπτύσσοντας βασικές αξίες για την επαγγελματική δεοντολογία - όπως η ειλικρίνεια και η ορθότητα.

Ο Lee (1994) παρατήρησε ότι γενικά, η έγκαιρη ιστορική εξέλιξη του ελέγχου δεν είναι καλά τεκμηριωμένη. Έλεγχος με τη μορφή αρχαίων δραστηριοτήτων ελέγχου εντοπίστηκε στους αρχαίους πολιτισμούς της Κίνας (Lee, 1986), στην Αίγυπτο και στην Ελλάδα (Boyd, 1905). Οι αρχαίες δραστηριότητες ελέγχου που βρέθηκαν στην Ελλάδα (περίπου 350 π.Χ.) φαίνονται να είναι πιο κοντά στον σημερινό έλεγχο. Παρόμοια είδη δραστηριοτήτων ελέγχου βρέθηκαν, επίσης, στο αρχαίο δημόσιο ταμείο της Αγγλίας. Όταν το Υπουργείο Οικονομικών ιδρύθηκε στην Αγγλία κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Henry I (1100-1135), διορίστηκαν ειδικοί ελεγκτές για να βεβαιωθούν ότι το κράτος λειτουργεί σωστά (Gul et al., 1994). Το πρόσωπο που ήταν υπεύθυνο για τις εξετάσεις των λογαριασμών ήταν γνωστό ως «*ελεγκτής*». Ο σκοπός αυτής της εξέτασης ήταν να αποφευχθούν οι δόλιες ενέργειες (Abdel-Qader, 2002).

Ομοίως, η ύπαρξη δραστηριοτήτων ελέγχου βρέθηκε στις ιταλικές πόλεις. Οι έμποροι της Φλωρεντίας, του Γένου και της Βενετίας χρησιμοποίησαν ελεγκτές για να τους βοηθήσουν να επαληθεύσουν τα πλούτη που έφερναν οι καπετάνιοι των ιστιοπλοϊκών πλοίων, οι οποίοι επέστρεφαν από τον Παλαιό Κόσμο και προοριζόνταν για την Ευρωπαϊκή Ήπειρο. Ο Brown (1992) εξέτασε ότι ο έλεγχος που βρέθηκε στην πόλη της Πίζας το 1394 ήταν κάπως παρόμοιος με εκείνους που βρέθηκαν στο ιταλικό κράτος, σκοπός του οποίου ήταν να δοκιμαστούν οι λογαριασμοί των κυβερνητικών αξιωματούχων για να καθοριστεί εάν είχε πραγματοποιηθεί αποπληθωρισμός.

1.3 Η Επιστήμη της Ελεγκτικής στην Ελλάδα

Ο πρώτος τύπος επίσημης νομοθεσίας που εισήγαγε τη Λογιστική και τις Ελεγκτικές Λογιστικές Αρχές στην Ελλάδα ήταν ο Νόμος 1123/1980. Βάσει αυτής της νομοθεσίας, εισήχθη η πρώτη εποπτική αρχή στην Ελλάδα. Αυτό ήταν το Εθνικό Συμβούλιο Λογιστικής που ιδρύθηκε το 1988 βάσει του Ν. 1819/1988 (ΦΕΚ 256 Α '). Η αρμόδια ελεγκτική αρχή ήταν το Ινστιτούτο Ορκωτών Ελεγκτών στην Ελλάδα (Σ.Ο.Λ.). Από το 2003, ο ρυθμιστικός και εποπτικός φορέας λογιστικής στην Ελλάδα είναι το Συμβούλιο Εποπτείας Λογιστικής και Ελέγχου (Greek Accounting and Auditing Oversight Board-GAAOB).

Το ΓΑΑΟΒ ιδρύθηκε το 2003 βάσει του Ν. 3148/2003 και αποτελείται από το Συμβούλιο Λογιστικής Εποπτείας και το Συμβούλιο Ελέγχου. Η εθνική πρακτική σχετικά με τους νόμιμους ελέγχους των εταιρικών και ενοποιημένων λογαριασμών στην Ελλάδα, συγκρίθηκε με την οδηγία 2006/43/EK βάσει του νόμου 3693 (25 Αυγούστου 2008).

Η ιστορική εξέλιξη του ελεγκτικού επαγγέλματος στην Ελλάδα διακρίνεται στις ακόλουθες τέσσερις περιόδους:

Η πρώτη περίοδος έως την έναρξη της λειτουργίας του Ινστιτούτου Ορκωτών Ελεγκτών (Σ.Ο.Λ.) το 1957, κατά τους οποίους ο έλεγχος των ετήσιων εκθέσεων μιας εταιρείας ήταν βασικός και χαρακτηριστικός, λόγω της ανυπαρξίας του οργανωμένου επαγγέλματος του ελεγκτή. Οι υποχρεώσεις του νόμιμου ελέγχου περιγράφονται στον Ν. 2190/1920. Σύμφωνα με το Ν. 2190/1920, όλες οι εισηγμένες εταιρείες, εισηγμένες ή μη εισηγμένες τράπεζες και εισηγμένες ή μη εισηγμένες ασφαλιστικές εταιρείες πρέπει να ελέγχονται από έναν εγκεκριμένο ελεγκτή, ο οποίος είναι μέτοχος σε αναγνωρισμένη ελεγκτική εταιρεία. Ο μεμονωμένος αυτός ελεγκτής (αλλά όχι η ελεγκτική εταιρεία) πρέπει να αλλάζει κάθε τέσσερα χρόνια.

Σύμφωνα με την τροποποίηση του Ν. 2190/1920 με το Ν. 3604/2007, οι ετήσιες οικονομικές καταστάσεις των εταιρειών που υπερβαίνουν για δύο συνεχόμενες χρήσεις τα δύο από τα τρία κατώτατα όρια πρέπει να ελέγχονται από τουλάχιστον έναν ορκωτό ελεγκτή. Τα κριτήρια είναι: α) συνολικό ύψος ενεργητικού δυνάμει εκατομμυρίων (2.500.000) ευρώ, β) σύνολο κύκλου εργασιών πέντε εκατομμυρίων (5.000.000) ευρώ και γ) κατά μέσο όρο 50 άτομα που απασχολούνται κατά τη διάρκεια της χρήσης. Σε κάθε περίπτωση, το καταστατικό μιας εταιρείας - που ιδρύθηκε με κεφάλαιο τουλάχιστον τριών εκατομμυρίων (3.000.000) ευρώ - θα πρέπει να προβλέπει ότι οι ετήσιες οικονομικές καταστάσεις της πρώτης χρήσης ελέγχονται από έναν ελεγκτή-λογιστή.

Αυτός ο υποχρεωτικός έλεγχος αποτελεί προϋπόθεση για την εγκυρότητα της έγκρισης των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων της Γενικής Συνέλευσης. Οι ελεγκτές διορίζονται από την Ετήσια Γενική Συνέλευση κατά τη διάρκεια της ελεγμένης χρήσης, σύμφωνα με τη σχετική νομοθεσία. Οι ετήσιες οικονομικές καταστάσεις των εταιρειών περιορισμένης ευθύνης, με ετήσιο κύκλο εργασιών άνω του ενός εκατομμυρίου ευρώ (1.000.000 ευρώ) και ένα από τα δύο από τα προαναφερθέντα κριτήρια, ελέγχονται από τουλάχιστον δύο ελεγκτές που έχουν πιστοποιηθεί από το Οικονομικό Επιμελητήριο. Ο υποχρεωτικός ή ο εθελοντικός έλεγχος αποτελεί προϋπόθεση για την εγκυρότητα των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων.

Η δεύτερη περίοδος ορίζεται από την έναρξη της λειτουργίας του Σ.Ο.Λ. το 1957 μέχρι το 1992, όταν το επάγγελμα του ελεγκτή οργανώθηκε και λειτούργησε υπό συγκεκριμένη νομική μορφή του επαγγελματικού σώματος των ορκωτών ελεγκτών. Οι ειδικές διατάξεις για τους ελεγκτές για την περίοδο αυτή είναι οι ακόλουθες:

- ❖ Απαγορεύεται αυστηρά η συμμετοχή οποιουδήποτε Ορκωτού Ελεγκτή στον καθορισμό της αμοιβής του ελέγχου.
- ❖ Το Εποπτικό Συμβούλιο των Ελεγκτών διορίστηκε με κοινή υπουργική απόφαση και απαρτιζόταν από καθηγητές, μέλη του Ελεγκτικού Συνεδρίου, τον Πρόεδρο του ΣΟΛ κλπ. Το Εποπτικό Συμβούλιο είχε με νόμο (άρθρο 6 του Διατάγματος 3329/1955) τις ακόλουθες ευθύνες: την πρόσληψη νέων μελών, τη διεξαγωγή της προώθησης και άσκησης πειθαρχικών εξουσιών, τον καθορισμό του ποσού της μηνιαίας αμοιβής των μελών του ΣΟΛ, τον ορισμό των τελών ελέγχου, καθώς και τις εισπράξεις και καταθέσεις σε ειδικό λογαριασμό στην Τράπεζα της Ελλάδος.
- ❖ Οι ευθύνες για θέματα επιχειρήσεων που έχουν ανατεθεί στην Εκτελεστική Επιτροπή, αποτελούμενη αποκλειστικά από εκλεγμένα μέλη του Σ.Ο.Λ.
- ❖ Διευκρινίζεται ότι οι ορκωτοί ελεγκτές δε θεωρούνται δημόσιοι υπάλληλοι, αλλά πρέπει να εκπληρώνουν δημόσιο καθήκον. Κατά την εκτέλεση του έργου του ορκωτού ελεγκτή, οι επαγγελματίες θα πρέπει να είναι ανεξάρτητοι και να απαγορεύουν οποιαδήποτε παρέμβαση σε οποιοδήποτε έργο δεν ελέγχεται άμεσα από το Σ.Ο.Λ. για τον καθορισμό των τιμών.
- ❖ Μέσω του άρθρου 13 του νομοθετικού διατάγματος 3329/1955 θεσπίζονται αυστηροί κανόνες ασυμβατότητας, προκειμένου να επιτευχθεί ανεξαρτησία μεταξύ των τελών ελέγχου και της ποιότητας των ελεγκτικών εργασιών.
- ❖ Θεσπίζονται αυστηρές απαιτήσεις, όσον αφορά τον άψογο χαρακτήρα, την ακεραιότητα του χαρακτήρα και την αναμφισβήτητη αρετή, ενώ παράλληλα απαιτείται υψηλό επίπεδο και προσόντα για όλους τους ορκωτούς ελεγκτές (άρθρο 10 του διατάγματος 3329/1955 και του άρθρου 2 του Ν. 737/1961).

Πρέπει να υπογραμμιστεί ότι προτείνονται τα παραπάνω μέτρα από τους Βρετανούς Ορκωτούς Λογιστές, οι οποίοι συνεισέφεραν κατά τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας του Σ.Ο.Λ., του Τεχνικού Συμβουλίου των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (και της Ελληνικής Κυβέρνησης, - διάταγμα 2181/1952 και άρθρο 17 του Ν. 3329/1955).

Οι Βρετανοί Ορκωτοί Λογιστές πρότειναν ελεγκτικές πρακτικές άλλες από αυτές που ισχύουν στη χώρα τους, όχι μόνο επειδή γνώριζαν ότι οι συνθήκες στην Ελλάδα ήταν διαφορετικές, αλλά επειδή γνώριζαν τα μειονεκτήματα της φιλελεύθερης (εμπορικής)

κατοχής της πατρίδας τους. Μετά από όλες αυτές τις συστάσεις προετοιμάστηκαν τα πρώτα πρότυπα ελέγχου. Βασίζονταν κυρίως στα αγγλικά πρότυπα ελέγχου. Τα πρότυπα αυτά αναθεωρήθηκαν το 1979 και προσαρμόστηκαν στις βασικές αρχές των διεθνών ελεγκτικών προτύπων και στις ειδικές απαιτήσεις του ελληνικού εταιρικού δικαίου.

Κατά το έτος 1988, οι διατάξεις της 8ης Οδηγίας της ΕΕ 84/253/ΕΟΚ, σχετικά με τους ελεγκτές και το επάγγελμα του ελεγκτή, ενσωματώθηκαν στην ελληνική νομοθεσία. Οι κύριες αλλαγές που εισήχθησαν ήταν οι εξής:

- ❖ Η ιδιότητα του εξωτερικού ελεγκτή (ορκωτού λογιστή) πρέπει να είναι παράλληλη με τα επαγγέλματα του δικηγόρου, του ιατρού κλπ. Από την άλλη πλευρά, ο διαπιστευμένος λογιστής δεν είναι υποστηρικτής της επιχείρησης και δεν υπερασπίζεται μόνο τα συμφέροντα του πελάτη (μέτοχοι), ως δικηγόρος που υπερασπίζεται τα συμφέροντα του πελάτη του. Ο Ορκωτός Ελεγκτής θα πρέπει να ενεργεί, όπως ο Δικαστής. Ο ελεγκτής πρέπει να είναι αντικειμενικός και αμερόληπτος έναντι όλων και να αναφέρει τα πορίσματα του ελέγχου.
- ❖ Προκειμένου να διασφαλιστεί η λειτουργία ενός ανεξάρτητου ελεγκτικού επαγγέλματος στην Ελλάδα, θεσμοθετήθηκε, έτσι ώστε να έχει νόημα και αντικειμενική επαλήθευση της ποιότητας που απαιτείται για τη διατήρηση της μορφής του και επιβάλλεται από τις διατάξεις της οδηγίας 8 (84/253/ΕΟΚ) μέσω του διατάγματος 3329/1955.

Πράγματι, η 8η οδηγία απαιτεί τον υποχρεωτικό έλεγχο των ετήσιων λογαριασμών (οικονομικές καταστάσεις) των εταιρειών και των ενοποιημένων λογαριασμών, που θα διεξάγεται από επαγγελματίες, οι οποίοι χαρακτηρίζονται από επαγγελματική ακεραιότητα και θα εγγυώνται την επαγγελματική ανεξαρτησία. Θα πρέπει επίσης να είναι σε θέση να παρουσιάζουν υψηλό επίπεδο συγκεκριμένων προσόντων. Η 8η Ευρωπαϊκή Οδηγία δεν εξετάζει το θέμα της οργάνωσης του επαγγέλματος του ελεγκτή. Το θέμα αυτό, δηλαδή εάν οι ελεγκτές θα οργανωθούν με τη μορφή «εταιρειών» (διαφόρων τύπων) ή ανεξάρτητων ελεγκτών ή «δημόσιων υπαλλήλων» με εγγυημένη ελευθερία της επαγγελματικής τους γνώμης, αφήνεται να ρυθμίζεται από τους εσωτερικούς νόμους κάθε χώρας.

Το Π.Δ. 15/15-1-1989 εισήγαγε περαιτέρω προσαρμογές αναφορικά με τα προσόντα των ελεγκτών και τις διατάξεις περί επαγγέλματος του ελεγκτή (νομοθετικά διατάγματα 3329/1955, Ν. 4107/1960 και Ν. 737/1961). Αυτές οι προσαρμογές δεν άλλαξαν την υπάρχουσα μορφή οργάνωσης. Ειδικότερα, η συμμετοχή των ελεγκτών στην υποχρεωτική επαγγελματική ένωση έδωσε το δικαίωμα στους ελεγκτές να γίνουν μέλη των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών, σε περίπτωση που είχαν ασκήσει επίσης νόμιμο έλεγχο στην Ελλάδα

και είχαν εξειδικευμένα προσόντα, όπως είναι αυτά των εγκεκριμένων λογιστών - μελών της Ένωσης Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών. Η προσαρμογή αυτή θεωρήθηκε από το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο της χώρας, ότι συμμορφώνεται με τις διατάξεις της Οδηγίας της Ε.Ε. Αργότερα, το 1992, τελικά υπερίσχυσε η άποψη της Κυβέρνησης να υιοθετήσει στην Ελλάδα τον τρόπο οργάνωσης που επικρατεί σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δηλαδή μεμονωμένες εταιρείες ελεγκτών.

Η τρίτη περίοδος ορίζεται από το 1993 έως το 2003, δηλαδή από τη λήξη του Σ.Ο.Λ. και τη δημιουργία μεμονωμένων ελεγκτικών εταιρειών. Πρόκειται για μια μεταβατική περίοδο από την περίοδο του Σ.Ο.Λ. και τους γενικούς κανόνες ελέγχου για τη συνολική ανεξαρτησία του επαγγέλματος και την ανάπτυξη μιας εποπτικής αρχής εμπειρογνομόνων. Αυτά τα έτη ήταν η μεταβατική περίοδος στην τρέχουσα κατάσταση και είναι προφανές ένα μείγμα ελεγκτικών προτύπων και εποπτείας από την προηγούμενη και την επόμενη περίοδο.

Η τέταρτη περίοδος από το 2003 και εξής, σηματοδοτείται από την ίδρυση του Συμβουλίου Εποπτείας Ελέγχου, με βάση τις οδηγίες της Ε.Ε. Η κατάσταση λειτουργίας του ελεγκτικού επαγγέλματος αυτής της περιόδου αναλύεται παρακάτω, καθώς περιγράφεται η τρέχουσα κατάσταση.

Για να διενεργούν τους υποχρεωτικούς ελέγχους, οι ελεγκτές οφείλουν να συμμορφώνονται με τους νόμιμους ελέγχους με βάση τα Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα. Αυτά δημοσιεύονται στην Επίσημη Εφημερίδα της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ τόμος β 1119/1979 και 126/1993). Τα πρότυπα αυτά είναι σύμφωνα με τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα (ISAs). Ο νόμος 3693/25.08.2008) ενσωμάτωσε τους κανονισμούς της οδηγίας 2006/43 της ΕΕ στην ελληνική νομοθεσία. Με ισχύ του ίδιου Νόμου (3693/2008 άρθρο 24) τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου, τα Διεθνή Πρότυπα Ανασκόπησης και τα Διεθνή Πρότυπα Σχετικών Υπηρεσιών υιοθετήθηκαν και μεταφράστηκαν επισήμως στα Ελληνικά. Τα πρότυπα αυτά επιβλήθηκαν επισήμως στην Ε.Ε. κατόπιν έγκρισης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Οι ελεγκτές πρέπει επίσης να συμμορφώνονται με τον «Κώδικα Δεοντολογίας» που δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ τόμος β 364/1997).

1.4 Οι Μορφές των Ελέγχων

Ως έλεγχος νοείται γενικά η επαγγελματική εξέταση των πληροφοριών με σκοπό την έκφραση μιας υπεύθυνης και ανεξάρτητης γνώμης, στις συνθήκες αναφοράς ενός προτύπου ή κριτηρίων ποιότητας. Αρχικά, η σημασία του όρου «έλεγχος» ισοδυναμεί με τον

οικονομικό έλεγχο, ο οποίος έχει ως αντικείμενο την επαλήθευση των οικονομικών εκθέσεων, διαδικασιών και συναλλαγών μιας οντότητας.

Τα είδη των ελέγχων που βρίσκουμε σε διεθνές επίπεδο είναι:

- ✓ Ο οικονομικός έλεγχος, ο οποίος επικεντρώνεται στον έλεγχο των οικονομικών εκθέσεων.
- ✓ Ο επιχειρησιακός έλεγχος, ο οποίος επικεντρώνεται στην αξιολόγηση των οικονομικών διαδικασιών μιας επιχείρησης.
- ✓ Ο έλεγχος συμμόρφωσης που αναλύει τον συνδυασμό των εσωτερικών και εξωτερικών νομικών απαιτήσεων, ο έλεγχος συστημάτων πληροφορικής, και ο ολοκληρωμένος έλεγχος που επικεντρώνεται στον κύκλο οικονομικών δραστηριοτήτων ή σε μέρος αυτού.

Οι έλεγχοι έχουν διαφορετική επίδραση στα άτομα μιας εταιρείας, τα οποία άλλωστε έχουν διαφορετικές προσδοκίες από την ελεγκτική δραστηριότητα, όπως για παράδειγμα η Διοίκηση της εταιρείας που αναμένει από τον ελεγκτή να την απαλλάξει από την ευθύνη, το διοικητικό προσωπικό που αναμένει από τους ελεγκτές να προσδώσουν προστιθέμενη αξία στον οργανισμό παρέχοντας χρήσιμες συμβουλές σχετικά με τους πιστωτές της εταιρείας, οι οποίοι με τη σειρά τους ελπίζουν ότι οι ελεγκτές θα τους διασφαλίσουν ότι ο οργανισμός είναι σε θέση να πληρώσει όλα τα χρέη και τέλος τους υπαλλήλους που χρειάζονται τους ελεγκτές για να τους εξασφαλίσουν την ασφάλεια των θέσεων εργασίας και το μέλλον της εταιρείας.

Ως *χρηματοοικονομικός έλεγχος* νοείται η εξέταση από έναν ανεξάρτητο, αρμόδιο και επαγγελματία λογιστή των οικονομικών καταστάσεων μιας εμπορικής οντότητας (ή μέρος αυτών των οικονομικών καταστάσεων), προκειμένου να εκφράσει μια αιτιολογημένη γνώμη σχετικά με την πραγματική εικόνα της οικονομικής κατάστασης και των επιδόσεων της εμπορικής οντότητας.

Σύμφωνα με τους στόχους της εταιρείας, ο χρηματοοικονομικός έλεγχος κατατάσσεται στον εσωτερικό και τον εξωτερικό έλεγχο. Ο εσωτερικός έλεγχος έχει μια λειτουργία που, αν και δρα ανεξάρτητα από άλλα τμήματα και αναφέρεται απευθείας στην ελεγκτική επιτροπή, έχει τη θέση της στην εταιρεία (οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι εργαζόμενοι της εταιρείας). Ο ελεγκτής είναι υπεύθυνος για την πραγματοποίηση του ελέγχου (οικονομικού ή μη) σε μια μεγάλη περιοχή της οικονομικής δραστηριότητας της εταιρείας, σύμφωνα με το ετήσιο σχέδιο ελέγχου.

Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών, ο εσωτερικός έλεγχος ορίζεται ως *«ανεξάρτητη και αντικειμενική ασφαλιστική δραστηριότητα, παροχής συμβουλών, με σκοπό*

την προσθήκη προστιθέμενης αξίας και την αύξηση της λειτουργίας μιας εταιρείας. Βοηθάει μια οργάνωση να επιτύχει τους στόχους της με συστηματική προσέγγιση και μεθόδους που αξιολογούν και βελτιώνουν την αποτελεσματικότητα των διαδικασιών διαχείρισης του κινδύνου, του ελέγχου και της διακυβέρνησης».

Ο εσωτερικός έλεγχος ασχολείται με τον εντοπισμό σημαντικών κινδύνων που αντιμετωπίζει μια εμπορική δραστηριότητα και με το τι μπορεί να γίνει για την αποτελεσματική εξάλειψη αυτών των κινδύνων, ώστε η εταιρεία να επιτύχει τους στόχους της. Για παράδειγμα, ο εσωτερικός έλεγχος μπορεί να απασχολήσει τη φήμη της εταιρείας όταν χρησιμοποιεί φθηνό εργατικό δυναμικό από ξένες χώρες ή τον στρατηγικό κίνδυνο να παράγει πάρα πολλά προϊόντα με τους διαθέσιμους πόρους της εταιρείας.

Ο εξωτερικός έλεγχος γίνεται με τη βοήθεια ανεξάρτητων και εξωτερικών οργανισμών στην ελεγχόμενη εταιρεία. Ο έλεγχος αυτός είναι προσανατολισμένος προς τη χρηματοοικονομική ανάλυση ή τους συναφείς κινδύνους για την εμπορική δραστηριότητα και απευθύνεται κυρίως στους ενδιαφερόμενους της εταιρείας.

Η κύρια ευθύνη του εξωτερικού ελέγχου είναι η πραγματοποίηση του ετήσιου υποχρεωτικού ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων, η οποία εκδίδει γνώμη σχετικά με την ορθή ή εσφαλμένη αναφορά της οικονομικής θέσης της εταιρείας. Στο πλαίσιο αυτής, οι εξωτερικοί ελεγκτές εξετάζουν και αξιολογούν τη δραστηριότητα εσωτερικού ελέγχου, αναλύοντας τους κινδύνους που θα μπορούσαν να επηρεάσουν τις οικονομικές καταστάσεις. Ο εξωτερικός έλεγχος μπορεί να λάβει τη μορφή υποχρεωτικού ελέγχου που επιβάλλεται από ρυθμιστικές πράξεις ή υπό τη μορφή συμβατικού ελέγχου που πραγματοποιείται από τρίτο μέρος, σύμφωνα με σύμβαση.

Κεφάλαιο 2^ο

2.1 Η Έννοια του Εσωτερικού Ελέγχου

Ο εσωτερικός έλεγχος είναι μια ανεξάρτητη και αντικειμενική δραστηριότητα παροχής συμβουλών, η οποία προσθέτει αξία στις επιχειρηματικές δραστηριότητες. Υποστηρίζει την εταιρεία για την επίτευξη των στόχων και σκοπών της, αξιολογεί τη διαδικασία διαχείρισης κινδύνου, υποστηρίζει τον αποτελεσματικό έλεγχο και την εταιρική διακυβέρνηση. Επιπλέον, συμβάλλει στη βελτίωση των δραστηριοτήτων της εταιρείας καθώς με τους ελέγχους η Διοίκηση μπορεί να μετριάσει τους κινδύνους που ελλοχεύουν στην εταιρεία (Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών, 1999). Ως εκ τούτου, ο ρόλος του εσωτερικού ελέγχου έχει επεκταθεί από την αξιολόγηση των οικονομικών στοιχείων μέχρι την αξιολόγηση της διασφάλισης του συστήματος εσωτερικού ελέγχου του οργανισμού. Με βάση τους Negakis και Tachinakis (2013), οι βασικές κατηγορίες εσωτερικού ελέγχου είναι οι εξής: έλεγχος διαχείρισης, οικονομικός έλεγχος, επιχειρησιακός ή λειτουργικός έλεγχος, καθώς και έλεγχος της παραγωγής.

Η επίτευξη του στόχου του εσωτερικού ελέγχου έχει πολλά θετικά αποτελέσματα όπως: τη μείωση των λογιστικών σκανδάλων και της απάτης (Jensen, 1993), την αποτελεσματική διαχείριση των κινδύνων (Drogalas et al., 2011), την επίτευξη των στόχων των εταιρειών (Negakis και Tachinakis, 2013), τις συστάσεις για την αποτελεσματικότερη διαχείριση (Dittenhofer, 2001), την προσθήκη αξίας στον οργανισμό (Sawyer, 1995), την πρόβλεψη αξιόπιστων πληροφοριών στα ενδιαφερόμενα μέρη (Zhang et al., 2007; Bedard, 2007), καθώς και την αποφυγή λαθών κατά την προετοιμασία των οικονομικών καταστάσεων (Doyle et al., 2007).

Ο εσωτερικός έλεγχος εκτελείται σε όλες τις λειτουργίες ενός οργανισμού, όπως η διαχείριση, οι οικονομικές καταστάσεις και φυσικά η προστασία των περιουσιακών στοιχείων του οργανισμού. Όλες οι λειτουργίες μπορούν να εκτελεστούν από τον εσωτερικό έλεγχο, εκτός από εκείνες που δεν παρουσιάζουν ενδιαφέρον για τη λειτουργία του ελέγχου. Με αυτόν τον τρόπο, ο εσωτερικός έλεγχος ελέγχει όλα τα μέρη ενός οργανισμού και διασφαλίζει αν υπάρχουν ελλείψεις. Βέβαια, είναι πολύ δύσκολο να επιλυθούν όλα τα προβλήματα που αντιμετωπίζει μια επιχείρηση, αλλά με τον αποτελεσματικό εσωτερικό έλεγχο μπορούν να μειωθούν σημαντικά.

Ειδικότερα, σύμφωνα με την Επαγγελματική Ένωση Εσωτερικών Ελεγκτών των ΗΠΑ και το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών, η Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου περιλαμβάνει τις δράσεις που υιοθετεί η Διοίκηση για τον σχεδιασμό, την οργάνωση και την καθοδήγηση. Οι ενέργειες αυτές παρέχουν βεβαιότητα για την επίτευξη των ακόλουθων στόχων:

- Την οικονομική και επαρκή χρήση των πόρων.
- Την προστασία των περιουσιακών στοιχείων.
- Την αξιοπιστία και ακεραιότητα των λογιστικών και άλλων πληροφοριών.
- Την τήρηση των εγκεκριμένων πολιτικών, των διαδικασιών και των εντολών της Διοίκησης σε κάθε τμήμα και σε κάθε δραστηριότητά της.
- Τη συμμόρφωση προς τους νόμους, τους περιορισμούς και τους κανόνες που επιβάλλονται από το εξωτερικό περιβάλλον της.

Επιπλέον, η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου αποτελεί στοιχείο της εταιρικής διακυβέρνησης ενός οργανισμού, καθώς επίσης, αποτελεί σημαντικό παράγοντα για τη διαδικασία διοίκησης του, ενώ παράλληλα αξιολογεί και βελτιώνει ορισμένα στοιχεία του.

Αυτό το επιτυγχάνει με τις ακόλουθες ενέργειες:

- Καθορίζει τη διαδικασία των στόχων και των αξιών.
- Παρακολουθεί την επίτευξη των στόχων.
- Εξασφαλίζει την υπευθυνότητα.
- Προστατεύει την αξία.

Ο εσωτερικός έλεγχος ενημερώνει όλα τα τμήματα και όλα τα μέλη μιας επιχείρησης ότι οι διαδικασίες ελέγχου είναι σύμφωνες με τις αποφάσεις που λαμβάνονται από τη Διοίκηση, προκειμένου να απαλλαγούν από την ευθύνη. Επίσης, όπως δηλώνεται από τις αρχές της Εταιρικής Διακυβέρνησης, ο εσωτερικός έλεγχος προστατεύει τα συμφέροντα των μετόχων και των εργαζομένων, ενώ αξιολογεί:

- Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου και τα υποσυστήματα.
- Τους κινδύνους και την αποτελεσματική διαχείριση.
- Την ύπαρξη της οργάνωσης και της αποτελεσματικότητας των εσωτερικών διαδικασιών.
- Τις συμφωνίες εκπαίδευσης και συμμόρφωσης με τις αποφάσεις διαχείρισης των εργαζομένων.
- Τη σύγκριση των λειτουργικών εξόδων.
- Την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων.
- Την αξιολόγηση της συνεργασίας και της επικοινωνίας μεταξύ των εργαζομένων και τη χρήση μέσων παραγωγής.
- Την πρόληψη της απάτης, των ζημιών και των απωλειών.

Συνεπώς, αντικειμενικός σκοπός του εσωτερικού ελέγχου είναι η παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών προς τη Διοίκηση (μέσω επιστημονικών προσεγγίσεων και αναλύσεων), προκειμένου η Διοίκηση να διαχειριστεί τους επιχειρηματικούς κινδύνους κατά άριστο

τρόπο, ώστε η εταιρεία να επιτύχει τους στόχους της, με το χαμηλότερο κόστος (Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών, 1999).

2.2 Τα Είδη του Εσωτερικού Ελέγχου

Η εργασία των εσωτερικών ελεγκτών καλύπτει όλα τα είδη ελέγχου. Πιο συγκεκριμένα:

- ❖ *Στους Χρηματοοικονομικούς Ελέγχους*, ελέγχουν την αξιοπιστία και την αποτελεσματικότητα του λογιστικού συστήματος της επιχείρησης, καθώς επίσης μελετούν και παρουσιάζουν τα οικονομικά μεγέθη των αποτελεσμάτων, τα οποία παρέχουν οι ελεγκτές. Δηλαδή, επαληθεύουν την αξιοπιστία και σωστή απεικόνιση των οικονομικών καταστάσεων και λοιπών οικονομικών στοιχείων.
- ❖ *Στους Λειτουργικούς ή Διαδικαστικούς Ελέγχους*, εξετάζουν και παρακολουθούν εάν μια επιχείρηση λειτουργεί σύμφωνα με τις επιχειρησιακές και διοικητικές αρχές της βιομηχανίας. Δηλαδή, αποβλέπουν εάν ένα τμήμα διοικείται και λειτουργεί σωστά και αποτελεσματικά, συμβάλλοντας στην εύρυθμη λειτουργία της επιχείρησης.
- ❖ *Στους Διοικητικούς Ελέγχους*, που περιλαμβάνουν το οργανωτικό πλαίσιο και τις διαδικασίες που έχουν σχέση με τη λήψη διοικητικών αποφάσεων, τη συμμόρφωση προς αυτές και την αξιολόγησή τους.
- ❖ *Στους Ελέγχους Συμμόρφωσης* στοχεύουν στην εξεύρεση συμμόρφωσης με ήδη συμφωνημένους όρους, όπως ο έλεγχος πληρωμής ενός τιμολογίου.
- ❖ Τέλος, οι εσωτερικοί ελεγκτές εκτελούν *διαχειριστικούς ελέγχους*, *ελέγχους μηχανογράφησης*, *απάτης* ...

2.3 Ο Κώδικας Δεοντολογίας του Εσωτερικού Ελέγχου

Ο βασικός σκοπός του Κώδικα Δεοντολογίας είναι η προώθηση της δεοντολογίας στο επάγγελμα του Εσωτερικού Ελέγχου. Ο εσωτερικός ελεγκτής αποτελεί μέρος των ανθρώπινων πόρων στο πλαίσιο του οργανισμού και πρέπει να συμμορφώνεται με τις αρχές του Κώδικα της Διεθνούς Ομοσπονδίας Λογιστών (IFAC). Προκειμένου να συμμορφωθούν

με το άρθρο 48, παρ. 2, υποπαράγραφος 2 του νόμου για τον εσωτερικό έλεγχο, οι εσωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει να εφαρμόζουν και να υπερασπίζονται τις ακόλουθες αρχές:

❖ *Ανεξαρτησία*

Δίνει τη δυνατότητα στον εσωτερικό ελεγκτή να εκτελέσει τα καθήκοντά του με αμερόληπτο τρόπο. Έτσι, οι ελεγκτές πρέπει να διεξάγουν τον έλεγχό τους απαλλαγμένοι από οποιεσδήποτε παρεμβάσεις, λειτουργώντας με αυτονομία και απαλλαγμένοι από υποδείξεις και πιέσεις. Προκειμένου να επιτευχθεί ο απαραίτητος βαθμός ανεξαρτησίας, ο επικεφαλής εσωτερικού ελέγχου έχει άμεση και απρόσκοπτη πρόσβαση στην ανώτερη διοίκηση και το συμβούλιο.

❖ *Αντικειμενικότητα*

Οι εσωτερικοί ελεγκτές πρέπει να είναι αμερόληπτοι με μια ισορροπημένη κρίση σε όλες τις σχετικές περιστάσεις, καθώς, επίσης δεν πρέπει να επηρεάζονται από τα δικά τους συμφέροντα ή τα συμφέροντα τρίτων. Ακόμη, δεν θα πρέπει να αποδεχτούν τίποτα που μπορεί να υποτιμήσει την επαγγελματική τους εκτίμηση. Οι απειλές κατά της αντικειμενικότητας πρέπει να αντιμετωπίζονται σε ατομικό επίπεδο ελεγκτή, σε επίπεδο ελεγκτικής αποστολής αλλά και σε λειτουργικό και οργανωτικό επίπεδο.

❖ *Ακεραιότητα*

Παρέχει εμπιστοσύνη στην κρίση του εσωτερικού ελεγκτή. Οι εσωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει να εκτελούν το έργο τους με αξιοπιστία, ένταση και επαγγελματισμό. Επίσης, θα πρέπει να επιθεωρούν και να κάνουν τις σχετικές αναφορές που απαιτούνται από το νόμο. Δεν θα πρέπει να συμμετέχουν σε πράξεις που είναι αναξιοπρεπείς προς τον εσωτερικό έλεγχο και σε τρίτους που δείχνουν δυσπιστία στο επάγγελμά τους.

❖ *Εμπιστευτικότητα*

Ο εσωτερικός ελεγκτής θεωρείται ότι χρησιμοποιεί το απόρρητο των δεδομένων, από τα οποία δεν αποκαλύπτει κανένα είδος πληροφορίας χωρίς την κατάλληλη εξουσιοδότηση, εκτός εάν υπάρχει νομική υποχρέωση για κάτι τέτοιο. Προστατεύει και δείχνει αξιοπρέπεια στις σχετικές πληροφορίες, καθώς πρέπει να είναι προσεκτικός στη χρήση των αποκτώμενων πληροφοριών, ενώ δεν πρέπει να τις χρησιμοποιεί για προσωπική του ωφέλεια.

❖ *Επάρκεια – Επαγγελματική Κατάρτιση*

Οι εσωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει να διαθέτουν υψηλά επίπεδα γνώσεων, ικανοτήτων και δεξιοτήτων προκειμένου να ανταποκριθούν στα καθήκοντά τους. Επίσης, θα πρέπει να χρησιμοποιούν την κρίση και την εμπειρία τους για να παρέχουν όσο το δυνατό καλύτερες υπηρεσίες του εσωτερικού ελέγχου και σύμφωνα πάντα με τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα για την Επαγγελματική Εφαρμογή του Εσωτερικού Ελέγχου.

2.3.1 Καθήκοντα και υποχρεώσεις του Εσωτερικού Ελεγκτή

Ο έλεγχος, που πραγματοποιείται από τον εσωτερικό ελεγκτή, ακολουθεί ορισμένους κανόνες επαγγελματικής συμπεριφοράς. Αυτοί οι κανόνες ονομάζονται πρότυπα εργασιακών ελέγχων (Standards of Fieldwork) και έχουν ως σκοπό την αποτελεσματικότερη επίτευξη των διαδικασιών ελέγχου. Στην Ελλάδα, τα καθήκοντα - πρότυπα του εσωτερικού ελεγκτή καθορίζονται στον Ν. 3016/2002 και περιλαμβάνουν την εφαρμογή του εσωτερικού κανονισμού, την αναφορά στις περιπτώσεις σύγκρουσης συμφερόντων του Διοικητικού Συμβουλίου, την επικοινωνία (τουλάχιστον κάθε 3 μήνες) με τις σχετικές αρχές. Παρόμοια καθήκοντα είναι και τα καθήκοντα του εσωτερικού ελεγκτή για τις Δημόσιες Επιχειρήσεις, βάσει του Ν. 3429/2005.

Έχει επίσης μεγάλη σημασία η απόφαση 5/204/14-11-2000 της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, η οποία επιβάλλει τους βασικούς κανόνες συμπεριφοράς, αναπτύσσοντας έτσι το πρώτο νομικό πλαίσιο για τους εσωτερικούς ελεγκτές.

Συνοψίζοντας, σύμφωνα με τον Κώδικα Δεοντολογίας του Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών, οι εσωτερικοί ελεγκτές:

- ✓ Δεν πρέπει να συμμετέχουν σε καμμία δραστηριότητα ή σχέση που ενδέχεται να επηρεάσει ή να θεωρηθεί ότι θα επηρεάσει την αμερόληπτη εκτέλεση της αποστολής τους.
- ✓ Δεν πρέπει να δέχονται οτιδήποτε θα μπορούσε να επηρεάσει ή να θεωρηθεί ότι θα επηρεάσει την επαγγελματική τους εκτίμηση.
- ✓ Πρέπει να αποκαλύπτουν όλα τα σημαντικά περιστατικά που γνωρίζουν, τα οποία εάν δε γνωστοποιηθούν, μπορούν να διαστρεβλώσουν την έκθεση ελέγχου για τις ελεγχόμενες δραστηριότητες.

2.4 Διαδικασία Εσωτερικού Ελέγχου

2.4.1 Μηχανισμοί Εσωτερικού Ελέγχου

Οι μηχανισμοί εσωτερικού ελέγχου εναρμονίζουν τα συμφέροντα μεταξύ διαχειριστών και μετόχων. Οι βασικοί μηχανισμοί που επηρεάζουν το βαθμό στον οποίο η διοίκηση μιας εταιρείας αντιπροσωπεύει τα συμφέροντα των μετόχων είναι οι εξής:

- ❖ Το Διοικητικό Συμβούλιο.
- ❖ Η αποζημίωση του διοικητικού συμβουλίου.
- ❖ Οι μέτοχοι.
- ❖ Η αγορά εξαγορών.

2.4.2 Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου

Ο όρος σύστημα εσωτερικού ελέγχου είναι το σύνολο των κανόνων εντός του οργανισμού που συμβάλλουν στην αποτελεσματικότητα του οργανισμού και των λειτουργιών του, παρέχοντας τη διασφάλιση της αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων και της συμμόρφωσης (COSO, 1992). Έτσι, το σύστημα εσωτερικού ελέγχου υποδεικνύει ένα οργανωμένο πρότυπο λειτουργιών και διαδικασιών σε ένα ολοκληρωμένο σύστημα ελέγχου που καθιερώνει η διοίκηση και τονίζει την αποτελεσματική λειτουργία των οργανισμών (Cheung et al., 1997).

Βασικό στοιχείο στο σχεδιασμό ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου (ICS) είναι η εκτίμηση κινδύνου. Ο εσωτερικός έλεγχος αποτελεί μέσο για την προσέγγιση και την αξιολόγηση των παραμέτρων κινδύνου. Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου εφαρμόζει όλες τις μεθόδους που χρησιμοποιεί η Διοίκηση προκειμένου να παρέχει την πιο κατάλληλη συνεργασία με το Διοικητικό Συμβούλιο της επιχείρησης, να διασφαλίζει το κεφάλαιο, να εντοπίζει την απάτη και τα σφάλματα και να διασφαλίζει την ακρίβεια στη συμπλήρωση των λογιστικών βιβλίων, ώστε να προετοιμάσει εγκαίρως τις σχετικές οικονομικές πληροφορίες. Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου ορίζει ένα οργανωμένο και καλά δομημένο σύστημα, που συνδέεται άμεσα με τους κανόνες που διέπουν τη Διοίκηση της εταιρείας, αποσκοπεί στην παροχή ασφάλειας στα διάφορα συμφέροντα της επιχείρησης και βοηθάει στην ομαλή και αποδοτική πορεία της. Ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου περιλαμβάνει τα ακόλουθα υποσυστήματα:

- ❖ Τον Εσωτερικό έλεγχο.
- ❖ Την οργανωτική δομή της εταιρείας.
- ❖ Τα γραπτά εγχειρίδια.
- ❖ Την αξιολόγηση του μακροπρόθεσμου και βραχυπρόθεσμου σχεδιασμού.

- ❖ Την πολιτική της αγοράς, των προμηθειών και του προσωπικού της εταιρείας.
- ❖ Τη διαχείριση των περιουσιακών στοιχείων και του χαρτοφυλακίου.
- ❖ Τον κύκλο ζωής και την παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών.

Συγκεκριμένα, το σύστημα εσωτερικού ελέγχου είναι απαραίτητο για τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας της επιχείρησης. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου ποικίλλουν ανάλογα με το μέγεθος της επιχείρησης, τις δραστηριότητές της και την οργανωτική δομή της. Σημαντικό ρόλο στη δημιουργία ενός αποτελεσματικού και αξιόπιστου συστήματος εσωτερικού ελέγχου παίζει:

- ❖ Η ανεξαρτησία και η ελευθερία δράσης του εσωτερικού ελεγκτή. Ο εσωτερικός ελεγκτής θα πρέπει να έχει ελευθερία κινήσεων, πρόσβασης στα αρχεία της εταιρείας, στο προσωπικό καθώς και στα περιουσιακά στοιχεία, τα οποία παρουσιάζουν ελεγκτικό ενδιαφέρον.

Όσον αφορά την ανεξαρτησία του εσωτερικού ελεγκτή, κυρίως από τη Διοίκηση, είναι πολύ σημαντική. Δυστυχώς, όμως, σε πολλές εταιρείες, οι εσωτερικοί ελεγκτές εξαρτώνται σχεδόν εξ ολοκλήρου από τους εκτελεστικούς διευθυντές της εταιρείας. Σε τέτοιες περιπτώσεις, οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι απλώς σύμβουλοι των εκτελεστικών διευθυντικών στελεχών και η ασφάλεια του στόχου είναι περιορισμένη. Για παράδειγμα, πώς μπορούν οι εσωτερικοί ελεγκτές να αναφέρουν τυχόν δυνητικές ανεπάρκειες των διευθυντικών στελεχών στην Επιτροπή Ελέγχου, όταν οι διαχειριστές-διευθυντές έχουν την εξουσία απόλυσης από την εργασία των εσωτερικών ελεγκτών ανά πάσα στιγμή; Συνεπώς, παράγοντες όπως, η στενή σχέση των ελεγκτών με τη Διοίκηση ή κάποιο στέλεχος της, η οικονομική εξάρτηση από τον διευθυντή καθώς και η κοινωνική και επαγγελματική επιτυχία και εξέλιξη των ελεγκτών κλονίζουν και επηρεάζουν την ανεξαρτησία τους. Γι' αυτό θα είναι πάντοτε προτιμότερο οι ελεγκτές να είναι όσο γίνεται πιο ανεξάρτητοι από τους διαχειριστές, σε θέματα που είναι σχετικά με την πρόσληψη, την απόλυση από την εργασία, την αξιολόγηση των επιδόσεων των εσωτερικών ελεγκτών κλπ.

- ❖ Το οργανωτικό σχέδιο ή οργανόγραμμα, που καλύπτει το σύνολο των λειτουργιών και των τμημάτων μιας επιχείρησης. Ακόμη, καθορίζει τις αρμοδιότητες και τις ευθύνες κάθε τμήματος και ανάλογα με την επικινδυνότητα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά θα πρέπει να πραγματοποιούνται οι αντίστοιχοι έλεγχοι.
- ❖ Η κατάλληλη κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού, δηλαδή το τμήμα εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να αποτελείται από ικανά και άρτια εκπαιδευμένα στελέχη, τα οποία θα έχουν μεγάλη εμπειρία, γνώση και εξοικείωση σε όλες τις θέσεις και τους

τομείς της επιχείρησης (επί χρόνια υπάλληλοι της επιχείρησης). Ακόμη, θα πρέπει να υπάρχει συνεχής επιμόρφωση των ελεγκτών, καθώς οι διαδικασίες αλλάζουν συνεχώς με αποτέλεσμα και οι ελεγκτές να πρέπει να ενημερώνονται και να τροφοδοτούνται με νέες μεθόδους.

- ❖ Η σύγχρονη λογιστική διαχείριση και διάρθρωση στην επιχείρηση, με κατάλληλες λογιστικές διαδικασίες, σύγχρονα ηλεκτρονικά συστήματα πληροφόρησης και επικοινωνίας, καθώς και προστασία των λογιστικών βιβλίων και στοιχείων από αναξιόπιστα πρόσωπα.
- ❖ Ο σαφής διαχωρισμός αρμοδιοτήτων, καθηκόντων και ευθυνών, ώστε κάθε υπάλληλος να γνωρίζει με ακρίβεια τα καθήκοντά του, τις ευθύνες του αλλά και τα όρια των αρμοδιοτήτων του. Ως εκ τούτου δεν θα υπάρχει επικάλυψη καθηκόντων και ο καταμερισμός της εργασίας θα επιταχύνει την ομαλή διεξαγωγή της..

Επιπλέον, κάθε σύστημα εσωτερικού ελέγχου αποτελείται από μηχανισμούς ελέγχου και δικλίδες ασφαλείας που έχουν σχεδιαστεί για να εξασφαλίζουν την ομαλή λειτουργία μιας οντότητας και να αντιμετωπίζουν άμεσα τους κινδύνους.

Οι οργανωτικές δικλίδες ασφαλείας σχετίζονται με τις βασικές οργανωτικές δραστηριότητες και επικεντρώνονται κυρίως στη μελέτη εσωτερικών διαδικασιών λειτουργίας για θέματα, όπως κανονισμοί προσωπικού ή διασφάλισης ποιότητας. Οι προληπτικές δικλίδες ασφαλείας στοχεύουν στην επισήμανση σφαλμάτων, τα οποία επηρεάζουν την εύρυθμη λειτουργία των δραστηριοτήτων της οικονομικής οντότητας. Οι δικλίδες ασφαλείας λειτουργούν ώστε να λαμβάνουν μέτρα για την αντιμετώπιση των αποκλίσεων, όταν εντοπίζονται εμπόδια στην ορθή λειτουργία των δραστηριοτήτων της οντότητας.

Μια σημαντική προϋπόθεση, προκειμένου οι δικλίδες αυτές των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου να λειτουργούν αποτελεσματικά, είναι ότι πρέπει να περιγράφονται με σαφήνεια και λεπτομέρεια, ώστε να μπορούν να κατανοηθούν και να γίνουν αποδεκτές από όλους τους υπαλλήλους. Οι ειδικευμένες αυτές πτυχές στοχεύουν στην αποτελεσματική προστασία των περιουσιακών στοιχείων, με την απαραίτητη εξουσιοδότηση για θέματα πρόσβασης. Οι γενικές επικεντρώνονται στην οργανωτική δομή μιας επιχείρησης, όσον αφορά τη διαμόρφωση και τη θέσπιση πολιτικών, καθώς και τη συμμόρφωση από όλα τα μέλη που αποτελούν την εταιρεία. Επίσης, σχετίζεται με άλλα θέματα, όπως η επιλογή προσωπικού και ο διαχωρισμός των ευθυνών και καθηκόντων.

Ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου στοχεύει στην εφαρμογή υπηρεσιών εσωτερικού ελέγχου που οδηγεί στη συνεργασία με τους εξωτερικούς ελεγκτές (Kantzios και Chondrakis, 2006),

ενώ παράλληλα προσφέρει ανεξάρτητες αξιολογήσεις για τις πληροφορίες, τις διαδικασίες και τα συστήματα της εταιρείας, καθώς επίσης προτείνει και λύσεις (Van Gansberghe, 2005). Οι εσωτερικοί ελεγκτές μπορούν να προσδώσουν αξία σε μια επιχείρηση ή έναν οργανισμό σε θέματα κινδύνου και κατανόησης (Walker et al., 2003). Μπορεί να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην παρακολούθηση του προφίλ κινδύνου του οργανισμού και να εντοπίσουν τους τομείς για περαιτέρω διαδικασίες διαχείρισης κινδύνου (Lindow και Race, 2002).

Αναφορικά με τη διαχείριση του τμήματος εσωτερικού ελέγχου, είναι αναγκαία μια κουλτούρα που σχετίζεται με τη διαχείριση των κινδύνων (Kwan, 1999). Αυτός ο πολιτισμός ορίζεται από τις πρακτικές της ανώτατης διοίκησης και του Διοικητικού Συμβουλίου (Steinmetz και Arthus, 2001) και μπορεί να οδηγήσει στην ανάπτυξη ολοκληρωμένου πλαισίου διαχείρισης κινδύνου (Kwan, 1999). Οι Sarens και De Beelde (2006) εξέτασαν τη σχέση μεταξύ του εσωτερικού ελεγκτή και της ανώτατης διοίκησης και διαπίστωσαν ότι οι προσδοκίες της διοίκησης έχουν σημαντική επίδραση στον εσωτερικό έλεγχο, ενώ από την άλλη πλευρά ο εσωτερικός ελεγκτής είναι σε θέση να εκπληρώσει αυτές τις προσδοκίες που οδηγούν στην επιβολή της διαχείρισης.

Όσον αφορά τα πιστωτικά ιδρύματα, σύμφωνα με την οδηγία 2577/9-3-2006 του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, το σύστημα εσωτερικού ελέγχου μιας τράπεζας είναι το *«σύνολο των μηχανισμών και των διαδικασιών ελέγχου που καλύπτουν συνεχώς κάθε δραστηριότητα του πιστωτικού ιδρύματος και συμβάλλει στην αποτελεσματική και ασφαλή λειτουργία του»*. Επίσης, υπάρχουν και άλλα πρόσθετες ρυθμίσεις που οργανώνουν τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου στις τράπεζες, πέραν του υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου. Την κυριότερη ευθύνη για τη διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, της διαφάνειας και της ενίσχυσης του ανταγωνισμού έχει η Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία εγκρίνει τις πράξεις που πρέπει να αναφερθούν (Kyriakopoulos, 2006).

Επιπλέον, μια αρχή που θεσπίστηκε με τον πράξη 2577/2006 είναι η αρχή των *«τεσσάρων οφθαλμών»*, καθώς και η συμβουλευτική συμμετοχή των Μονάδων Εσωτερικού Ελέγχου, Διαχείρισης Κινδύνων και Συμμόρφωσης στο σχεδιασμό νέων προϊόντων και τη λήψη αποφάσεων. Ακόμη, η ανωτέρα πράξη της Τράπεζας της Ελλάδος τονίζει τη σημασία του προσωπικού και τον διαχωρισμό των καθηκόντων (προκειμένου να επιτευχθεί ανεξαρτησία του ελέγχου και της καλύτερης διαχείρισης του κινδύνου), εκείνων που έχουν ιδιαίτερη σχέση με το θεσμικό όργανο, τις υποχρεώσεις που πρέπει να πληρούνται για την καλύτερη εξυπηρέτηση των πελατών και τις υποχρεώσεις των θεσμικών οργάνων να αποτρέπουν το ξέπλυμα χρημάτων (Gortsos, 2006). Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον ρόλο της Μονάδας

Εσωτερικού Ελέγχου και Επιθεώρησης, που αναβαθμίζεται (Paschas, 2006). Ακόμα, οι θυγατρικές της επιχείρησης πρέπει να διατηρούν συστήματα εσωτερικού ελέγχου, με τη μητρική να κατέχει τον ρόλο του συντονιστή (Andreadou, 2006). Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, λόγω της ιδιαιτερότητάς τους, αντιμετωπίζουν σημαντικούς κινδύνους, οι οποίοι διαφέρουν σημαντικά από άλλες επιχειρήσεις. Οι κύριοι τύποι τραπεζικού κινδύνου είναι ο κίνδυνος ρευστότητας, ο πιστωτικός κίνδυνος, ο κίνδυνος αγοράς, ο κίνδυνος επιτοκίου, ο λειτουργικός κίνδυνος, ο κίνδυνος της χώρας, ο κίνδυνος του αντισυμβαλλομένου, ο συστημικός κίνδυνος, ο συναλλαγματικός κίνδυνος και άλλα.

Συμπεραίνοντας, για να προκύψουν τα μέγιστα οφέλη από την εργασία των εσωτερικών ελεγκτών θα πρέπει οι ελεγκτές να έχουν την απαραίτητη εξουσία, ανεξαρτησία και στήριξη από τη Διοίκηση, ενώ παράλληλα η εργασία τους πρέπει να προγραμματίζεται, να διενεργείται επιστημονικά και να ελέγχεται. Σημαντικό, επίσης, είναι ο καθορισμός του εύρους του ελέγχου, δηλαδή ο έλεγχος πρέπει να καλύπτει όλες τις δραστηριότητες της οικονομικής οντότητας και για όλα τα επίπεδα εργαζομένων. Τέλος, πρέπει να υπάρχει ο κατάλληλος διαχωρισμός του ελεγκτικού χρόνου μεταξύ των δραστηριοτήτων ελέγχου καθώς και η επιλογή των κατάλληλων βημάτων ελέγχου, ώστε να επιτευχθεί ικανοποιητικό επίπεδο κάλυψης ή και αντιμετώπισης των υφιστάμενων κινδύνων.

Κεφάλαιο 3^ο

3.1 Η Έννοια του Εξωτερικού Ελέγχου

Εξωτερικός έλεγχος είναι ο έλεγχος που διενεργείται από ειδικούς επαγγελματίες, με ανεπίληπτο ήθος και ακέραιο χαρακτήρα, με άρτια επιστημονική κατάρτιση και ειδική εμπειρία, οι οποίοι δεν έχουν καμία υπαλληλική σχέση και εξάρτηση με την ελεγχόμενη οντότητα.

Ο εξωτερικός έλεγχος επιβάλλεται από τη νομοθεσία και επικεντρώνεται στον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων μιας οντότητας, με σκοπό την παροχή γνώμης προς όλους τους χρήστες των καταστάσεων κατά πόσο οι καταστάσεις αυτές παρουσιάζουν αληθινή και δίκαιη εικόνα της οικονομικής θέσης και των αποτελεσμάτων της οντότητας, και ότι αυτά συνάδουν με τη σχετική νομοθεσία και τα διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης.

Ο εξωτερικός έλεγχος θεωρείται μια από τις σημαντικότερες διαδικασίες - που συμβάλλουν στην επίτευξη αξιόπιστων λογιστικών πληροφοριών -, οι οποίες παράγουν ακριβείς και αξιόπιστες πληροφορίες, μέσω της χρήσης εργαλείων ελέγχου, για διάφορες δραστηριότητες του οργανισμού (Youssef, 2013).

3.1.1 Η Σημασία του Εξωτερικού Ελέγχου

Η σημασία του ελέγχου καθορίζεται με την παροχή υπηρεσιών σε πολλαπλά μέρη που χρησιμοποιούν τις ελεγμένες οικονομικές καταστάσεις για τη λήψη αποφάσεων. Παραδείγματα αυτών των μερών εκτίθενται παρακάτω (Al-Bawab, 2012):

❖ Διαχείριση - Διοίκηση

Η έκθεση του ελεγκτή περιγράφει τον αντίκτυπο της αποτελεσματικής διαχείρισης, όπου εξαρτάται από τα αναπτυξιακά σχέδια, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση των επιδόσεων της διοίκησης.

❖ Επενδυτές

Η έκθεση των ελεγκτών προς τους επενδυτές αντιπροσωπεύει ένα εργαλείο ασφαλείας για τα χρήματά τους, καθώς οι επενδυτές εξαρτώνται από τις οικονομικές καταστάσεις που πιστοποιούνται από ανεξάρτητο και αμερόληπτο ελεγκτή, όταν σκέφτονται να λάβουν οποιαδήποτε απόφαση σχετικά με τις αποταμιεύσεις τους και τις επενδύσεις τους προκειμένου να επιτευχθεί η υψηλότερη δυνατή απόδοση.

❖ Δανειστές

Σε γενικές γραμμές, οι τράπεζες προτιμούν να βασίζονται σε ελεγμένες οικονομικές καταστάσεις (κατά την εξέταση των χρηματοπιστωτικών διαδικασιών που γίνονται), όταν οι επιχειρήσεις υποβάλλουν αίτηση για πιστωτικές διευκολύνσεις και δάνεια από αυτές.

❖ Κυβερνητικοί Φορείς

Οι κυβερνητικοί φορείς βασίζονται στις ελεγμένες οικονομικές καταστάσεις για πολλούς σκοπούς, συμπεριλαμβανομένου του σχεδιασμού, του ελέγχου και της φορολογίας, της τιμολόγησης και της έκθεσης επιδοτήσεων σε ορισμένες βιομηχανίες (Budur, 2008, σελ. 97).

Συνεπώς, μπορούμε να υποστηρίξουμε πως ο εξωτερικός έλεγχος συντελεί στην καλή λειτουργία της επιχείρησης και στην εξασφάλιση μιας καλής εικόνας απέναντι στους μετόχους και στο επενδυτικό κοινό. Επιπροσθέτως, όπως υποστηρίζουν οι Porter, Simon και Hatherly (2014), από τον εξωτερικό έλεγχο προκύπτουν και εναλλακτικές ωφέλειες. Πιο συγκεκριμένα, ο εξωτερικός ελεγκτής είναι πλήρης γνώστης της οικονομικής κατάστασης μιας επιχείρησης καθώς, επίσης, είναι ανεξάρτητος και αντικειμενικός από και προς την Διοίκηση. Γι' αυτό μπορεί να κρίνει και να συμβουλευτεί την εκάστοτε διοίκηση σχετικά με ζητήματα βελτίωσης του εσωτερικού ελέγχου, ανάπτυξης των λογιστικών πληροφοριακών συστημάτων και γενικά να δώσει φορολογικές, επενδυτικές και χρηματοοικονομικές συμβουλές. Εάν κοιτάξουμε την έννοια του εξωτερικού ελέγχου, πιο σφαιρικά, θα μπορούσαμε να πούμε πως ο εξωτερικός έλεγχος ωφελεί ακόμα και την ίδια την κοινωνία, ως σύνολο, μιας και εξασφαλίζει την ομαλή λειτουργία των αγορών και παράλληλα διασφαλίζει την ακεραιότητα των Διοικήσεων των εταιριών.

3.2 Ο Ρόλος και το Αντικείμενο του Εξωτερικού Ελέγχου

Βασικός σκοπός του εξωτερικού ελέγχου είναι να γνωμοδοτεί κατά πόσο οι οικονομικές καταστάσεις παρουσιάζουν αντικειμενικά και δίκαια την οικονομική κατάσταση μιας οντότητας σε συγκεκριμένη ημερομηνία, τα αποτελέσματα της λειτουργίας της και τις μεταβολές της οικονομικής της κατάστασης, σύμφωνα με συγκεκριμένα λογιστικά πρότυπα ή κανονισμούς. Με άλλα λόγια, ο εξωτερικός έλεγχος παρέχει μια ανεξάρτητη αξιολόγηση της συνολικής κατάστασης της οντότητας σε κάποιο σημείο. Η σωστή εφαρμογή του εξωτερικού ελέγχου δίνει εμπιστοσύνη στη φερεγγυότητα της οντότητας (μέσω των

ακριβοδίκαιων οικονομικών πληροφοριών), στους μετόχους, στη Διοίκηση, καθώς και στους άλλους χρήστες.

Οι εξωτερικοί ελεγκτές είναι ανεξάρτητα άτομα που απασχολούνται από μια ελεγκτική εταιρεία για να ελέγξουν και να αξιολογήσουν τις οικονομικές καταστάσεις των πελατών τους ή να προβούν σε άλλες συμφωνηθείσες αξιολογήσεις. Μετά το πέρας της διαδικασίας ελέγχου καταρτίζουν μια έκθεση ελέγχου, βάσει τους κανονισμούς ελέγχου. Οι περισσότεροι εξωτερικοί ελεγκτές απασχολούνται από λογιστικές εταιρείες και μάλιστα απασχολούνται σε όλη τη διάρκεια του έτους.

Σύμφωνα με τις νομικές διατάξεις, ο ορκωτός ελεγκτής αξιολογεί:

- ❖ Τον ισολογισμό.
- ❖ Την κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης.
- ❖ Την κατάσταση ταμειακών ροών.
- ❖ Τις μεταβολές στο ποσό των ιδίων κεφαλαίων.
- ❖ Το επίπεδο και τις μεταβολές των κατανεμημένων αποθεματικών για πιθανές ζημίες και τις πραγματοποιηθείσες επισφάλειες.
- ❖ Το ποσό των ενδεχόμενων υποχρεώσεων.
- ❖ Την έκθεση σχετικά με τις επιπτώσεις της ενοποίησης.
- ❖ Τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου.
- ❖ Τις λογιστικές αρχές.
- ❖ Το σύστημα πληροφοριών.
- ❖ Την ακρίβεια και την πληρότητα των δηλώσεων που παραδίδονται.
- ❖ Την επάρκεια των λογιστικών διαδικασιών της οντότητας.
- ❖ Την εφαρμογή της νομοθεσίας.

Επίσης, ο εξωτερικός έλεγχος πρέπει να παρέχει όχι μόνο τη διασφάλιση της αξιοπιστίας και της ακρίβειας της δημοσιευμένης οικονομικής κατάστασης της οντότητας που υπόκειται σε έλεγχο, αλλά και:

- ❖ Την εξασφάλιση της κανονικότητας των βασικών συναλλαγών.
- ❖ Την αξιολόγηση της ευελιξίας, της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητας με την οποία ο διοικητικός φορέας εκτελεί τα καθήκοντά του.
- ❖ Γενικά, οι εξωτερικοί ελεγκτές πρέπει να λαμβάνουν συνεχώς υπόψη τα συμφέροντα του ευρέος κοινού.

Επιπρόσθετα, παρόλο που, εξ' ορισμού, οι εξωτερικοί ελεγκτές δεν αποτελούν μέρος της επιχείρησης και συνεπώς δεν αποτελούν μέρος της διαδικασίας εσωτερικού ελέγχου, έχουν

σημαντικό ρόλο στην ποιότητα και τη βελτίωση των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου. Οι εξωτερικοί ελεγκτές παρέχουν σημαντικές «ανατροφοδοτήσεις» για την αποτελεσματικότητα των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου (κατά την εκτέλεση των ελέγχων τους), τις τακτικές συζητήσεις με την Εκτελεστική Επιτροπή, το Διοικητικό Συμβούλιο, τα μεσαία στελέχη και τους υπαλλήλους, καθώς και με τις συστάσεις για τη βελτίωση των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου. Δεδομένου ότι η κύρια λειτουργία των εξωτερικών ελεγκτών είναι η παροχή γνώμης σχετικά με την ορθότητα των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων της εταιρείας, θα πρέπει να αποφασίζουν εάν κατά την εκτέλεση του εξωτερικού ελέγχου μπορούν να βασίζονται στην αποτελεσματικότητα της διαδικασίας του εσωτερικού ελέγχου. Συνεπώς, πρέπει να έχουν γνώση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου στην οντότητα.

Βασικά, οι εξωτερικοί ελεγκτές αναμένεται να παρέχουν αξιολόγηση των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου ως βάση για την κατάρτιση ακριβών οικονομικών καταστάσεων για τη λειτουργία της επιχείρησης. Αναμένεται, σε περίπτωση εντοπισμού σημαντικών ελλείψεων, να ενημερώσουν την Εκτελεστική Επιτροπή, το Διοικητικό Συμβούλιο και τις εποπτικές αρχές με την υποβολή εμπιστευτικών επιστολών. Στη συνέχεια, το Διοικητικό Όργανο και η Εκτελεστική Επιτροπή θα πρέπει να προχωρήσουν στην εφαρμογή των διορθωτικών μέτρων για τα εντοπισμένα αδύναμα συστήματα του εσωτερικού ελέγχου, τα οποία αναφέρονται στην έκθεση των εξωτερικών ελεγκτών.

Εν κατακλείδι, ο προληπτικός ρόλος που διαδραματίζει το σύστημα εσωτερικού ελέγχου σε συνδυασμό με τον κατασταλτικό χαρακτήρα του εξωτερικού ελέγχου, αποτελούν το κυριότερο μέσο ανάπτυξης και βιωσιμότητας της επιχείρησης.

3.3 Η Διαδικασία του Εξωτερικού Ελέγχου

Ο ανεξάρτητος ελεγκτής διεξάγει κατά κανόνα έναν έλεγχο σύμφωνα με μια καθορισμένη διαδικασία με τρία βήματα: τον προγραμματισμό, τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων και την έκδοση μιας έκθεσης.

Κατά τον προγραμματισμό του ελέγχου, ο ελεγκτής αναπτύσσει ένα σχέδιο ελέγχου, με το οποίο προσδιορίζει και προγραμματίζει τις διαδικασίες ελέγχου που πρόκειται να εκτελεστούν για τη συγκέντρωση και συλλογή των αποδεικτικών στοιχείων. Τα αποδεικτικά στοιχεία ελέγχου αποδεικνύονται απαραίτητα για την υποστήριξη των συμπερασμάτων του ελέγχου. Οι διαδικασίες ελέγχου περιλαμβάνουν τις δραστηριότητες που αναλαμβάνει ο ελεγκτής για να αποκτήσει τα κατάλληλα ελεγκτικά στοιχεία. Ειδικότερα, οι διαδικασίες συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων περιλαμβάνουν την παρατήρηση, την επιβεβαίωση, τους υπολογισμούς, την ανάλυση, την έρευνα, την επιθεώρηση και τη σύγκριση. Ένα ίχνος

ελέγχου είναι ένα χρονολογικό αρχείο οικονομικών γεγονότων ή συναλλαγών που έχει βιώσει ένας οργανισμός. Το τρίτο και τελευταίο βήμα ενός ελέγχου περιλαμβάνει τη σύνταξη και έκδοση της τυποποιημένης έκθεσης αποτελεσμάτων ελέγχου καθώς και την υποβολή της στους αρμόδιους φορείς. Η διαδρομή ελέγχου επιτρέπει σε έναν ελεγκτή να αξιολογήσει τα πλεονεκτήματα και τις αδυναμίες των εσωτερικών ελέγχων, των σχεδίων συστημάτων, των πολιτικών και διαδικασιών της εταιρείας.

3.3.1 Σχεδιασμός Ελέγχου

Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου 300: Σχεδιασμός Ελέγχου Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων

Οι δηλώσεις απαιτούν από τον ελεγκτή να σχεδιάσει τη δέσμευση ελέγχου. Αυτό συνεπάγεται τη θέσπιση στρατηγικής ελέγχου και στη συνέχεια την εκπόνηση ενός σχεδίου υπό το πρίσμα της στρατηγικής. Καθώς προχωρά η δέσμευση, ο ελεγκτής μπορεί να αισθανθεί την ανάγκη να ενημερώσει, να επεκτείνει ή και να αλλάξει τις προγραμματισμένες διαδικασίες. Δηλαδή, πώς γίνεται αυτό και τι πρέπει να γίνει. Επίσης, ο ελεγκτής υποχρεούται να προγραμματίσει τον έλεγχο, αναπτύσσοντας μια στρατηγική ελέγχου για να καθοδηγήσει το ίδιο το σχέδιο. Το σχέδιο ελέγχου είναι απαραίτητο για πολλούς λόγους για τους οποίους πρωτίστως είναι η επίτευξη της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητας του ελέγχου. Το σχέδιο ελέγχου περιλαμβάνει τον σχεδιασμό διαδικασιών εκτίμησης κινδύνων, περαιτέρω διαδικασιών ελέγχου και άλλων διαδικασιών ελέγχου για την επίτευξη επαρκούς κατάλληλου ελέγχου. Κατά τη διάρκεια του ελέγχου, εάν ο ελεγκτής καταλήξει στο συμπέρασμα ότι το αρχικό σχέδιο απαιτεί τροποποίηση, τότε ο ελεγκτής εξετάζει επίσης εάν χρειάζεται αναθεώρηση και η στρατηγική ελέγχου. Η αλλαγή του σχεδίου ελέγχου συνεπάγεται αλλαγή στο χρονικό πλαίσιο εφαρμογής ή την έκταση των προγραμματισμένων διαδικασιών ελέγχου. Ο ελεγκτής τεκμηριώνει το σχέδιο ελέγχου και τις τυχόν τροποποιήσεις του.

3.3.2 Πληροφοριακά Συστήματα και Εξωτερικός Έλεγχος

Στην εποχή της πληροφορικής, βασικό ρόλο στη διαδικασία του εξωτερικού ελέγχου διαδραματίζει η τεχνολογία των πληροφοριών. Οι διεθνείς επαγγελματικοί οργανισμοί ενδιαφέρονται να παράσχουν τα θεμέλια και τις κατευθυντήριες γραμμές για τον έλεγχο στον τομέα της πληροφορικής, ιδίως η Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών (IFAC), η οποία εξέδωσε ένα σύνολο προτύπων και διεθνών ελεγκτικών δεδομένων, μερικά από τα οποία σχετίζονται άμεσα με τον λογιστικό έλεγχο (όπως η Διεθνής Αναθεωρημένη Δήλωση αριθ. 1009, ISA 401) και άλλες, οι οποίες έμμεσα περιλαμβάνουν το θέμα του ελέγχου της

τεχνολογίας των πληροφοριών, (όπως η Διεθνής Αναθεωρημένη Δήλωση αριθ. 1002 και 1008 και το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο Αρ. 402 (Al-Shantee, 2011).

Ο Dowling (2009) έδειξε ότι η συμμετοχή του ελεγκτή στον σχεδιασμό του συστήματος θα είναι πιο ευαίσθητη και απαραίτητη στην περίπτωση των προηγμένων λειτουργικών συστημάτων, καθώς συμβάλλει στην επίτευξη των παρακάτω:

- ❖ Εξασφαλίζει την ανεύρεση ανωμαλιών και τη μείωση της πιθανότητας απάτης και χειραγώγησης ενός λογισμικού, λόγω της δυνατότητας ανάπτυξης καλύτερων συστημάτων λογιστικού ελέγχου.
- ❖ Ο ελεγκτής θα μπορεί να χρησιμοποιεί καλύτερες μεθόδους για τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων και την αύξηση της πιθανότητας ανακάλυψης λαθών και απάτης.
- ❖ Αντιμετωπίζει τα προβλήματα που σχετίζονται με την απώλεια αποδεικτικών στοιχείων.
- ❖ Παρέχει στον ελεγκτή αντίγραφα όλων των προγραμμάτων που σχετίζονται με σημαντικές λογιστικές εφαρμογές και τις τροποποιήσεις τους.

Ενώ ο Juma'a (2012), έδειξε ότι ο ελεγκτής δεν μπορεί να εκτελέσει το καθήκον του στον έλεγχο των ηλεκτρονικών λογιστικών πράξεων, χωρίς τη χρήση του υπολογιστή για τους εξής λόγους:

- ❖ Συνεχής ανάπτυξη λειτουργιών και διαδικασιών ελέγχου, ως αποτέλεσμα της ηλεκτρονικής λειτουργίας των λογιστικών δεδομένων.
- ❖ Παροχή του απαιτούμενου χρόνου για τη διεξαγωγή της διαδικασίας ελέγχου, λόγω του αντίκτυπου του ελέγχου στην οικονομική κατάσταση πολλών επιχειρήσεων.

3.4 Οι Υποχρεώσεις του Εξωτερικού Ελεγκτή

Οι Kassem και Higson (2016) έδειξαν ότι η ευθύνη του ελεγκτή για την ανίχνευση και την αναφορά ανακρίβειών που προκύπτουν από παράνομες πράξεις και έχουν άμεσο και ουσιαστικό αντίκτυπο στον καθορισμό των ποσών των οικονομικών καταστάσεων είναι η ίδια με εκείνη των εσφαλμένων δηλώσεων που προκλήθηκαν από λάθος ή απάτη.

Η Ojo (2006), έδειξε ότι ο ρόλος του εξωτερικού ελεγκτή στη διαδικασία εποπτείας απαιτεί πρότυπα όπως, η ανεξαρτησία, η αντικειμενικότητα και η ακεραιότητα που πρέπει να επιτευχθούν.

Ο εξωτερικός ελεγκτής πρέπει να είναι ανεξάρτητος και αδέσμευτος προς την οικονομική μονάδα που ελέγχει, ώστε να μην επηρεάζεται καθόλου από την διοίκηση της. Όμως, μετά από σημαντικές περιπτώσεις οικονομικών σκανδάλων, που οδήγησαν σε χρεωκοπίες

μεγάλων εταιριών, δημιουργούνται πολλά ερωτήματα όσον αφορά τη λειτουργία του εξωτερικού ελέγχου και την ανεξαρτησία του εξωτερικού ελεγκτή.

✓ Στην πραγματικότητα η Διοίκηση είναι εκείνη που διορίζει ή απαλλάσσει τον εξωτερικό ελεγκτή από τα καθήκοντά του, ενώ οι μέτοχοι απλώς επικυρώνουν την απόφασή της στην ετήσια Γενική Συνέλευση. Κατά συνέπεια, σε περίπτωση διαφωνίας μεταξύ της Διοίκησης και του ελεγκτή σε θέματα, όπως η επιλογή της λογιστικής πολιτικής, ο εξωτερικός ελεγκτής έχει το κίνητρο να υποχωρήσει στις επιθυμίες της διεύθυνσης, ώστε να μη χάσει τη θέση εργασίας του.

✓ Η αμοιβή του ελεγκτή συμφωνείται εκ των προτέρων και είναι συνήθως καθορισμένη, με την προϋπόθεση ότι ο ελεγκτής δε θα διαπιστώσει παρατυπίες. Στην περίπτωση όμως, που κατά τη διενέργεια του ελέγχου διαπιστώσει δόλιες ενέργειες και παρατυπίες, στις οποίες έχει ανάμειξη η Διοίκηση, τότε ο ελεγκτής θα βρεθεί σε δύσκολη θέση και ίσως υποκύψει και συμφωνήσει μια καλύτερη αμοιβή για την απόκρυψη των ελεγκτικών τεκμηρίων.

Άλλωστε, εάν συγκρίνουμε τις επιδόσεις της Διοίκησης και του εξωτερικού ελεγκτή, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι και οι δύο έχουν τις ίδιες λειτουργίες όσον αφορά την επαλήθευση των οικονομικών καταστάσεων και εξυπηρετούν συγκεκριμένα συμφέροντα όπου, η Διοίκηση είναι υπεύθυνη για την επεξεργασία και την σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων και εργάζεται για τη διαφύλαξη της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και των συμφερόντων των επενδυτών, ενώ ο εξωτερικός ελεγκτής εξυπηρετεί τα ιδιωτικά συμφέροντα των μετόχων μιας εταιρείας.

3.5 Διαχείριση Αποτελεσμάτων

Η εσφαλμένη εικόνα των οικονομικών καταστάσεων προκύπτει συνήθως από σύνθετες μεθόδους διαχείρισης των αποτελεσμάτων ή όπως αλλιώς αναφέρεται χειραγώγησης των κερδών από την πλευρά της Διοίκησης. Η χειραγώγηση μπορεί να αφορά σε έναν εργαζόμενο, σε έναν λογαριασμό ή και σε ολόκληρη την εταιρεία, αποτελεί δε παραπλανητική εικόνα για τους χρήστες των καταστάσεων αυτών.

Τα κίνητρα, που έχουν οι διοικήσεις όταν καταφεύγουν σε τέτοιες πρακτικές, μπορεί να προέρχονται από δυνάμεις που βρίσκονται στο εξωτερικό ή εσωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης. Πιο συγκεκριμένα:

- Εξωτερική πίεση (π.χ. ειδικοί όροι δανειακών συμβάσεων, σύγκλιση προς τις προσδοκίες των οικονομικών αναλυτών, ανταγωνισμός των επιχειρήσεων, συγχωνεύσεις και εξαγορές κ.ά.).

- Εσωτερική πίεση (π.χ. μη ρεαλιστικοί στόχοι, μερισματική πολιτική επιχείρησης, προσπάθεια φοροδιαφυγής κ.ά.).
- Απαιτήσεις κεφαλαιαγοράς (π.χ. άντληση κεφαλαίων από το Χρηματιστήριο).
- Πίεση αμοιβής / αποζημίωσης (π.χ. αμοιβές που σχετίζονται με τα δημοσιευμένα κέρδη ή την τιμή της μετοχής).
- Κίνδυνος χρεοκοπίας ή κατάχρησης.
- Προσωπικές φιλοδοξίες των υψηλά ιστάμενων στελεχών (μεγαλύτερη αποζημίωση, bonus, να γίνουν αποδέκτες επαγγελματικής αναγνώρισης και καταξίωσης).

Αναφορικά με τους τρόπους με τους οποίους η διοίκηση μιας επιχείρησης μπορεί να χειραγωγήσει τα αποτελέσματα των οικονομικών καταστάσεων, αναφέρονται ως εξής:

- Ηθελημένη παραβίαση ενός λογιστικού προτύπου.
- Δημιουργική παρέμβαση της διοίκησης όταν δεν υπάρχει ένα πρότυπο που να ρυθμίζει ένα συγκεκριμένο λογιστικό θέμα.
- Υποκειμενικότητα και άσκηση κρίσης από την πλευρά της διοίκησης όταν τα λογιστικά πρότυπα αφήνουν περιθώρια επιλογών στην αντιμετώπιση διάφορων θεμάτων.

Επισημαίνεται, πως όταν η διοίκηση παραποιεί και χειραγωγεί το αποτέλεσμα των οικονομικών καταστάσεων - στην πλειοψηφία των περιπτώσεων – μπορεί να μην ξεκινάει ως μια παράνομη πράξη που παραβιάζει κάποιο πρότυπο, αλλά να κινείται στα πλαίσια της ευελιξίας ως προς τη λήψη αποφάσεων που τα ίδια τα πρότυπα επιτρέπουν, για υιοθέτηση πολιτικών που αντανακλούν ορθότερα την χρηματοοικονομική θέση της επιχείρησης, όπως μέθοδος αποτίμησης αποθεμάτων, απόσβεσης παγίων, ποσοστό πρόβλεψης επισφαλών απαιτήσεων... Ειδικότερα, ο Schillit (2002) αναφέρει επτά κατηγορίες πρακτικών παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων οι οποίες διαπιστώθηκαν με έρευνα του C.F.R.A. (Center of Financial Research and Analysis) και είναι οι εξής:

- Αναγνώριση εσόδων βραχυχρόνια ή αναγνώριση εσόδων *«αμφισβητήσιμης ποιότητας»* (π.χ. αναγνώριση εσόδων όταν εξακολουθούν να παρέχονται μελλοντικές υπηρεσίες, αναγνώριση εσόδων πριν την αποστολή των εμπορευμάτων ή πριν την αποδοχή από τον πελάτη, πωλήσεις σε θυγατρικές εταιρίες κ.ά.).
- Αναγνώριση *«πλασματικών»* εσόδων (π.χ. αναγνώριση μετρητών που λήφθηκαν στα πλαίσια δανεισμού ως έσοδα, αναγνώριση εισοδημάτων από επενδύσεις ως έσοδα από κανονική λειτουργία, αναγνώριση των επιστρεφόμενων ποσών από προμηθευτές ως έσοδα κ.ά.).

- Ενίσχυση εισοδήματος με κέρδη «μιας φοράς» (π.χ. δημιουργία εισοδήματος από την ανακατάταξη / αναδιάρθρωση των λογαριασμών του Ισολογισμού).
- Μετάθεση τρεχόντων εξόδων σε μεταγενέστερη ή προγενέστερη χρήση (π.χ. κεφαλαιοποίηση λειτουργικών εξόδων).
- Αποφυγή καταγραφής υποχρεώσεων (στοιχείων Παθητικού) ή μη κανονική μείωσή τους.
- Μετάθεση τρεχόντων εσόδων σε μεταγενέστερη χρήση.
- Μετάθεση μελλοντικών εξόδων στην τρέχουσα χρήση ως «ειδικές χρεώσεις».

Αναφορικά με τη συχνότητα εμφάνισης των τεχνικών παραποίησης, αξίζει να αναφερθεί η έρευνα του Deloitte Forensic Center η οποία δημοσιεύτηκε τον Ιούνιο του 2007 βασισμένη στις αναφορές / εκθέσεις της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α. («*Accounting and Auditing Enforcement Releases*») που κυκλοφόρησαν από τον Ιανουάριο του 2000 μέχρι το Δεκέμβριο του 2006. Η έρευνα, τα ευρήματα της οποίας συμφωνούν, σε γενικές γραμμές, με αυτά προγενέστερων αντίστοιχων ερευνών, διαπίστωσε ότι οι διάφορες πρακτικές αναγνώρισης των εσόδων κυριαρχούν, συνιστώντας το 41% του συνόλου των περιστατικών λογιστικής απάτης. Τη δεύτερη και τρίτη θέση των συνηθέστερων πρακτικών παραποίησης κατέχουν, αντίστοιχα, οι ανακριβείς γνωστοποιήσεις οι οποίες συνοδεύουν τις οικονομικές καταστάσεις (12%) και οι πρακτικές παραποίησης του λογαριασμού των εξόδων (11%). Έπειτα, ακολουθούν οι πρακτικές παραποίησης των λογαριασμών των περιουσιακών στοιχείων (8%), των υποχρεώσεων (7%) και των αποθεματικών (7%).

3.6 Ανάλυση του Απολογισμού Σκανδάλων Οικονομικών Καταστάσεων

Ο Rezaee (2005), ισχυρίζεται ότι η ευκαιρία των ατόμων να διαπράξουν οικονομικά εγκλήματα προκύπτει όταν τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου της εταιρείας καθίστανται αδύναμα, η ποιότητα των ρόλων εσωτερικού ελέγχου της επιδεινώνεται και η εταιρική διακυβέρνησή της είναι λιγότερο λειτουργική.

Οι κοινοί παράγοντες που επηρεάζουν τα οικονομικά εγκλήματα είναι η πίεση, οι ευκαιρίες και ο εξορθολογισμός, οι οποίοι είναι συλλογικά γνωστοί ως το τρίγωνο της απάτης (Cressey, 1986). Επιπλέον, υπάρχουν ορισμένοι άλλοι παράγοντες και προϋποθέσεις, όπως η κατανόηση των αδυναμιών των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου της οντότητας, η πρόσβαση σε λογιστικά αρχεία ή περιουσιακά στοιχεία, η έλλειψη εποπτείας, η ανήθικη ιδιοσυγκρασία των ατόμων που βρίσκονται στην κορυφή και η πεποίθηση ότι δεν μπορεί να συλληφθούν, οι οποίοι επιτρέπουν σε ένα άτομο να κάνει κατάχρηση της εξουσίας του για

να αλλοιώσει τις πληροφορίες, συμπεριλαμβανομένων των υλικών ή άυλων περιουσιακών στοιχείων υποκινούμενοι από το συμφέρον (Fraud Risk, 2009).

Οι Ashforth και Anand (2003), δηλώνουν ότι μια βλαβερή ή δόλια δραστηριότητα εμφανίζεται γενικά σε επιχειρήσεις όταν τα κακόβουλα στελέχη ζητούν από τους υφισταμένους να διαπράξουν ένα αδίκημα. Οι Gillett και Uddin (2005), διαπιστώνουν ότι η συμπεριφορά των οικονομικών συμβούλων (Chief Financial Officer-CFO) των μεγάλων εταιρειών είναι πιο πιθανό να παραπλανήσουν τους ενδιαφερόμενους παρουσιάζοντας ψευδείς οικονομικές καταστάσεις.

Συνεπώς, η κύρια ευθύνη των συμμετεχόντων στην εταιρική διακυβέρνηση είναι να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν τις κατάλληλες και αποτελεσματικές δραστηριότητες εσωτερικού ελέγχου και να διασφαλίσουν ότι οι χρηματοοικονομικές αναφορές που δίνονται και δημοσιεύονται στο κοινό είναι απαλλαγμένες από τον όποιο πιθανό κίνδυνο ουσιώδους ανακρίβειας λόγω κακής διαχείρισης ή απάτης. Υπάρχουν πολλά δόλια σκάνδαλα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης που περιλαμβάνουν την αποτυχία της σύνθεσης του διοικητικού συμβουλίου να εκπληρώσει την κύρια ευθύνη τους για τη διαχείριση και τον έλεγχο της απόδοσης της εταιρείας τους. Παρακάτω παρατίθενται πίνακας με τα σημαντικότερα οικονομικά σκάνδαλα.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ΕΤΟΣ	ΧΩΡΑ	ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΜΟΡΦΗ ΑΠΑΤΗΣ / ΣΚΑΝΔΑΛΟΥ			
Enron Scandal	2001	Η.Π.Α.	Arthur Andersen
→ Ίδρυσε εταιρείες ειδικού σκοπού, μεταφέροντας τεράστια ποσά από τις υποχρεώσεις και τα χρέη της Enron στους Ισολογισμούς τους → Η μητρική εμφάνισε διογκωμένα αποτελέσματα (πλασματικά κέρδη) → Οι μέτοχοι έχασαν 74 δισεκατομμύρια δολάρια			
Worldcom	2002	Η.Π.Α.	Arthur Andersen
→ Υπέκρυψε έξοδα 3,8 δισεκατομμύρια δολάρια			
Parmalat	2003	Ιταλία	Grant Thornton
→ Εμφάνιζε στον Ισολογισμό της παραποιημένες υποχρεώσεις (τις μισές σχεδόν από τις πραγματικές) → Πλαστογραφημένο αντίγραφο λογαριασμού καταθέσεων 3,95 δις δολάρια			
Lehman Brothers Holdings	2010	Η.Π.Α.	Ernst & Young

→ Παραποίηση Οικονομικών στοιχείων ➤ Πλασματικά κέρδη και Μειωμένες οφειλές → Τεράστια ποσά Μόχλευσης (Υψηλός δανεισμός 2007 - περίπου 50 δις δολάρια εμφανίζονταν ως πωλήσεις) / Παραποιημένος Συντελεστής Δείκτη Μόχλευσης			
Olympus Corporation	2011	Ιαπωνία	Ernst & Young
→ Απέκλυτε ζημίες δεκαετιών, φουσκώνοντας άλλων εταιριών «ειδικού σκοπού» (Απέκρυψε περίπου 1,5 δις δολάρια)			
Toshiba	2015	Ιαπωνία	Ernst & Young
→ Παραποιημένα κέρδη και δεν ανακοίνωνε τις ζημίες («φουσκωμένα» λειτουργικά κέρδη κατά 1,22 δις δολάρια)			
Wirecard	2020	Γερμανία	Ernst & Young
→ Παραποίηση Ισολογισμού με την επινόηση εσόδων (ποσό 1,9 δις ευρώ δεν υπήρξε ποτέ στον ισολογισμό)			

Οικονομικά σκάνδαλα που παρατηρήθηκαν στον ελληνικό χώρο είναι τα παρακάτω:

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ΕΤΟΣ	ΧΩΡΑ	ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΜΟΡΦΗ ΑΠΑΤΗΣ / ΣΚΑΝΔΑΛΟΥ			
Τράπεζα Κρήτης	Αρχές δεκαετίας 1990	Ελλάδα	-
→ Υπεξαίρεση Χρημάτων από τα αποθεματικά της Τράπεζας ➤ Με Λογιστικές Παρατυπίες και πρακτικές ➤ Αντικατέστησε ορισμένα έγγραφα με πλαστά (συνέργεια ατόμων από το Λογιστήριο και των εσωτερικών ελεγκτών) → Ο Ορκωτός Ελεγκτής εκδιώχθηκε από το ΣΟΛ και καταδικάστηκε σε 12,5 χρόνια κάθειρξης.			
ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ	2009	Ελλάδα	-
→ Παραποίηση Οικονομικών Καταστάσεων → Αύξηση του ύψους των κεφαλαίων → Εξαπάτηση και κατάχρηση χρημάτων από το επενδυτικό κοινό			
FOLLI FOLLI GROUP SA	2018	Ελλάδα	ECOVIS

- Παραποίηση Οικονομικών Καταστάσεων
- Αυξημένες πωλήσεις, κέρδη και ταμειακά διαθέσιμα
- Εξαπάτηση και κατάχρηση χρημάτων από το επενδυτικό κοινό

Επιπρόσθετα, όσον αφορά τις ελεγκτικές εταιρείες που ενεπλάκησαν στα παραπάνω σκάνδαλα, έχει διαπιστωθεί ότι κατά την διενέργεια του ελέγχου δεν δρούσαν αντικειμενικά με αποτέλεσμα η ποιότητα του ελέγχου να είχε μειωθεί σημαντικά. Οι κύριοι παράγοντες που οδήγησαν τους εξωτερικούς ελεγκτές να υιοθετήσουν αυτήν την συμπεριφορά ήταν η *οικειότητα* που είχε δημιουργηθεί μεταξύ αυτών και των ελεγχόμενων επιχειρήσεων καθώς και η παροχή όχι μόνο ελεγκτικών αλλά και διοικητικών υπηρεσιών. Τα μεγάλα αυτά εταιρικά σκάνδαλα κόστισαν αρκετά δισεκατομμύρια σε επενδυτές, πιστωτές και εργαζομένους και κατέδειξαν την ανάγκη για ορθή και δίκαιη απεικόνιση των δημοσιευμένων αποτελεσμάτων, με απώτερο σκοπό τη δέσμευση των επιχειρήσεων στις αρχές της εταιρικής υπευθυνότητας σε σχέση με την υιοθέτηση και κυρίως την τήρηση του ρυθμιστικού πλαισίου που διέπει τη λειτουργία τους.

3.7 Σκάνδαλο Folli – Follie Group

Ιστορική Αναδρομή – Σημαντικότερα γεγονότα

Το 1982, ο Δημήτρης Κουτσογιούτσος με τη σύζυγό Καίτη, ίδρυσαν την εταιρεία, ανοίγοντας το πρώτο κατάστημα Folli Follie στο Κολωνάκι στην Αθήνα. Πρόσφεραν στους πελάτες τους κοσμήματα της λεγόμενης «προσιτής πολυτέλειας». Μετά την επιτυχία του πρώτου καταστήματος άρχισαν να επεκτείνονται και σε άλλες περιοχές της Αθήνας, ενώ παράλληλα πρόσθεταν διαρκώς και νέα προϊόντα στα καταστήματά τους, όπως αξεσουάρ, ρολόγια, τσάντες, πορτοφόλια ...

Το 1992, μπαίνει στην εταιρεία ο γιος των ιδρυτών, Γεώργιος Κουτσογιούτσος, ο οποίος ανέλαβε τη διεθνή επέκταση και την ανάπτυξη των επενδυτικών σχέσεων σε μια εταιρεία που φαινόταν να αναπτύσσεται ραγδαία.

Το 1995, η Folli Follie, εισέρχεται στην αγορά της Ιαπωνίας και αναπτύσσει καταστήματα σε σημαντικά εμπορικά σημεία της χώρας, ενώ ακολουθούν καταστήματα σε Νέα Υόρκη, Χαβάη, Γκουάμ.

Το 1997, η εταιρεία μπαίνει στο Χρηματιστήριο Αξιών της Αθήνας.

Στις αρχές της νέας χιλιετίας, ανοίγει το πρώτο κατάστημα στο Χονγκ Κονγκ και μπαίνει στην αγορά της Κίνας.

Το 2005, εγκαινιάζει το μεγαλύτερο πολυκατάστημα στην Ελλάδα, στο κέντρο της Αθήνας με την ονομασία «ATTICA».

Το 2010, γίνεται συγχώνευση των εταιριών Folli Follie ABEE, Καταστήματα Αφορολογήτων Ειδών Α.Ε. και ELMEC SPORT ABETE και έτσι δημιουργείται ο όμιλος FOLLI FOLLIE GROUP.

Το 2011, ο Όμιλος Fosun International αποκτά μερίδιο 9,5% στον Όμιλο Folli Follie, μέσω αύξησης μετοχικού κεφαλαίου και μερικά χρόνια αργότερα σχεδόν διπλασιάζει το ποσοστό του (16,37%) στο μετοχικό κεφάλαιο του FF GROUP.

Το 2013, ο Όμιλος FF Group προχωρά σε πώληση των ΚΑΕ Α.Ε. στην Ελβετική Dufry AG και εισέρχεται ως στρατηγικός επενδυτής της.

Το 2014, το πρακτορείο Bloomberg αναδεικνύει τον ιδρυτή της Folli Follie ως αναδυόμενο Έλληνα δισεκατομμυριούχο και τον συμπεριλαμβάνει στον δείκτη Bloomberg Billionaires που καταρτίζει.

Το 2015, ο Τζώρτζης Κουτσογιούτσος, ο οποίος είχε αναλάβει τα ηνία της εταιρείας από τον πατέρα του, παραλαμβάνει το βραβείο του «Αναπτυσσόμενου Επιχειρηματία της Χρονιάς», στον διαγωνισμό της Ernst & Young.

Τον μύθο που είχε χτιστεί γύρω από τον όμιλο Folli Follie – η εταιρεία εθεωρείτο ισχυρή οικονομικά, πρότυπο εξωστρέφειας, ένα ελληνικό success story – ήρθε να κλονίσει η έκθεση του αμερικανικού hedge fund QCM, η οποία αμφισβητούσε την οικονομική και εμπορική θέση του Ομίλου Folli Follie.

Το αμερικανικό hedge fund Quintessential Capital Management (QCM), με επικεφαλής τον Gabriel Grego, απέστειλε τα μεσάνυχτα της Πέμπτης (03/05/2018) σε χιλιάδες διαχειριστές κεφαλαίων και άλλους παραλήπτες διεθνώς έκθεσή του, με την οποία ισχυριζόταν ότι οι πωλήσεις του ελληνικού ομίλου Folli Follie στην Κίνα και τα εκατοντάδες σημεία πώλησης είναι πιθανόν σημαντικά υπερτιμημένα. Μάλιστα, αναφέρει ότι: οι οικονομικές καταστάσεις της εταιρείας απεικονίζουν παραποιημένα στοιχεία, η εμπορική δραστηριότητα είναι πολύ μικρότερη από αυτή που εμφανίζει η Διοίκηση της Folli Follie, η εταιρεία οδεύει προς σοβαρή οικονομική δυσπραγία και η μετοχή της είναι υπερβολικά υπερτιμημένη. Πιο συγκεκριμένα η QCM στην έκθεσή της επισημαίνει τα εξής:

→ Το δίκτυο των σημείων πώλησης (POS) εμφανίζεται σημαντικά μικρότερο από το αναμενόμενο. Στην ετήσια έκθεση του 2016 αναφέρονται 630 POS, ενώ η QCM μετά από εκτεταμένο έλεγχο που πραγματοποίησε σε σημεία πώλησης στην Ασία και αλλού βρήκε στοιχεία μόνο για 289 σημεία πώλησης.

- Τα σημεία πώλησης σε μεγάλες πρωτεύουσες, όπως Νέα Υόρκη, Τόκιο είναι πλέον κλειστά ή αμελητέου μεγέθους και σε διαδικασία εκκαθάρισης.
- Η ψηφιακή παρουσία της Folli Follie είναι πολύ μικρότερη απ' αυτήν που εμφανίζουν τα δηλωθέντα μεγέθη της.
- Τα επίσημα στοιχεία της εταιρείας δείχνουν αύξηση των εσόδων και των κερδών, αλλά συνεχείς αρνητικές ελεύθερες ταμειακές ροές, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων εξηγείται από μεγάλο και αυξανόμενο κεφάλαιο κίνησης στις ασιατικές θυγατρικές. Ταυτόχρονα το ποσό των εισπρακτέων λογαριασμών και των αποθεμάτων των θυγατρικών της FF στην Ασία εμφανίζεται δυσανάλογο συγκριτικά με τις αντίστοιχες ανταγωνιστικές εταιρείες.
- Η Folli Follie στις αναφορές της δηλώνει έσοδα ύψους 1 δις δολαρίων από την Ασία, κυρίως από την Κίνα (70% ασιατικού δικτύου), όμως στην πραγματικότητα οι μοναδικές δύο κινέζικες θυγατρικές της FF (οι Fu Li Fu Lei και Binlianyun) παράγουν έσοδα μόλις 40 εκατομμύρια δολάρια και αθροιστικά έχουν περίπου 50 σημεία πώλησης.
- Μετά τον έλεγχο των λογαριασμών για αρκετά χρόνια μέσω της λογιστικής εταιρείας Baker Tilly, η FF προσέλαβε τον Μάιο 2015 την ECOVIS VNT Auditing SA, μια σχετική άγνωστη και σκοτεινή εταιρεία, η οποία ενδέχεται να μην είναι επαρκής για να πραγματοποιεί ελέγχους αυτού του μεγέθους (1 δις \$ πωλήσεις, εκατοντάδες σημεία πώλησης σε πολλές χώρες...).

Ακολούθησε επίσημη ανακοίνωση από τη Διοίκηση της FF, η οποία χαρακτήρισε το δημοσίευμα της QCM ανυπόστατο, ψευδές, συκοφαντικό και παραπλανητικό με άμεσο στόχο να πλξήσει τα συμφέροντα της εταιρείας αλλά και των μετόχων της, ενώ προανήγγειλε τη λήψη νομικών ενεργειών.

Στις 7 Μαΐου, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς ζητά από την εταιρεία να προβεί άμεσα σε διεξαγωγή έκτακτου διαχειριστικού ελέγχου των ενοποιημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων της, για τη χρήση 2017, από αναγνωρισμένη ανεξάρτητη διεθνή ελεγκτική εταιρεία.

Στις 25 Μαΐου, αναστέλλεται η διαπραγμάτευση των κινητών αξιών της Folli Follie στο Χρηματιστήριο Αθηνών (σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 17 του Ν. 3371/2015), μετά από αίτημα της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς και σε συνέχεια αιτήματος της ίδιας της εταιρείας. Το γεγονός αυτό κρίθηκε αναγκαίο, καθώς το χρονικό διάστημα που μεσολάβησε από το δημοσίευμα της QCM έως την αναστολή διαπραγμάτευσης (συνολικά 3 εβδομάδες) η μετοχή της Folli Follie κατέγραψε απώλειες 68,7% της αξίας της, ενώ έγιναν καπνός χρηματιστηριακές αξίες της τάξεως των 705,6 εκατ. ευρώ. Αναλυτικότερα:

- Στα τέλη 2017, άξιζε 1,27 δις ευρώ
- Έως τις 03/05/2018, σημείωσε πτώση πάνω από 19% και άξιζε 1,027 δις ευρώ
- Στις 04/05/2018, σημείωσε πτώση 29,99%, έφτασε στα επίπεδα των 10,74€ χάνοντας κεφαλαιοποίηση 300 εκατ. ευρώ
- Στις 07/05/2018, σημείωσε πτώση 29,98%
- Στις 08/05/2018, σημείωσε άνοδο 13,7%, και
- Στις 25/05/2018, σημείωσε πτώση 24,80%, έκλεισε στην τιμή των 4,80€ και η κεφαλαιοποίηση διαμορφώθηκε στα 321,35€.

Συνεπώς, οι επενδυτές που προχώρησαν σε αγορά μετοχών της Folli Follie, έχουν καταγράψει τεράστια οικονομική ζημία, καθώς η τιμή της μετοχής της έχει υποστεί οικονομική απαξίωση.

Στις 14 Ιουνίου 2018, η Folli Follie αναθέτει τον επανέλεγχο των βασικών οικονομικών στοιχείων του Ομίλου και των θυγατρικών της καθώς και τη σύνταξη ενοποιημένου Ισολογισμού (χρήση 2017) στην ανεξάρτητη διεθνή ελεγκτική εταιρεία «Ernst & Young» (όπως ταμειακά διαθέσιμα και ταμειακά ισοδύναμα, εμπορικές απαιτήσεις, εμπορικές και άλλες υποχρεώσεις, άλλα τρέχοντα στοιχεία ενεργητικού που προώθησε σε προμηθευτές για αποθεματικούς σκοπούς). Από τον Νέο Ισολογισμό που θα συντάξει θα φανούν τα πραγματικά ταμειακά διαθέσιμα, οι πραγματικοί τζίροι σε Ελλάδα και Ασία, τα πραγματικά κέρδη –εάν υπάρχουν- καθώς και όλα τα υπόλοιπα.

Επιπλέον, στις 25 Ιουνίου 2018, η εταιρεία προσλαμβάνει την Alvarez & Marsal LLP (A&M) για τη διενέργεια δικανικής εγκληματολογικής αξιολόγησης (forensic evaluation) των πιο πρόσφατων χρηματοοικονομικών καταστάσεων των θυγατρικών εταιρειών της στην Ασία (υπό-όμιλος APAC).

Στις 16 Ιουλίου 2018, εταιρεία Ορκωτών Λογιστών «ECOVIS» υπό τον Γ. Βαρθαλίτη (ο οποίος συνεργάζεται με τη Folli Follie από το 1993 με μικρό χρονικό διάλλειμα) ανακαλεί την από 26-04-2018 έκθεση οικονομικού ελέγχου επί των ενοποιημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων της εταιρείας για τη χρήση, που έληξε στις 31 Δεκεμβρίου 2017. Ως αιτία για την ανάκληση αναφέρεται ότι δεν μπορούσαν να επιβεβαιωθούν οικονομικά μεγέθη που υπήρχαν στον Ισολογισμό από τις δραστηριότητες στην Ασία.

Στις 19 Ιουλίου 2018, η εταιρεία καταθέτει αίτηση για τη λήψη προληπτικών μέτρων, επί της οποίας εκδίδεται στις 23 Ιουλίου 2018 προσωρινή διαταγή απαγόρευσης λήψης μέτρων ατομικής και συλλογικής αναγκαστικής εκτέλεσης καθώς και λήψης ασφαλιστικών μέτρων.

Εντός του 2^{ου} Εξαμήνου 2018, η Folli Follie εκποιεί μετοχές της Dufry AG, συνολικής αξίας 47,69 εκατ. ευρώ, ενώ ξένοι επενδυτές θα ζητήσουν αποπληρωμή των δανείων τους.

Έτσι, στις 9 Αυγούστου 2018, ο μοναδικός κάτοχος του χρεογράφου *Schuldschein* ποσού 20 εκατ. ευρώ, εκδοθέντος από τη θυγατρική της εταιρείας «*FF Group Finance Luxembourg II SA*» με εγγύηση της εταιρείας, καταγγέλλει το οικείο δάνειο και καθιστά την οφειλή ληξιπρόθεσμη και αμέσως απαιτητή.

Από τις 6 – 10 Σεπτεμβρίου 2018, οι τέσσερις πιστώτριες τράπεζες επιδίδουν δηλώσεις καταγγελίας του συνόλου των συμβάσεων πίστωσης με ανοικτό αλληλόχρεο λογαριασμό της εταιρείας, συνολικού ποσού 43 εκατ. ευρώ.

Στις 26 Σεπτεμβρίου 2018, ανακοινώνονται τα αποτελέσματα της προκαταρκτικής έκθεσης της συμβουλευτικής εταιρείας Alvarez & Marsal, από την οποία προκύπτει τεράστια απόκλιση στα οικονομικά δεδομένα του υπο-ομίλου APAC. Πιο συγκεκριμένα:

- Το επιχειρησιακό και οικονομικό εκτόπισμα της FF GROUP στην Ασία είναι λιγότερο από το 1/3 ή και το 1/4 των επίσημων στοιχείων που καταγράφονται στον Ισολογισμό χρήσης 2017 της θυγατρικής FFG Sourcing Limited στην Ασία.
- Εντοπίζεται ταμειακό έλλειμα περίπου 200 έως 250 εκατ. ευρώ στη θυγατρική στην Ασία, αλλά σημαντικό έλλειμα φαίνεται να υπάρχει και στη μητρική στην Ελλάδα.
- Τα ίδια κεφάλαια μειώθηκαν κατά περίπου δύο δισεκατομμύρια δολάρια. Τα ευρήματα της έκθεσης οδηγούν στο σχηματισμό σημαντικής πρόβλεψης απομείωσης για τις συμμετοχές και τις απαιτήσεις από τις θυγατρικές στην περιοχή APAC.

Επίσης, το πόρισμα κατατέθηκε στην Επιτροπή Ελέγχου της εταιρείας, ο πρόεδρος της οποίας, ζήτησε τις παραιτήσεις του ιδρυτή Δ. Κουτσογιούτσου και της Α. Κουτσογιούτσου από τη θέση του Προέδρου και της Αντιπροέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου της εταιρείας αντίστοιχα.

Στις 17 Οκτωβρίου 2018, ο μοναδικός κάτοχος του χρεογράφου *Schuldschein* ποσού 31 εκατ. ευρώ, εκδοθέντος από τη θυγατρική της Εταιρείας «*FF Group Finance Luxembourg II SA*» με εγγύηση της εταιρείας, καταγγέλλει το οικείο δάνειο και καθιστά την οφειλή ληξιπρόθεσμη και αμέσως απαιτητή.

Στις 18 Οκτωβρίου 2018, η εταιρεία Links of London, Inc. (εμμέσως 100% θυγατρική της εταιρείας) υποβάλλει προαιρετική αίτηση υπαγωγής στο άρθρο 7 του πτωχευτικού κώδικα των Ηνωμένων Πολιτειών. Τίθεται υπό διαχείριση (administration) στις 08 Οκτωβρίου 2019.

Στις 19 Οκτωβρίου 2018, εκδίδεται η υπ' αριθμ. 7266/2018 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, με την οποία απορρίπτεται η κατατεθείσα αίτηση της εταιρείας για την λήψη προληπτικών μέτρων.

Στις 26 Οκτωβρίου 2018, ο εκπρόσωπος των ομολογιούχων και κύριος διαχειριστής πληρωμών των ομολόγων CHF 150.000.000 επιτοκίου 3,25% λήξεως 2021 (με ISIN CH0385518052), εκδοθέντων από τη θυγατρική της Εταιρείας «*FF Group Finance Luxembourg II SA*» με

εγγύηση της εταιρείας, καταγγέλλει το εν λόγω ομολογιακό δάνειο και καθιστά την οφειλή ληξιπρόθεσμη και αμέσως απαιτητή.

Στις 23 Νοεμβρίου 2018, η εταιρεία αναθέτει στην ελεγκτική εταιρεία PricewaterhouseCoopers A.E. (PwC) τη διεξαγωγή ελέγχου ειδικού σκοπού επί των αναθεωρημένων εταιρικών και ενοποιημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων για την χρήση που έληξε στις 31.12.2017.

Στις 12 Δεκεμβρίου 2018, πραγματοποιείται ο ηλεκτρονικός πλειστηριασμός της συμμετοχής του Ομίλου (35,67% επί του μετοχικού κεφαλαίου) στην εταιρεία «ΑΤΤΙΚΑ ΠΟΛΥΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΑΕ». Για το 10% υπερθεματίζει η ίδια η εταιρεία «ΑΤΤΙΚΑ ΠΟΛΥΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΑΕ» και για το υπόλοιπο 25,67% η ΕΤΕ.

Στις 18 Δεκεμβρίου 2018, η Folli Follie παρουσιάζει σχέδιο προτεινόμενης χρηματοοικονομικής αναδιάρθρωσης κατόπιν επίτευξης προκαταρκτικής συμφωνίας (restructuring Term Sheet) με μερίδα ομολογιούχων δανειστών της. Ο Γεώργιος Κουτσολιούτσος παραιτείται από την θέση του Διευθύνοντος Συμβούλου, παραμένοντας μη εκτελεστικό μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου, ενώ μία ημέρα πριν είχε ανακοινωθεί από το δικαστήριο η απόφαση απαγόρευσης εξόδου από τη χώρα για την οικογένεια Κουτσολιούτσου, καθώς κατηγορούνταν για κακουργηματική απάτη σε βάρος του επενδυτικού κοινού και ξέπλυμα μαύρου χρήματος.

Κατά την διάρκεια του 2019, οι περισσότερες συμβάσεις του Ομίλου με οίκους του εξωτερικού που εντάσσονται στον λειτουργικό τομέα Ένδυσης – Υπόδησης, λύνονται ή δεν ανανεώνονται. Η σημαντικότερη συνεργασία που παραμένει σε ισχύ αφορά στην λειτουργία του δικτύου καταστημάτων NIKE στην Ελλάδα, την Ρουμανία και την Βουλγαρία, η συμβατική διάρκεια της οποίας λήγει (κατά περίπτωση) μέχρι και το 2022.

Τον Σεπτέμβριο 2019, η εταιρεία «FF Group Sourcing Limited», υπό την οποία ενοποιούνται τα αποτελέσματα του υπό-ομίλου APAC, από κοινού με τις υπόλοιπες θυγατρικές εταιρείες στο Χονγκ Κονγκ, ασκούν αγωγή κατά των διευθυντών (directors) που υπέγραφαν τις οικονομικές καταστάσεις της «FF Group Sourcing Limited», του τοπικού οικονομικού διευθυντή και των ορκωτών ελεγκτών του υπό-ομίλου APAC για την διεκδίκηση αποζημίωσης αναφορικά με τους αχρεωστήτως καταβληθέντες φόρους, ποσού 78,7 εκατ. δολάρια, τους οποίους ο υπό-Όμιλος APAC κατέβαλε λόγω δήλωσης πλασματικών κερδών προς τις φορολογικές αρχές του Χονγκ Κονγκ.

Στις 16 Δεκεμβρίου 2019, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς καταθέτει αίτηση ασφαλιστικών μέτρων ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, με αίτημα την αντικατάσταση του Γεωργίου Κουτσολιούτσου ως μέλους του Διοικητικού Συμβουλίου. Ο Γεώργιος Κουτσολιούτσος παραιτείται από την θέση του μέλους του Διοικητικού Συμβουλίου.

Στις 5 Ιουνίου 2020, κατά την Γενική Συνέλευση των μετόχων της εταιρείας FF Group Sourcing Limited (με έδρα των Χονγκ Κονγκ) αποφασίζεται με πλειοψηφία 99,99% των κατόχων του εκδοθέντος μετοχικού κεφαλαίου η θέση της εν λόγω εταιρείας σε εκούσια εκκαθάριση.

Στις 11 Ιουνίου 2020, η κατατεθείσα από δύο ομολογιούχους πιστωτές αίτηση για την κήρυξη της εταιρείας σε πτώχευση απορρίπτεται με την υπ' αριθ. 305/2020 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, το οποίο έκρινε ότι εξέλιπαν οι ουσιαστικές προϋποθέσεις του νόμου για την κήρυξη της πτώχευσης.

Στις αρχές Ιουλίου, δημοσιεύτηκε η έκθεση της ελεγκτικής εταιρείας PwC, η οποία μετά από πολύμηνο έλεγχο εντόπισε ένα δαιδαλώδες, διάτρητο αλλά και χαοτικό οικονομικό, διοικητικό και επιχειρηματικό καθεστώς στον όμιλο Folli Follie, αναφέροντας ότι αυτή η κατάσταση συνεχίστηκε και μετά το ξέσπασμα του σκανδάλου. Η PwC εντόπισε «τυφλές» χρηματοδοτήσεις θυγατρικών εταιρειών του ομίλου, δάνεια και αμοιβές προς την οικογένεια Κουτσολιούτσου, αμοιβές διοικούντων υψηλότερες από αυτές που είχε εγκρίνει η γενική συνέλευση και γενικώς μια δαιδαλώδη διοικητική και οικονομική κατάσταση. Επίσης, η ελεγκτική εταιρεία επισήμανε την αδυναμία των διοικούντων να δημιουργήσουν ένα αξιόπιστο σύστημα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, με αποτέλεσμα ο έλεγχος να δυσχεραίνεται. Για όλους αυτούς τους λόγους, η PwC εξέδωσε αρνητική γνώμη για τον πολυαναμενόμενο ισολογισμό χρήσης 2017.

Στις 09 Σεπτεμβρίου 2020, ύστερα από σχεδόν δύομισι χρόνια από το ξέσπασμα του σκανδάλου, η ελληνική δικαιοσύνη αποφάσισε την προφυλάκιση των πρωταγωνιστών (Δημήτριος και Γεώργιος Κουτσολιούτσος) της υπόθεσης Folli Follie. Οι άλλοτε ισχυροί άνδρες της εταιρείας αν και προσπάθησαν να αντικρούσουν τις βαρύτατες κατηγορίες σε βάρος τους για απάτη σε βάρος του επενδυτικού κοινού, ξέπλυμα μαύρου χρήματος, χειραγώγηση αγοράς, εγκληματική οργάνωση και πλαστογραφία, δεν κατάφεραν να πείσουν ανακρίτρια και εισαγγελέα που τους έκριναν προφυλακιστέους. Αντίθετα με τον σύζυγο και τον γιο της, η Αικατερίνη Κουτσολιούτσου αφέθηκε τελικά ελεύθερη με τους περιοριστικούς όρους της απαγόρευσης εξόδου από τη χώρα, της υποχρεωτικής εμφάνισής της στο αστυνομικό τμήμα της περιοχής της δύο φορές το μήνα, και της επιβολής χρηματικής εγγύησης 100.000 ευρώ.

Εικονικές Συναλλαγές – πώς «παράγουν τζίρους» από το απόλυτο τίποτα

Σύμφωνα με το βούλευμα (μετά από την εισαγγελική έρευνα του Ι. Δραγάτη) υποστηρίζεται πως από το 2007 υπήρχε οργανωμένο και συντονισμένο σχέδιο παρουσίασης

ψευδών οικονομικών στοιχείων στους Ισολογισμούς των ασιατικών θυγατρικών, μια παραποίηση που ίσως ξεκίνησε σταδιακά το 2001. Μάλιστα, στην δικογραφία για την υπόθεση αναφέρεται πως εντοπίστηκαν τρεις περίοδοι και μέθοδοι καταχώρισης εικονικών συναλλαγών.

- ☞ Στην πρώτη φάση, τη χρήση 2001 τουλάχιστον (που είναι η παλιότερη χρήση κατά την οποία διαπιστώθηκε σύσταση ελεγχόμενης εταιρίας), το FF GROUP ASIA προβαίνει στη σύσταση πλήθους ελεγχόμενων εταιρειών από υπαλλήλους του FF GROUP ASIA και ξεκινάει η διενέργεια και καταχώριση εικονικών συναλλαγών. Για λογιστικούς σκοπούς, αυτές οι ελεγχόμενες εταιρείες θεωρούνταν τρίτα (μη συνδεδεμένα) μέρη, έχουν έδρα το Χονγκ Κονγκ και υπολογίζονται γύρω στις 27 εταιρείες, οι οποίες φαίνεται ότι ελέγχονται ή ελέγχονταν από υπαλλήλους του FF GROUP ASIA.
- ☞ Η δεύτερη φάση αφορά την περίοδο από το 2007 – 2015, όπου οι εταιρείες του FF GROUP ASIA, FFGS και FFBD, πραγματοποιούν το μεγαλύτερο μέρος των πωλήσεών τους προς τον ίδιο τελικό πελάτη, την NBS, εμμέσως μέσω ελεγχόμενων εταιρειών. Δηλαδή, αντί να καταχωρηθεί εικονική συναλλαγή απευθείας στον πελάτη NBS, καταχωρείται πώληση σε ελεγχόμενη εταιρεία, η οποία με τη σειρά της καταχωρεί εικονική πώληση προς την NBS. Το σύνολο των πωλήσεων , που πραγματοποιήθηκαν για την περίοδο 2007-2015, προς τις ελεγχόμενες εταιρείες ανέρχεται στο ποσό των 3,167 δις δολάρια από συνολικές πωλήσεις 3,502 δις δολάρια. Το ποσοστό των πωλήσεων σε ελεγχόμενες εταιρείες φτάνει το 90% επί των συνολικών πωλήσεων και μόνο το 10% των πωλήσεων πραγματοποιείται σε πολλούς και διαφορετικούς πελάτες. Όσον αφορά το κόστος, η πλειοψηφία των αγορών της FFGS, που καταχωρήθηκαν το ανωτέρω χρονικό διάστημα ήταν επίσης εικονικές και οδήγησαν σε αύξηση των ιδίων κεφαλαίων του FF GROUP ASIA στις 31-12-2017 κατά 1,129 δις δολάρια. Παράλληλα, με τον τρόπο αυτόν αυξάνονταν εικονικά και τα διαθέσιμα των τραπεζικών λογαριασμών.
- ☞ Στην τρίτη και τελευταία φάση διαπιστώθηκε ότι κατά τη διάρκεια των χρήσεων 2015, 2016 και 2017 ορισμένες εταιρείες του FF GROUP ASIA καταχώρισαν εικονικές συναλλαγές πωλήσεων σ' έναν υποτιθέμενο πελάτη την εταιρεία «NG Boon Soon» (NBS), με τζίρους που σχεδόν άγγιζαν το 1 δις, με έδρα και αποθήκες που δεν έχουν εντοπιστεί.

Άμεσες Εικονικές Πωλήσεις προς την «NG Boon Soon», σε εκατ. δολάρια

	2015	2016	2017	ΣΥΝΟΛΑ
Εικονικές πωλήσεις	560	863	995	2,40 δις \$
Εικονικό κόστος πωληθέντων	315	502	580	1,40 δις \$
Προσαυξημένα Μικτά Κέρδη	245	361	415	1,00 δις \$

Κατά το 2016 οι πραγματικές πωλήσεις στην Ασία ήταν 132 εκατ. ευρώ, ενώ οι εικονικές πωλήσεις έφταναν τα 799 εκατ. ευρώ, με αποτέλεσμα ο ενοποιημένος τζίρος μόνο για τη χρήση 2016 ήταν παραπονημένος κατά 58%.

Επιπλέον, καταχωρούνταν εικονικές συναλλαγές αγορών από τουλάχιστον έναν υποτιθέμενο προμηθευτή την εταιρεία «*Thana Prasertsian*», η οποία είχε λάβει προκαταβολές 250 εκατ. δολαρίων, ενώ για την εταιρεία δεν επιβεβαιώνεται η έδρα και η ύπαρξη αποθηκευτικών χώρων.

Σύμφωνα με τη συμβουλευτική εταιρεία A&M οι συναλλαγές αυτές ήταν εξ ολοκλήρου εικονικές, χωρίς φυσική κίνηση αποθεμάτων και μετρητών.

Συνοψίζοντας, ο όμιλος Folli Follie με τις «φουσκωμένες» πωλήσεις και με τα παραπονημένα οικονομικά στοιχεία διευκόλυνε τη δυνατότητα δανειοδότησης του από τις τράπεζες, καθώς και διάθεσης μετοχών του μέσω placement, προς όφελος των βασικών μετόχων. Μάλιστα, αυτό ήταν αρκετά εφικτό λόγω Κίνας, όπου γίνονται πλημμελής εποπτικοί έλεγχοι. Έτσι, η Folli Follie Group, όχι μόνο για το 2017 αλλά επί σειρά ετών με το εικονικό εκτόπισμα που παρουσίαζε (διογκώνοντας τον κύκλο πωλήσεων, τα κέρδη και τα ταμειακά διαθέσιμα), δημιουργούσε στους επενδυτές, τις εποπτικές αρχές μια παραπλανητική εικόνα για τις πραγματικές δραστηριότητές της, στην Ελλάδα και το εξωτερικό, καταφέρνοντας να παίρνει δάνεια και να πουλάει τις μετοχές της. Ενδεικτικά αναφέρεται όταν στις 12-04-2017 ανακοινώθηκαν τα αποτελέσματα των οικονομικών καταστάσεων για τη χρήση 2016, λίγες μέρες μετά ο Γ. Κουτσογιούτσος μέσω placement διέθεσε 200.000 μετοχές εισπράττοντας 3,79 εκατ. ευρώ. Στη συνέχεια, τον Μάιο του ίδιου έτους, ο Δ. Κουτσογιούτσος μέσω placement πούλησε 1.150.000 μετοχές της FFG εισπράττοντας 23 εκατ. ευρώ. Με τα παραπονημένα και φουσκωμένα στοιχεία χειραγωγούσαν την αγορά και εξαπατούσαν τους επενδυτές, προς όφελός τους.

Εξωτερικός Έλεγχος

Ο ορκωτός λογιστής, Γ. Βαρθαλίτης, ο οποίος επί σειρά ετών υπέγραφε τον ισολογισμό της Folli Follie, απέσυρε, τρεις μήνες μετά την έκθεση της QCM, το σχετικό πιστοποιητικό ελέγχου των καταστάσεων χρήσης 2017 καθώς δεν συγκέντρωσε επαρκή στοιχεία, έγγραφα και λοιπές πληροφορίες από την ασιατική θυγατρική FF Group Sourcing, αναφορικά με σημαντικά κονδύλια του κύκλου εργασιών, των απαιτήσεων και των υποχρεώσεων. Γιατί όμως αρχικά είχε υπογράψει τις λογιστικές καταστάσεις και τον Ισολογισμό χρήσης 2017; Η κίνηση του ορκωτού λογιστή ήταν επιβεβλημένη, αλλά άργησε χαρακτηριστικά καθώς δεν ήταν σε θέση να επιβεβαιώσει αυτά που είχε υπογράψει. Στα τέλη του 2018 ασκήθηκε ποινική δίωξη η πορεία της οποίας δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί. Επίσης, ο Γ. Βαρθαλίτης ακολούθησε την τακτική της εξόδου σε συνταξιοδότηση, προκειμένου να μην υπάρξει πειθαρχική ποινή εις βάρος του και να αποφύγει την αφαίρεση της άδειας του από την ΕΛΤΕ (Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων). Βέβαια, εφόσον συνεχιστεί η ποινική διαδικασία, η ΕΛΤΕ (σύμφωνα με τον νόμο) θα μπορεί να επιβάλλει ως τιμωρία κάποια χρηματική ποινή. Τέλος, όσον αφορά την αξιοπιστία των ορκωτών λογιστών της ελεγκτικής εταιρείας «ECOVIS» είχε διατυπώσει τις ενστάσεις του και το αμερικανικό hedge fund στην έκθεσή του τον Μάιο του 2018.

Παράλληλα ευθύνες πρέπει να αποδοθούν και στον ορκωτό λογιστή (ελεγκτική εταιρεία), που είχε τη δικαιοδοσία για τη σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων της θυγατρικής στην Ασία, για την οποία από την αρχή διαπιστώθηκε ότι ο έλεγχός της ήταν πλημμελής. Τον ισολογισμό της ασιατικής θυγατρικής υπέγραφε η εταιρεία Thomas Ng-Chi Wa & Co, μια άγνωστη εταιρεία. Μάλιστα, σύμφωνα με την έκθεση της ΕΛΤΕ η ανωτέρω ελεγκτική εταιρεία δεν αποτελούσε μέλος του Financial Report Council (FRC) του Χονγκ Κονγκ, όπου μετέχουν κυρίως οι μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες, αλλά της επαγγελματικής ένωσης Hong Kong Institute of CPA. Ως μέλη της διοίκησης, στις οικονομικές καταστάσεις υπέγραφαν ο Δ. Κουτσογιούτσος (πρόεδρος της FFG), ο Law Chin Chuen και ο Ιωάννης Μπεγιέτης (ως CFO). Στα τέλη Σεπτεμβρίου 2018, τα ευρήματα της Alvarez & Marsal, μετά τον έλεγχο που πραγματοποίησε στις ασιατικές εταιρείες του ομίλου Folli-Follie, αποτύπωσαν πως τα στοιχεία των οικονομικών καταστάσεων είχαν παραποιηθεί επί σειρά ετών.

Εν κατακλείδι, οι εκθέσεις που υπέγραφαν κάτω από τους Ισολογισμούς του ομίλου FF Group οι ορκωτοί ελεγκτές ήταν ανώδυνες και καθησυχαστικές για τα ενδιαφερόμενα μέρη, ώσπου κάποια στιγμή τρίτοι ανακάλυψαν και δημοσίευσαν τα κρυφά μυστικά και τις παρατυπίες των λογιστικών καταστάσεων του ομίλου. Οι ευθύνες των ορκωτών λογιστών είναι μεγάλες γι' αυτό οι εποπτικές αρχές της χώρας πρέπει να δρουν άμεσα και υπεύθυνα, ώστε να σταματούν τέτοια φαινόμενα.

Εσωτερικός Έλεγχος

Σύμφωνα με την πολυσέλιδη έκθεση της ελεγκτικής εταιρείας PricewaterhouseCoopers (PwC), στην εταιρεία FF GROUP υπάρχει σε πλήρη έκταση έλλειψη κανόνων εταιρικής διακυβέρνησης, ανυπαρξία συστημάτων εσωτερικού ελέγχου, διάτρητο μηχανογραφικό σύστημα και απουσία καταγεγραμμένων διαδικασιών αναφορικά με την παρακολούθηση και τον έλεγχο των δραστηριοτήτων της εταιρείας και του ομίλου, ιδιαίτερα των συναλλαγών μεταξύ των συνδεδεμένων μερών.

Ειδικότερα, οι ελεγκτές της PwC εντόπισαν σημαντικές αδυναμίες στα μηχανογραφικά συστήματα της FFG και στις δικλίδες ασφαλείας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, στοιχεία που θεωρούνται απαραίτητα για την κατάρτιση αξιόπιστων χρηματοοικονομικών καταστάσεων, απαλλαγμένων από ουσιώδη σφάλματα και παρατυπίες, που οφείλονται είτε σε λάθος είτε σε εσκεμμένη παρέμβαση (απάτη). Ως εκ τούτου, παραμένουν άγνωστες οι αιτίες που οδήγησαν στην παραποίηση ή την απόκρυψη οικονομικών στοιχείων, ποια πρόσωπα έδιναν τις σχετικές εντολές και ποια άτομα εμπλέκονται στη διάπραξη αυτών των πράξεων. Τέλος, αυτές οι αδυναμίες σε συνδυασμό με την έλλειψη καταγεγραμμένων διαδικασιών είχαν ως αποτέλεσμα τη μη ολοκλήρωση των απαραίτητων ελεγκτικών διαδικασιών για την επιβεβαίωση σημαντικών κονδυλίων των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, καθώς και τη συγκέντρωση επαρκών τεκμηρίων για την επαλήθευση της ακρίβειας και πληρότητας των γνωστοποιήσεων στις σημειώσεις επί των συνημμένων αναθεωρημένων εταιρικών και ενοποιημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς

Η Επιτροπή της Κεφαλαιαγοράς φαίνεται να αιφνιδιάστηκε από τις εξελίξεις στην υπόθεση Folli Follie αποδεικνύοντας την αδυναμία της να χειριστεί άμεσα τέτοιες καταστάσεις. Βέβαια, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς δεν έχει τη δικαιοδοσία να παρεμβαίνει άμεσα κατά της Διοίκησης μιας εταιρείας, παρά να ζητάει την επέμβαση του εισαγγελέα. Επίσης, η ίδια βρέθηκε υπόλογη για το πλημμέλημα παράβασης καθήκοντος, καθώς τον Δεκέμβριο του 2015 είχε λάβει ανώνυμη επιστολή, που περιέγραφε λεπτομερώς τις «μαύρες τρύπες» της εταιρείας FFG και τα μυστικά κονδύλια. Ο συντάκτης της επιστολής κατήγγειλε παραποίηση στους Ισολογισμούς των ετών 2013 και 2014, επισυνάπτοντας ισολογισμούς και άλλα οικονομικά στοιχεία. Σύμφωνα με την επιστολή, στις οικονομικές καταστάσεις της χρήσης 2013, ένα κονδύλι ποσού 304.989.778 δολαρίων εμφανίζεται στους ισολογισμούς, χωρίς να δικαιολογείται επαρκώς. Η FFG Group Sourcing Limited το εγγράφει με την αιτιολογία Assets valuation (δεν προκύπτει ποια assets υποτιμήθηκαν). Από την πλευρά της η FF Group το εγγράφει ως «ζημίες από αποτίμηση

αποθεμάτων στην τρέχουσα αξία» και μάλιστα σε άλλη κατηγορία, δηλαδή στα χρηματοοικονομικά έσοδα – έξοδα και όχι στις λειτουργικές δαπάνες ως όφειλε. Η κατάσταση περιπλέκεται ακόμη περισσότερο στις οικονομικές καταστάσεις χρήσεως του επόμενου έτους (2014). Η FF Group Sourcing Limited «σπάει» το κονδύλι των περίπου 305 εκατ. δολαρίων στα τρία, με τα ποσά να μεταφέρονται από τις χρηματοοικονομικές δαπάνες, στις λειτουργικές. Ωστόσο αυτή η αλλαγή δεν επηρεάζει τους ισολογισμούς της FF Group, σαν οι δύο εταιρείες να μην είχαν σχέση. Τι ακριβώς είχε συμβεί με το μυστηριώδες κονδύλι των 305 εκ. δολαρίων; Εκτίμηση του καταγγέλλοντα είναι ότι βρήκαν έναν «εύσχημο» τρόπο να αποσπάσουν οι Διοικούντες και κύριοι μέτοχοι της εταιρείας, το ποσό των 305 εκατ. δολαρίων από τη θυγατρική της FF Group στην Ασία αντί να το μεταφέρουν ως μέρος στην Ελλάδα όπου θα έπρεπε να πληρωθούν οι αναλογούντες φόροι, αλλά και να διανεμηθεί σε όλους τους μετόχους της FF Group. Με την ανωτέρω επιστολή αποδεικνύεται ότι στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς είχαν συγκεκριμένες καταγγελίες για το σκάνδαλο από το Δεκέμβριο του 2015. Βέβαια, οι υπάλληλοι της Επιτροπής υποστηρίζουν ότι έκαναν έλεγχο, αλλά δεν κατάφεραν να εντοπίσουν κάτι παράτυπο και μη νόμιμο.

Η υπόθεση της διερεύνησης του σκανδάλου Folli Follie άργησε υπερβολικά. Η οικογένεια Κουτσολιούτσου, επί σειρά ετών εξαπατούσε ολόκληρη την εγχώρια και διεθνή επενδυτική κοινότητα, δημοσιοποιώντας έναν (εντελώς) κάλπικο και παραποιημένο ισολογισμό, σε βαθμό που ιστορικά ελάχιστες παρόμοιες περιπτώσεις υπάρχουν παγκοσμίως. Δεν πρόκειται για απλή προσπάθεια συγκάλυψης ορισμένων αδύνατων σημείων του ισολογισμού, αλλά για συντονισμένη, συνειδητή προσπάθεια εξαπάτησης όλης της διεθνούς επενδυτικής κοινότητας, μετόχων, ομολογιούχων, εργαζομένων και προμηθευτών. Το μέγεθος της απάτης, την κατατάσσει στα μαύρα κατάστιχα της ελληνικής επιχειρηματικής ιστορίας. Τέλος, πέρασαν πάνω από δύο χρόνια μετά την αποκάλυψη του σκανδάλου και ύστερα από μια σειρά διοικητικών προστίμων και ποινών από την πλευρά της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, έως ότου οι φερόμενοι ως ενορχηστρωτές (Δημήτριος και Γεώργιος Κουτσολιούτσος) να τιμωρηθούν για τις πράξεις τους και να προφυλακιστούν.

Προτάσεις

- Οι κρατικές ελεγκτικές υπηρεσίες δεν πρέπει να αφήνουν μόνο στη δικαιοδοσία των Ανεξάρτητων Ελεγκτικών Εταιρειών τον έλεγχο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των μεγάλων επιχειρήσεων. Ειδικότερα, όταν οι επιχειρήσεις αναπτύσσουν συνεχή δραστηριότητα και εμφανίζουν υψηλή κερδοφορία πρέπει να διενεργούνται συνεχείς και

εξονυχιστικοί έλεγχοι των περιουσιακών στοιχείων αυτών των επιχειρήσεων από τους αρμόδιους εποπτικούς φορείς των χωρών που δραστηριοποιούνται. Άλλωστε, οι ορκωτοί ελεγκτές-λογιστές δεν ελέγχουν τις επιχειρήσεις όπως οι αρμόδιες υπηρεσίες της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων.

- Δυστυχώς, το έργο του Εσωτερικού Ελέγχου δυσχεραίνεται, όταν οι ιδιόκτητες των εταιρειών είναι μέλη της ίδιας οικογένειας και ταυτόχρονα αποτελούν την πλειοψηφία του Διοικητικού Συμβουλίου. Ακόμα, στις περιπτώσεις αυτές από την πλευρά της Διοίκησης είναι συχνότερη η τακτική της δημιουργικής λογιστικής και της χειραγώγησης των αποτελεσμάτων. Συνεπώς, θα πρέπει να αποφεύγεται ή ακόμα και να μην επιτρέπεται –εάν αυτό είναι εφικτό- να καταλαμβάνουν υψηλές διοικητικές θέσεις άτομα που ανήκουν στην ίδια οικογένεια. Έτσι, θα μπορούν να αποτραπούν απάτες και σκάνδαλα ανάλογα με την υπόθεση της Folli Follie Group.
- Ο κρατικός μηχανισμός, κάθε χώρας, θα πρέπει να είναι αρωγός και να παρέχει κίνητρα στις αναπτυσσόμενες επιχειρήσεις, ώστε να μπορούν αναπτυχθούν και να εξελιχθούν νόμιμα χωρίς να προσφεύγουν σε παρατυπίες και ατασθαλίες (μείωση των συντελεστών φορολογίας, βιομηχανικές επιδοτήσεις...)
- Τέλος, όταν εντοπίζονται περιπτώσεις λογιστικής απάτης, χειραγώγησης της αγοράς, εξαπάτησης ..., οι αρμόδιοι κρατικοί εποπτικοί φορείς θα πρέπει να επεμβαίνουν έγκαιρα, να διαλευκάνουν τις υποθέσεις άμεσα και να τιμωρούν τους υπευθύνους. Εξίσου σημαντική είναι και η ανάγκη για επιτάχυνση των φορολογικών δικών όλων όσων συνεργούν και διαπράττουν λογιστικές απάτες.

Κεφάλαιο 4^ο

Οι φορολογικές διοικήσεις προσπαθούν να μεταφέρουν τους φόρους στον κρατικό προϋπολογισμό και να διασφαλίσουν τον φορολογικό έλεγχο. Ωστόσο, οι φορολογικές διοικήσεις αντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες κατά την είσπραξη φόρων σε όλο τον κόσμο. Οι άνθρωποι που πληρώνουν λιγότερους φόρους από ό, τι θα έπρεπε και αυτοί που δεν καταβάλλουν κανένα φόρο, προκαλούν σοβαρό ποσό φορολογικής ζημίας για τα κράτη. Η φοροδιαφυγή επηρεάζει την αποτελεσματικότητα των φορολογικών συστημάτων και τη συμπεριφορά των φορολογουμένων, προκαλώντας σοβαρές απώλειες εσόδων, περιορίζοντας την ικανότητα εφαρμογής των οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών ενώ αυξάνει τη φορολογική επιβάρυνση στους συνεπείς φορολογούμενους. Με αποτέλεσμα εξαιτίας της φοροδιαφυγής να χάνονται κάθε χρόνο φορολογικά έσοδα δισεκατομμυρίων ευρώ, χρήματα που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για δημόσιες υπηρεσίες, όπως σχολεία και νοσοκομεία, ή για την ενίσχυση της απασχόλησης και της ανάπτυξης. Οι ευρωπαίοι πολίτες και οι επιχειρήσεις που σέβονται τους νόμους καταλήγουν να πληρώνουν υψηλότερους φόρους. Ως εκ τούτου, η μείωση της φοροδιαφυγής και η αύξηση της φορολογικής συμμόρφωσης συγκαταλέγονται στους κύριους στόχους της πολιτικής για τα δημόσια οικονομικά.

Προκειμένου να ξεπεραστούν αυτά τα προβλήματα, υπάρχουν τρεις διαφορετικές λύσεις, όπως: α) η αύξηση των πόρων που παρέχονται στις φορολογικές διοικήσεις, β) η ανάπτυξη της επικοινωνίας όσον αφορά το κοινωνικό κόστος της φοροδιαφυγής και γ) η βελτίωση των διαδικασιών ελέγχου, οι οποίες προτείνονται για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της φοροδιαφυγής (Casagrande et al., 2015: 96). Το πιο σημαντικό επιχείρημα που χρησιμοποιείται για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής είναι ο φορολογικός έλεγχος. Ωστόσο, οι τυποποιημένοι φορολογικοί έλεγχοι δεν είναι σε θέση να περιορίσουν τις δραστηριότητες της φοροδιαφυγής από μόνοι τους. Στην περίπτωση αυτή, η φορολογική συμμόρφωση εμφανίζεται ως μια πιο σημαντική έννοια.

4.1 Η Φοροδιαφυγή και οι Αιτίες της

Με τον όρο φοροδιαφυγή ορίζεται κάθε παράνομη πράξη ή παράλειψη του φορολογουμένου, με την οποία επιδιώκεται η μείωση της φορολογικής του επιβάρυνσης ή η αποφυγή καταβολής βεβαιωμένων φόρων. Η βιβλιογραφία για τη φοροδιαφυγή κάνει μια διάκριση μεταξύ των πολύ σύντομων προσεγγίσεων και των μακροπροθέσμων προσεγγίσεων. Οι άμεσες προσεγγίσεις βασίζονται σε έρευνες που διενεργούνται στους φορολογούμενους και στον φορολογικό έλεγχο, προκειμένου να μετρηθεί το πεδίο

εφαρμογής της μη συμμόρφωσης με τη φορολογική νομοθεσία. Ενώ, *οι μαζικές έμμεσες προσεγγίσεις* χρησιμοποιούν τεχνικές όπου χρησιμοποιούνται διάφοροι συντελεστές όπως:

- ❖ Η μη συμμόρφωση μεταξύ εθνικών δαπανών και στατιστικών εισοδήματος.
- ❖ Η διαφορά μεταξύ επίσημου και πραγματικού εργατικού δυναμικού.
- ❖ Η προσέγγιση της συναλλαγής των αγορών και των πωλήσεων.
- ❖ Η συναλλαγματική προσέγγιση της ζήτησης συναλλάγματος (Khelif και Achek, 2015: 489).

Όταν ληφθούν υπόψη τα δεδομένα της φοροδιαφυγής, προκύπτει ότι η φοροδιαφυγή στερεί σημαντικά έσοδα από τον κρατικό προϋπολογισμό και περιορίζει τη δυνατότητα για χρηματοδότηση των κρατικών δαπανών και επενδύσεων από εσωτερικές πηγές, ενώ παράλληλα αυξάνει τις ανάγκες για εξωτερικό δανεισμό. Εκτιμάται ότι η απώλεια των φορολογικών εσόδων από τη φοροδιαφυγή είχε υπερβεί τα 860 δισεκατομμύρια ευρώ στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2009. Στην Ελλάδα το ακριβές μέγεθος της φοροδιαφυγής δεν είναι γνωστό, αλλά μπορεί να προσδιοριστεί σε ένα ποσοστό από 6% έως 9% του ΑΕΠ, δηλαδή ανάμεσα σε €11 και €16 δισεκατομμύρια το χρόνο. Πιο αναλυτικά, τα διαφυγόντα έσοδα έχουν ως εξής: Από τη φοροδιαφυγή των φυσικών προσώπων κυμαίνονται από 1,9% ως 4,7% του ΑΕΠ ετησίως. Από τη φοροδιαφυγή στον ΦΠΑ εκτιμάται ότι χάνουμε το 3,5% του ΑΕΠ. Απώλειες από το λαθρεμπόριο ποτών, τσιγάρων και καυσίμων αντιστοιχεί σε περίπου 0,5% του ΑΕΠ. Τέλος, για τα νομικά πρόσωπα, τα διαφυγόντα κέρδη για τη χώρα από τη φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή των επιχειρήσεων υπολογίζονται γύρω στο 0,15% του ΑΕΠ (DiaNOEsis, 2016).

Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, οι παράμετροι που καθορίζουν το ύψος της φοροδιαφυγής σε μια οικονομία είναι οι εξής τρεις:

- Το ύψος των φορολογικών συντελεστών (εάν οι φορολογικοί συντελεστές είναι χαμηλοί, το κίνητρο για φοροδιαφυγή είναι μικρότερο).
- Η πιθανότητα εντοπισμού και τιμωρίας, δηλαδή εάν οι φοροεισπρακτικοί μηχανισμοί του κράτους λειτουργούν αναποτελεσματικά το κίνητρο για φοροδιαφυγή αυξάνεται.
- Το μέγεθος των επιβαλλόμενων προστίμων, δηλαδή αμελητέες χρηματικές κυρώσεις στην περίπτωση σύλληψης οδηγούν σε αύξηση της φοροδιαφυγής.

Σύμφωνα με μελέτες που εκπονήθηκαν από τους Andreonni, Erard και Feinstein (1998) και τους Slemrod και Shlomo (2002) εκτιμούν ότι οι υψηλότερες χρηματικές κυρώσεις οδηγούν σε μείωση της φοροδιαφυγής (*ceteris paribus*) καθώς και η υψηλότερη ένταση ελέγχου οδηγεί σε χαμηλότερη φοροδιαφυγή (*ceteris paribus*).

Εξειδικεύοντας στην περίπτωση της Ελλάδας, τις κυριότερες αιτίες φοροδιαφυγής μπορούμε να τις εντοπίσουμε παρακάτω:

- Η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος, που οδηγεί σε νομική αβεβαιότητα για τους φορολογούμενους και τους υπαλλήλους της φορολογικής διοίκησης. Εξάλλου, ανάμεσα σ' αυτήν την πολυνομία, υπάρχουν ευκαιρίες και κίνητρα για διαφθορά.
- Οι επαναλαμβανόμενες αυξήσεις φόρων (υψηλοί φορολογικοί συντελεστές), οι οποίοι αποτελούν σοβαρό αντικίνητρο για επενδύσεις, μειώνουν γρήγορα την ανταγωνιστικότητα των εγχώριων επιχειρήσεων, ενώ επηρεάζουν αρνητικά τις καταναλωτικές δαπάνες.
- Η έλλειψη πολιτικής βούλησης για την αντιμετώπιση του προβλήματος.
- Οι Τεχνολογικές αποτυχίες, καθώς υπάρχουν πληροφοριακά συστήματα τα οποία δε διασυνδέονται μεταξύ τους, βάσεις δεδομένων που δεν είναι ψηφιοποιημένες, ελλιπής ενημέρωση των πληροφοριακών συστημάτων της διοίκησης με τις προβλέψεις της τρέχουσας νομοθεσίας, η οποία αλλάζει πολύ συχνά, δηλαδή ένας κυκεώνας δυσλειτουργιών που σε άλλες χώρες έχουν ξεπεραστεί εδώ και πολλά χρόνια.
- Η Γραφειοκρατία, όπως η διασπορά αρμοδιοτήτων, η υπέρμετρη τυπολατρία, η δυσλειτουργία του μηχανισμού επίλυσης διαφορών, η υποστελέχωση υπηρεσιών, η ελλιπής εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού και η έλλειψη κινήτρων για την επίτευξη στόχων του φοροελεγκτικού μηχανισμού είναι μερικά από τα προβλήματα που εξακολουθούν να υπάρχουν, παρά τις προσπάθειες που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια.
- Οι Διαρθρωτικές στρεβλώσεις της ελληνικής οικονομίας.
- Η φορολογική κουλτούρα.

Η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής είναι μια πρόκληση για όλα τα κράτη του κόσμου, ακόμα και για τα πιο ανεπτυγμένα. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνέταξε σχέδιο δράσης το Δεκέμβριο του 2012, προκειμένου να καταπολεμηθεί καλύτερα η φοροδιαφυγή των επιχειρήσεων σε επίπεδο Ε.Ε. Οι ενέργειες που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο του παρόντος σχεδίου αποδεικνύουν ότι οι καθοριστικοί παράγοντες του φορολογικού ελέγχου και της φορολογικής συμμόρφωσης λαμβάνονται υπόψη παράλληλα με τις κυρώσεις και άλλες μεταβλητές ελέγχου για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής.

Στο πλαίσιο του παρόντος σχεδίου, οι ενέργειες αυτές άρχισαν να ισχύουν το 2013, οι οποίες περιλαμβάνουν την επέκταση της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών, αυστηρότεροι

κανόνες φορολογίας εταιρειών ενάντια στον επιθετικό φορολογικό σχεδιασμό, δημιουργία μιας καλής πλατφόρμας φορολογικού ελέγχου, δημιουργία της συζήτησης σχετικά με την ψηφιακή φορολογία, υποβολή πρότυπου φόρου προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ) προκειμένου να αυξηθεί η φορολογική συμμόρφωση και να προσφερθεί μεγαλύτερη εταιρική διαφάνεια (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013).

4.2 Μηχανισμός Φορολογικού Ελέγχου

Ο φορολογικός έλεγχος αποτελεί το σύνολο των ελεγκτικών ενεργειών και επαληθεύσεων, που διενεργείται από τους ελεγκτές της Φορολογικής Διοίκησης και επιδιώκει:

- Την εφαρμογή των φορολογικών διατάξεων.
- Την ορθή υποβολή φορολογικών δηλώσεων και λοιπών καταστάσεων που προβλέπονται από τη φορολογική νομοθεσία.
- Την ορθή τήρηση λογιστικών βιβλίων.
- Την αξιοπιστία του περιεχομένου των φορολογικών δηλώσεων και των λογιστικών δεδομένων.
- Τον ορθό προσδιορισμό των οικονομικών αποτελεσμάτων και τον καθορισμό των φορολογικών υποχρεώσεων.

Ο αποτελεσματικός φορολογικός έλεγχος είναι ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία του φορολογικού συστήματος όσον αφορά τον περιορισμό των φαινομένων φοροδιαφυγής, της ενίσχυσης των δημοσίων εσόδων και της δίκαιης κατανομής φορολογικών βαρών. Οι φορολογικοί έλεγχοι μπορούν να διεξάγονται με διάφορες μορφές. Για παράδειγμα, στην Αυστρία ο έλεγχος αποτελείται από δύο μέρη ως εισαγωγική επίσκεψη στην εταιρεία, ακολουθώντας τον έλεγχο του φορολογικού αριθμού του φορολογούμενου και τον συνεχή έλεγχο της εταιρείας για το πρώτο έτος. Στο στάδιο αυτό ο φορολογικός ελεγκτής παρέχει συμβουλές σχετικά με φορολογικές πράξεις και τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του φορολογούμενου, παρέχει ενημερωτικά φυλλάδια και δηλώνει ότι η εταιρεία μπορεί να θέσει τις ερωτήσεις της στον ελεγκτή (Gangl et al., 2014).

Οι φορολογικές υπηρεσίες μπορούν να λαμβάνουν υπόψη τους ορισμένους φορολογούμενους, καθώς η εφαρμογή φορολογικού ελέγχου σε όλους τους φορολογούμενους δεν είναι εφικτή ούτε τεχνικά ούτε οικονομικά. Ως εκ τούτου, οι φορολογικοί ελεγκτές εκτελούν επιλεκτικούς φορολογικούς ελέγχους σε μόνο ένα μέρος των φορολογικών δηλώσεων κάθε χρόνο. Για παράδειγμα, οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής - η υπηρεσία εσωτερικών εσόδων (IRS) - έλεγξε περίπου 1,2 εκατομμύρια φορολογικές δηλώσεις για το έτος 2015 και το προαναφερθέν ποσό αντιστοιχούσε στο ποσοστό του 0,6%

του συνόλου των εγγεγραμμένων εσόδων. Ο αριθμός των ελέγχων έφτασε στο αποκορύφωμά της κατά το έτος 2010, άρχισε όμως να μειώνεται μετά από αυτή τη διαδικασία και σημειώθηκε μείωση κατά 20% στον προϋπολογισμό που συντάχθηκε με ελέγχους έως το 2016 (Kagan, 2018). Παρά το γεγονός ότι οι επιλεκτικοί φορολογικοί έλεγχοι ενδέχεται να μην είναι πάντοτε κερδοφόροι, μπορεί να παρατηρηθεί ότι οι επιλεκτικοί φορολογικοί έλεγχοι, που διενεργήθηκαν από την Υπηρεσία Εσωτερικών Εισπράξεων των ΗΠΑ, πέτυχαν σημαντικά επιτεύγματα στον προϋπολογισμό που προορίζονταν για ελέγχους.

Ένας σημαντικός αριθμός φορολογικών ελέγχων είναι ο έλεγχος χώρου. Το πρώτο πράγμα που πρέπει να γίνει σε αυτή την περίπτωση είναι η άψογη επιλογή κυβερνητικών ελεγκτών, οι οποίοι χρησιμοποιούν ανεξάρτητη εκτίμηση κινδύνου για τους φορολογούμενους και απασχολούνται από τη φορολογική διοίκηση.

Ωστόσο, δεν ισχύει το σύνολο του κριτηρίου που προκύπτει για την επιτόπια έρευνα των φορολογουμένων. Για παράδειγμα, παρόλο που τα ευρήματα που αναφέρουν ότι τα δεδομένα μιας εταιρείας διαφέρουν από τον μέσο όρο του τομέα, μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως κριτήριο. Η προϋπόθεση αυτή δεν σημαίνει απαραίτητα ότι διαπράττουν φοροδιαφυγή. Συνεπώς, πρέπει να δοθεί προσοχή ώστε να είναι πάντα επαρκή τα κριτήρια που πρέπει να χρησιμοποιούνται για την αποτελεσματική επιλογή φορολογουμένων για τον προγραμματισμό του ελέγχου χώρου (Salmina et al, 2015: 732-735).

Η συχνότητα και η σχολαστικότητα των φορολογικών ελέγχων μπορούν να ενθαρρύνουν τους φορολογούμενους να είναι πιο προσεκτικοί όσον αφορά όλες τις ευθύνες τους. Αντίθετα, οι φορολογούμενοι που δεν υποβάλλονται ποτέ σε έλεγχο ενδέχεται να μην αναφέρουν τα πραγματικά τους έσοδα. Όταν εξετάζεται γενικά, η αύξηση της πιθανότητας ελέγχου των φορολογουμένων μπορεί επίσης να αυξηθούν τα φορολογικά έσοδα (Richardson, 2008). Ωστόσο, εκφράζεται επίσης ότι ακόμη και μια φιλική εκδοχή αποτροπής μπορεί να μειώσει τη φορολογική συμμόρφωση και να βλάψει τα εσωτερικά κίνητρα (Gangl et.al., 2014).

Τα αποτελέσματα των φορολογικών ελέγχων μπορεί να ενέχουν πρόσθετη επιβάρυνση φόρου, τελών και χρηματικών κυρώσεων. Επιπλέον, ακόμη και αν οι χρηματικές ποινές εφαρμόζονται σωστά, πρέπει να είναι αποδεκτές αναφορικά με τη νομιμότητά τους. Η επιβολή βαριάς ποινής σε μικρά λάθη μπορεί να οδηγήσει σε αποδυνάμωση της καταπιστευτικής φορολογίας. Γι' αυτό, είναι σημαντικό για τις φορολογικές αρχές να

διερευνήσουν πώς οι φορολογούμενοι αντιλαμβάνονται τα διαφορετικά επίπεδα της φορολογίας (Mendoza, Wielhouwer και Kirchler, 2017).

Εν κατακλείδι, ο αποτελεσματικός φορολογικός έλεγχος παίζει σπουδαίο ρόλο για την οικονομική και κοινωνική ζωή καθώς συμβάλλει στον ακριβή προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος των φορολογουμένων και τη δικαιότερη κατανομή του φορολογικού βάρους, αποτελώντας τη βάση της φορολογικής δικαιοσύνης.

4.3 Φορολογική Συμμόρφωση

Η τυποποιημένη θεωρία της φορολογικής συμμόρφωσης βασίζεται στη μελέτη των Allingham και Sandmo (1972) και περιλαμβάνει τις έννοιες της ισότητας, της αποδοτικότητας και της αναλογίας (Gangl et.al., 2014: 379). Η συμμόρφωση με το φόρο σημαίνει πλήρη εκπλήρωση της φορολογικής υποχρέωσης κατά την υποβολή της φορολογικής δήλωσης με τον σωστό τρόπο στον σχετικό τόπο. Αντίθετα, η φορολογική μη συμμόρφωση προκύπτει όταν οι υποχρεώσεις δηλώνονται πάνω ή κάτω από την πραγματική αξία.

Τα τελευταία χρόνια έχει σημειωθεί μία σειρά προσπαθειών στην καλλιέργεια της φορολογικής συμμόρφωσης και συνείδησης. Σημαντικό είναι να επιδιωχθεί η καλλιέργεια της αντίληψης της συνειδητής συμμόρφωσης προς τους φορολογικούς κανόνες, με ταυτόχρονη καλλιέργεια της αντίληψης ότι η φοροδιαφυγή δεν αποτελεί μόνο παράβαση από νομικής πλευράς, αλλά και παράπτωμα από ηθικής και αξιακής πλευράς. Η έλλειψη εμπιστοσύνης προς το κράτος και την κοινωνία μειώνει την ηθική αντίσταση των φορολογουμένων προς τη φοροδιαφυγή. Πιο συγκεκριμένα, η αντίληψη των πολιτών ως προς το δίκαιο χαρακτήρα του φορολογικού συστήματος και του επιμερισμού των φορολογικών βαρών παίζει καθοριστικό ρόλο στη φορολογική τους συμμόρφωση. Ένα μέτρο που θα συνεισφέρει στην καλλιέργεια φορολογικής συνείδησης είναι και η καθιέρωση πολιτικής δημοσιοποίησης των εισπραττόμενων φόρων και της αξιοποίησης αυτών για τη δημιουργία παροχών προς τους φορολογουμένους. Πράγματι, εάν ο κάθε φορολογούμενος γνωρίζει ότι οι φόροι που καταβάλλει αξιοποιούνται για το γενικό, κοινωνικό συμφέρον, και συνεπώς για προσωπική του ωφέλεια (π.χ. στους δημόσιους φορείς υγείας, παιδείας κ.α.), θα έχει ισχυρό κίνητρο μη φοροδιαφυγής, καθώς θα αναγνωρίζει την ανταποδοτικότητα του κράτους προς όφελός του. Τέλος, βασικό ρόλο στη διαμόρφωση φορολογικής συνείδησης διαδραματίζει και η καταπολέμηση της διαφθοράς.

Κεφάλαιο 5^ο

5.1 Εσωτερικός Έλεγχος και Τραπεζική Απάτη: Ανασκόπηση Βιβλιογραφίας

Πρέπει να επισημανθεί ότι παρά το γεγονός ότι υπάρχει εκτεταμένη έρευνα σχετικά με το ρόλο του εσωτερικού ελέγχου στην αντιμετώπιση της απάτης, η σχετική βιβλιογραφία για τον τραπεζικό τομέα είναι πρόσφατη και περιορισμένη. Οι σημαντικές έρευνες και το επιχειρηματικό ενδιαφέρον για την αντιμετώπιση της τραπεζικής απάτης αυξήθηκαν κατά τη διάρκεια της πρόσφατης παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, όταν αντιμετώπιζαν οι τράπεζες σημαντικές απώλειες και συνειδητοποίησαν τα συνολικά οφέλη του εσωτερικού ελέγχου.

Η βιβλιογραφική ανασκόπηση διερευνά ερευνητικά κείμενα που ασχολούνται με τη διασύνδεση μεταξύ του εσωτερικού ελέγχου και της τραπεζικής απάτης σε θεωρητικό επίπεδο, καθώς και εμπειρικές μελέτες που εστιάζονται στην αποτελεσματικότητα των μονάδων εσωτερικού ελέγχου των τραπεζών στην αντιμετώπιση της απάτης.

Ο Woods (1998) διερεύνησε την απάτη στην Αυστραλιανή Τραπεζική Βιομηχανία και υπογράμμισε το γεγονός ότι οι τράπεζες μέλη της Australian Bankers Association δημιούργησαν μια κοινή βάση δεδομένων για την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τους απατεώνες σε μια βιομηχανία, ώστε να βοηθήσουν στην ανίχνευση της απάτης. Αυτό το σύστημα (παρόμοιο με αυτό που εισήχθη στο Ηνωμένο Βασίλειο πριν από μερικά χρόνια) οδήγησε σε σημαντική μείωση των απωλειών εξαιτίας της απάτης. Έδειξε, επίσης, ότι μια τέτοια βάση δεδομένων μπορεί να επεκταθεί εγκαίρως για να καταγραφεί ο αριθμός και οι χρηματικές απώλειες που προκύπτουν από τις δόλιες δραστηριότητες, οι οποίες ασκούνται έναντι χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Αυτό θα φέρει στην επιφάνεια τις περιοχές με μεγαλύτερο κίνδυνο για τις τράπεζες και θα δείξει τάσεις απάτης.

Οι Smith et al. (2000) εξέτασαν την αλληλεπίδραση μεταξύ αξιολογήσεων εσωτερικού ελέγχου και ουσιαστικών ελέγχων σε ένα μοντέλο ανίχνευσης απάτης. Σκοπός της μελέτης τους ήταν να δοκιμάσουν ένα μοντέλο δύο σταδίων της αλληλεπίδρασης του ορκωτού λογιστή, στο οποίο ο ελεγκτής εκτιμά την πιθανότητα απάτης στο πρώτο στάδιο και διεξάγει ουσιαστικές δοκιμές στο δεύτερο στάδιο. Εξέτασαν, επιπλέον, την κατανομή των πόρων σε αυτές τις δύο ξεχωριστές όψεις του ελέγχου και τα συμπεράσματά τους έδειξαν ότι η πιθανότητα μη ανιχνευόμενης απάτης παραμένει η ίδια, αλλά η κατανομή ορισμένων πόρων λογιστικού ελέγχου στην αξιολόγηση εσωτερικού ελέγχου μπορεί να προσφέρει εξοικονόμηση κόστους για τον ελεγκτή.

Οι Green και Reinstein (2004) μελέτησαν τις επιπτώσεις της ρύθμισης και του αυξημένου δημόσιου ελέγχου σχετικά με την απάτη των οικονομικών καταστάσεων και εξέτασαν τον

τρόπο με τον οποίο άλλαξαν τα χαρακτηριστικά των τραπεζικών περιπτώσεων απάτης κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ενώ η συχνότητα των δόλιων ενεργειών έχει αυξηθεί, το μέγεθος κάθε εκδήλωσης απάτης έχει μειωθεί. Αυτό μπορεί να σημαίνει ότι η δημόσια ρύθμιση και ο έλεγχος μπορεί να έχει μικρή επίδραση στη συχνότητα της απάτης, αλλά επηρεάζει τις στρατηγικές της.

Οι Patterson και Smith (2007) παρέχουν μια θεωρητική διερεύνηση των επιπτώσεων του νόμου Sarbanes-Oxley του 2002 σχετικά με την ένταση του ελέγχου και τη δύναμη του εσωτερικού ελέγχου. Προτείνουν ένα μοντέλο στρατηγικού ελέγχου, στον οποίο ο ελεγκτής μπορεί να χρησιμοποιήσει πόρους τόσο για εσωτερικούς ελέγχους όσο και για δοκιμές, ενώ ένας διαχειριστής μπορεί να επιλέξει τη δύναμη των εσωτερικών ελέγχων και το ποσό της απάτης. Τα ευρήματα δικαιολογούν ότι οι έλεγχοι αποτελούν πολύτιμο εργαλείο για τον ελεγκτή όταν η δύναμη του ελέγχου είναι ενημερωτική σχετικά με την πιθανότητα απάτης. Αποδεικνύεται, επίσης, ότι ο νόμος Sarbanes-Oxley έχει το επιθυμητό αποτέλεσμα ώστε να επιφέρει ισχυρότερα συστήματα εσωτερικού ελέγχου και λιγότερες απάτες, αλλά δεν αναγκάζει τις τράπεζες σε απαραίτητα υψηλότερα επίπεδα ελέγχου.

Ο Bořa (2008) διερεύνησε την εξέλιξη των προσεγγίσεων της απάτης από την άποψη του εσωτερικού ελέγχου, δείχνοντας την αξία των εσωτερικών ελεγκτών στην πρόληψη και τον εντοπισμό της απάτης αλλά και δείχνοντας αποκλίσεις στην προσέγγιση μεταξύ οργανισμών που επιλέγουν να αναθέσουν σε εξωτερικούς συνεργάτες ή outsourcing εσωτερικού ελέγχου. Τα συμπεράσματα που προέκυψαν θεωρούνται όλο και πιο σημαντικά και η αξία και η ευθύνη στη δραστηριότητα πρόληψης και ανίχνευσης της απάτης φαίνεται να είναι μεγαλύτερη. Η εξωτερική ανάθεση του εσωτερικού ελέγχου μπορεί να οδηγήσει σε καλύτερη ανεξαρτησία του εσωτερικού ελεγκτή, αλλά η εσωτερική επιθεώρηση μπορεί να έχει το πλεονέκτημα να γνωρίζει καλύτερα το περιβάλλον και την κουλτούρα της εταιρείας.

Ταυτόχρονα, οι Khanna και Kaveri (2008) εξέτασαν την εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου με βάση τον κίνδυνο στις ινδικές τράπεζες. Προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι της έρευνας, εστάλη ένα δομημένο ερωτηματολόγιο σε 43 τράπεζες στην Ινδία, τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Συνολικά 25 τράπεζες, (όλες οι τράπεζες του δημόσιου τομέα και έξι ιδιωτικές τράπεζες) απάντησαν στο ερωτηματολόγιο που ταχυδρομήθηκε. Η έρευνα καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι τράπεζες έχουν σημειώσει ικανοποιητική πρόοδο όσον αφορά την εισαγωγή εσωτερικού ελέγχου βασισμένου στον κίνδυνο, κατανοώντας τη μεθοδολογία αξιολόγησης και εκτίμησης κινδύνων, τις διαδικασίες ελέγχου και την εφαρμογή της έκθεσης ελέγχου.

Οι Coram et al. (2008) αξιολόγησαν κατά πόσο οι οργανισμοί με λειτουργία εσωτερικού ελέγχου είναι πιο πιθανό να ανιχνεύσουν και να αναφέρουν μόνοι τους απάτες από όσους δεν έχουν λειτουργία εσωτερικού ελέγχου. Επίσης, αξιολόγησαν κατά πόσον οι οργανισμοί που χρησιμοποιούν εσωτερικό έλεγχο είναι πιο πιθανό να ανιχνεύσουν και να αναγγείλουν αυτομάτως απάτη περιουσιακών στοιχείων, σε σχέση με οργανισμούς που αναθέτουν σε εξωτερικούς συνεργάτες πλήρως τις λειτουργίες εσωτερικού ελέγχου τους. Κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι οργανισμοί με λειτουργία εσωτερικού ελέγχου είναι πιο πιθανό να ανιχνεύουν και να δηλώνουν απάτες απ' ό, τι εκείνοι που δεν έχουν καθήκοντα εσωτερικού ελέγχου και οι οργανώσεις που έχουν κάποια εσωτερική λειτουργία εσωτερικού ελέγχου είναι πιο αποτελεσματικές στον τομέα της απάτης από την πλήρη εξωτερική ανάθεση της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου. Κατέληξαν, επίσης, στο συμπέρασμα ότι η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου εντός ενός ιδρύματος αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο της εταιρικής διακυβέρνησής του.

Ο Ogidefa (2008) ανέφερε ότι η απάτη είναι μια αντισυμβαλλόμενη διαδικασία και πρέπει να αντιμετωπιστεί σωστά. Η απάτη αναφέρθηκε, επίσης, ως ένας «ιός» που εξαπλώνεται από τον τραπεζικό τομέα σε άλλες οικονομικές δραστηριότητες και επηρεάζει ακόμη και την κυβέρνηση. Τέλος, πρότεινε να βρεθεί και να εφαρμοστεί κάποιου είδους εξισορρόπηση στον τραπεζικό κλάδο για να εξαλείψει πλήρως την απάτη από το σύστημα.

Οι DeZoort και Harrison (2008) διαπίστωσαν ότι οι εξωτερικοί ελεγκτές θεωρούν ότι έχουν μεγαλύτερη ευθύνη για την ανίχνευση δόλιας χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, απ' ό, τι για την υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων και τη διαφθορά.

Οι Asare et al. (2008) εξετάζουν τις αποφάσεις του εσωτερικού ελεγκτή για την αντιμετώπιση της απάτης ως απάντηση στις διακυμάνσεις των κινήτρων για την ποιότητα και τη διαχείριση των επιδόσεων της επιτροπής ελέγχου. Χρησιμοποιώντας μια πειραματική προσέγγιση, διαπιστώνουν ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές που ενεργούν είτε με ρόλο αυτοαξιολόγησης είτε με ρόλο δέουσας επιμέλειας ήταν ευαίσθητοι στις μεταβολές των κινήτρων διαχείρισης επιδόσεων, συνδέοντάς τις με εκτιμήσεις κινδύνου απάτης και τροποποίησαν ανάλογα τα σχέδια ελέγχου τους. Όσον αφορά την ποιότητα της επιτροπής ελέγχου, οι εσωτερικοί ελεγκτές και στους δύο ρόλους ήταν ευαίσθητοι στις διακυμάνσεις της και συνέδεσαν την ποικιλία στην ποιότητα με τον κίνδυνο απάτης, αλλά δεν άλλαζαν το πεδίο των προγραμματισμένων ελεγκτικών προσπαθειών τους. Ως αποτέλεσμα, δεν συνέδεσαν τις διαφορές στην ποιότητα με τον κίνδυνο της απάτης ούτε στο προγραμματισμένο πεδίο εφαρμογής.

Οι Palfi και Muresan (2009) εξέτασαν τη σημασία ενός καλά οργανωμένου συστήματος εσωτερικού ελέγχου σε σχέση με τη διασφάλιση της ασφάλειας και της σταθερότητας στον τραπεζικό τομέα. Το δείγμα βασίστηκε σε 25 πιστωτικά ιδρύματα της Ρουμανίας και τα αποτελέσματα της έρευνας αποκαλύπτουν ότι η συνεχής συνεργασία, βασισμένη σε περιοδικές συναντήσεις μεταξύ όλων των δομών των τραπεζών με δραστηριότητες ελέγχου (εποπτική αρχή, εσωτερικοί και εξωτερικοί ελεγκτές), χαρακτηρίζει ένα αποτελεσματικό και καλά οργανωμένο τμήμα εσωτερικού ελέγχου.

Ο Abu-Musa (2010) διερευνά την ύπαρξη και την επάρκεια των εφαρμοζόμενων ελέγχων ασφάλειας των ηλεκτρονικών συστημάτων λογιστικής πληροφόρησης στον τραπεζικό τομέα της Σαουδικής Αραβίας. Τα αποτελέσματα της μελέτης αποκαλύπτουν ότι η συντριπτική πλειονότητα των τραπεζιτών της Σαουδικής Αραβίας έχουν υιοθετήσει επαρκείς ελέγχους ασφαλείας και τα αποτελέσματα, επίσης, επιτρέπουν στους διαχειριστές και τους τραπεζικούς φορείς να εξασφαλίσουν καλύτερα τα μηχανογραφικά συστήματα πληροφορικής τους και να χρησιμοποιήσουν την ασφάλεια των τεχνολογιών της πληροφορίας για την επιτυχία των τραπεζών τους.

Ο Law (2011) εξετάζει εμπειρικά τους οργανωτικούς παράγοντες που σχετίζονται με την απουσία απάτης στο Χονγκ Κονγκ. Η ανάλυση των παραγόντων χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά και στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε λογιστική παλινδρόμηση, ώστε να αναλυθούν οι απαντήσεις της έρευνας σε 253 Διευθυντές Οικονομικών Υπηρεσιών, συνολικά 20 ημιδομημένες συνεντεύξεις. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η επιτροπή ελέγχου, η αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου και οι δεοντολογικές πολιτικές συνδέονται θετικά με την έλλειψη απάτης στους οργανισμούς. Τα ευρήματα δείχνουν, επίσης, ότι ούτε η προηγούμενη επιτυχία των ελεγκτών στην ανίχνευση απάτης ούτε ο τύπος του ελεγκτή που χρησιμοποιείται είναι ένας σημαντικός παράγοντας ελλείψει απάτης.

Ο Kristo (2013) εξέτασε τον ρόλο των εσωτερικών ελεγκτών στο τραπεζικό σύστημα της Αλβανίας και τα ευρήματα έδειξαν την απόλυτη αναγκαιότητα του εσωτερικού ελέγχου. Τόνισε, επίσης, ότι υπάρχει ακόμη περιθώριο βελτίωσης ορισμένων ειδικών αρμοδιοτήτων του εσωτερικού ελέγχου.

Οι Petrasca και Tieanub (2014) υπογραμμίζουν τον σημαντικό ρόλο του εσωτερικού ελέγχου στην αποτροπή της διάπραξης απάτης σε οποιαδήποτε οικονομική οντότητα. Καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι όλες οι επιχειρήσεις χρειάζονται εσωτερικό έλεγχο όχι μόνο όσον αφορά την αποτελεσματικότητα των επιχειρήσεων (με την έννοια της καλής διαχείρισης, της μείωσης του κόστους και της μεγιστοποίησης του κέρδους), αλλά και από

την άποψη των οφελών που συνεπάγεται για την καταπολέμηση της απάτης και ιδίως στην αύξηση της μελλοντικής προστιθέμενης αξίας.

Η Halbouni (2015) διερευνά τις αντιλήψεις εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών σχετικά με τις ευθύνες τους σχετικά με την πρόληψη, την ανίχνευση και την καταγγελία απάτης στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Η μελέτη αυτή περιλαμβάνει μια έρευνα 53 ελεγκτών και εξετάζει, επίσης, τις διαδικασίες που ακολουθούν οι εσωτερικοί και εξωτερικοί ελεγκτές για την ανίχνευση απάτης κατά τη διάρκεια ενός ελέγχου. Από την πλευρά των εσωτερικών ελεγκτών, τα αποτελέσματα δείχνουν ότι είναι κατά κύριο λόγο υπεύθυνοι για τον εντοπισμό περιπτώσεων απάτης και ότι η κύρια συνεισφορά τους είναι άμεσα υπεύθυνη για τον εντοπισμό των περιπτώσεων απάτης και κατά συνέπεια ανησυχούν περισσότερο για την αναφορά περιστατικών σχετικών με την απάτη.

5.2 Εσωτερικός Έλεγχος στην ALPHA BANK

Η Διεύθυνση Εσωτερικού Ελέγχου είναι υπεύθυνη για τον εσωτερικό έλεγχο της Τράπεζας και των Εταιριών του Ομίλου, αναφέρεται στο Διοικητικό Συμβούλιο, μέσω της Επιτροπής Ελέγχου, καθώς και στον Διευθύνοντα Σύμβουλο της Τράπεζας.

Πιο συγκεκριμένα οι αρμοδιότητες είναι οι κάτωθι:

- Διενεργεί ελέγχους για την επάρκεια και για την αποτελεσματικότητα του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου της Τράπεζας καθώς και των Εταιριών του Ομίλου, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο κανονιστικό πλαίσιο.
- Διερευνά διεξοδικά περιπτώσεις για τις οποίες υπάρχουν ενδείξεις ότι βλάπτονται τα συμφέροντα του Ομίλου.
- Παρακολουθεί την εφαρμογή και την αποτελεσματικότητα των διορθωτικών ενεργειών που καταγράφονται στις αναφορές των πάσης φύσεως ελέγχων (εσωτερικών ελεγκτών, εξωτερικών ελεγκτών, Εποπτικών Αρχών, Φορολογικών Αρχών κ.λπ.).
- Εποπτεύει, συντονίζει και υποστηρίζει το έργο των Μονάδων Εσωτερικού Ελέγχου του Ομίλου στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

5.2.1 Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου στην ALPHA BANK

Το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου, στο οποίο δίνει ιδιαίτερη έμφαση η Τράπεζα, περιλαμβάνει μηχανισμούς και διαδικασίες ελέγχου που σχετίζονται με όλες τις δραστηριότητες της Τράπεζας, με στόχο την αποτελεσματική και ασφαλή λειτουργία της.

Το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου έχει σχεδιαστεί για να διασφαλίζει:

- Τη συνεπή εφαρμογή της επιχειρηματικής στρατηγικής με αποτελεσματική αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων,
- Τον προσδιορισμό και τη διαχείριση όλων των κινδύνων που αναλαμβάνονται,
- Την πληρότητα και την αξιοπιστία των δεδομένων και των πληροφοριών που απαιτούνται για τον ακριβή και έγκαιρο προσδιορισμό της χρηματοοικονομικής κατάστασης της Τράπεζας και τη δημιουργία αξιόπιστων οικονομικών καταστάσεων,
- Τη συμμόρφωση με το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο, τους εσωτερικούς κανονισμούς και τους κανόνες δεοντολογίας,
- Την πρόληψη και την αποφυγή λανθασμένων ενεργειών που θα μπορούσαν να θέσουν σε κίνδυνο τη φήμη και τα συμφέροντα της Τράπεζας, των Μετόχων και των συναλλασσόμενων με αυτήν,
- Την αποτελεσματική λειτουργία των συστημάτων πληροφορικής για την υποστήριξη της επιχειρηματικής στρατηγικής και την ασφαλή κυκλοφορία, επεξεργασία και αποθήκευση κρίσιμων επιχειρηματικών πληροφοριών.

5.2.2 Επιτροπή Ελέγχου στην ALPHA BANK

Η σύνθεση της Επιτροπής Ελέγχου ορίζεται από τη Γενική Συνέλευση των Μετόχων και απαρτίζεται από πέντε Μέλη, από τα οποία τρία είναι Μη Εκτελεστικά Ανεξάρτητα. Ένα από τα Ανεξάρτητα Μέλη ορίζεται Πρόεδρος της Επιτροπής, ενώ τα υπόλοιπα ορίζονται Μέλη της Επιτροπής. Ο Πρόεδρος της Επιτροπής διαθέτει την απαιτούμενη εξειδίκευση και την εμπειρία για να εποπτεύει τους ελέγχους, καθώς και τις λογιστικές και τις χρηματοοικονομικές πολιτικές και διαδικασίες που εμπίπτουν στις αρμοδιότητες της Επιτροπής. Τα Μέλη της Επιτροπής διαθέτουν συλλογικά επαρκή γνώση του τραπεζικού τομέα και εν γένει τις απαιτούμενες γνώσεις, δεξιότητες και εμπειρία για την επαρκή εκτέλεση των καθηκόντων της.

Η Επιτροπή συνεδριάζει γενικά σε μηνιαία βάση, προσθέτοντας συνεδριάσεις όποτε απαιτείται. Επίσης, τουλάχιστον μία φορά ετησίως, η Επιτροπή πραγματοποιεί ξεχωριστές συναντήσεις με τον Επικεφαλή του Εσωτερικού Ελέγχου και με τον Ορκωτό Ελεγκτή Λογιστή χωρίς την παρουσία στελεχών. Η Επιτροπή Ελέγχου συνεργάζεται με την Επιτροπή Διαχείρισης Κινδύνων, όσον αφορά την εποπτεία ορισμένων βασικών τομέων διαχείρισης κινδύνου και κεφαλαίου και τις επιπτώσεις τους στο Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου. Οι συνεδριάσεις αυτές πραγματοποιούνται σε τακτική βάση (τουλάχιστον δύο φορές τον χρόνο) καθώς και όποτε κρίνεται απαραίτητο.

Σύμφωνα με τον κανονισμό λειτουργίας της Επιτροπής Ελέγχου, όπως τροποποιήθηκε και αναθεωρήθηκε τον Δεκέμβριο του 2019, η επιτροπή είναι υπεύθυνη για την παρακολούθηση των διαδικασιών χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, την αποτελεσματική λειτουργία των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και διαχείρισης κινδύνων, καθώς και για την εποπτεία και την παρακολούθηση του τακτικού ελέγχου και των θεμάτων σχετικά με την αντικειμενικότητα και την ανεξαρτησία των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών.

Πιο αναλυτικά η Επιτροπή έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

** Χρηματοοικονομική Πληροφόρηση*

- Παρακολουθεί τη διαδικασία χρηματοοικονομικής πληροφόρησης της Τράπεζας και του Ομίλου και υποβάλλει εισηγήσεις ή προτάσεις για να διασφαλίσει την ακεραιότητά της.
- Εποπτεύει και αξιολογεί τις διαδικασίες κατάρτισης των Ετήσιων και των Ενδιάμεσων Οικονομικών Καταστάσεων της Τράπεζας και του Ομίλου, σύμφωνα με τα ισχύοντα λογιστικά πρότυπα.
- Επιβλέπει τις τριμηνιαίες, τις εξαμηνιαίες και τις ετήσιες Οικονομικές Καταστάσεις της Τράπεζας και του Ομίλου, την Έκθεση των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών κατά περίπτωση, καθώς και την Ετήσια Έκθεση του Διοικητικού Συμβουλίου, πριν από την υποβολή τους για έγκριση στο Διοικητικό Συμβούλιο.

** Εσωτερικός Έλεγχος*

- Εξετάζει τις περιοδικές εκθέσεις και αξιολογεί το έργο της Διεύθυνσης Εσωτερικού Ελέγχου, περιλαμβανομένης της ανεξαρτησίας της, τη διαδικασία σχεδιασμού αναφορικά με την αντιμετώπιση των κινδύνων, την ποιότητα και το εύρος των ελέγχων που διεξάγονται και τις σχετικές εκθέσεις ελέγχου, τις διαδικασίες και τα συστήματα ελέγχου, καθώς και τη συνολική αποτελεσματικότητα της λειτουργίας της. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή αξιολογεί ετησίως την οργανωτική δομή και τη στελέχωση της Διεύθυνσης Εσωτερικού Ελέγχου. Η Διεύθυνση Εσωτερικού Ελέγχου είναι διοικητικά ανεξάρτητη από τους επιχειρησιακούς τομείς και από τις εσωτερικές μονάδες που ελέγχει.
- Κάθε τρία έτη ή όταν αυτό απαιτείται, επιλέγει εξωτερικούς ελεγκτές, εκτός του Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή, οι οποίοι αξιολογούν την επάρκεια του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου της Τράπεζας ή και των Εταιρειών του Ομίλου. Πρόκειται για έμπειρα άτομα στον τομέα του εσωτερικού ελέγχου και ανεξάρτητα από την υπόλοιπη εταιρεία.

** Εξωτερικός Έλεγχος*

- Παρακολουθεί και επιβλέπει τον έλεγχο των ετήσιων Οικονομικών Καταστάσεων της Τράπεζας και του Ομίλου, που διενεργείται από τους Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές, με τους οποίους πραγματοποιεί τακτικές συναντήσεις, καθώς και το αντικείμενο και τη συχνότητα του ελέγχου από τους Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές.
- Ενημερώνει το Διοικητικό Συμβούλιο για τα αποτελέσματα του ελέγχου των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών, τη συμβολή του στην ακεραιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης καθώς και τον ρόλο της Επιτροπής Ελέγχου στην εν λόγω διαδικασία.
- Διασφαλίζει ότι όλες οι πληροφορίες και τα ευρήματα των εξωτερικών ελεγκτών σχετικά με τις Οικονομικές Καταστάσεις της Τράπεζας συζητούνται δεόντως με τις αρχές που εποπτεύουν και ρυθμίζουν τη λειτουργία της, σύμφωνα με τις διατάξεις των ισχυόντων Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων.
- Είναι υπεύθυνη για τη διαδικασία επιλογής των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών της Τράπεζας και προβαίνει σε εισηγήσεις προς το Διοικητικό Συμβούλιο σχετικά με την τοποθέτηση ή την απομάκρυνση, την εναλλαγή, τη θητεία και την αμοιβή των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών, σύμφωνα με τις ισχύουσες νομικές διατάξεις.

5.3. Εσωτερικός Έλεγχος στην Τράπεζα Πειραιώς

5.3.1 Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου

Ο Όμιλος παρακολουθεί συστηματικά την επάρκεια και την αποτελεσματικότητα του υφιστάμενου Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου και υλοποιεί άμεσα τις ενδεχόμενες ενέργειες που απαιτούνται για τη διαρκή αντιμετώπιση και μείωση του Λειτουργικού Κινδύνου. Παράλληλα, ο Όμιλος ελέγχει με κατάλληλους μηχανισμούς έγκαιρης προειδοποίησης, τη συνεπή εφαρμογή της υπηρεσίας του εσωτερικού ελεγκτή στις Μονάδες, καθώς και την πλήρη συμμόρφωση όλων των εμπλεκομένων με τις αρχές και τους στόχους του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου.

Βασικό μέλημα της Τράπεζας αποτελεί η ανάπτυξη και η συνεχής αναβάθμιση, τόσο σε ατομικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο Ομίλου, του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου της, το οποίο αποτελεί σύνολο λεπτομερώς καταγεγραμμένων ελεγκτικών μηχανισμών και διαδικασιών που καλύπτουν σε συνεχή βάση κάθε δραστηριότητα και συναλλαγή της και συντελούν στην αποτελεσματική και ασφαλή λειτουργία της.

Η Τράπεζα έχει θεσπίσει μια ισχυρή υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου, που έχει ως καθήκοντά της:

- Τη διαφύλαξη των περιουσιακών της στοιχείων και τη διατήρησή τους σε βάθος.
- Την αναλυτική τήρηση και φύλαξη των περιουσιακών στοιχείων των πελατών.
- Τη διασφάλιση των συμφερόντων των μετόχων της.

Τα μέλη του Δ.Σ. έχουν την τελική ευθύνη για τη διατήρηση του Συστήματος, την παρακολούθηση και αξιολόγηση της επάρκειας και αποτελεσματικής εφαρμογής του. Το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου έχει σχεδιαστεί για να αντιμετωπίζει αποτελεσματικά τους κινδύνους που απειλούν την Τράπεζα και όχι να τους εξαλείφει απαραίτητα. Στο πλαίσιο του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου, το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου της Τράπεζας υποστηρίζεται από ένα ολοκληρωμένο Σύστημα Διοικητικής Πληροφόρησης (MIS – Management Information System) και επικοινωνίας, καθώς και με συμπληρωματικούς μηχανισμούς, διαμορφώνοντας ένα ολοκληρωμένο σύστημα ελέγχου τόσο της οργανωτικής δομής και των δραστηριοτήτων της Τράπεζας όσο και των διαδικασιών του Κανονισμού. Επιπλέον, διαθέτει προσωπικό πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης, το οποίο δεν υπάγεται ιεραρχικά σε άλλη υπηρεσιακή μονάδα του Ομίλου, η δε μετακίνησή του σε άλλη οργανική μονάδα γίνεται μόνο μετά από σύμφωνη γνώμη του Επικεφαλής Γενικού Διευθυντή με ενημέρωση της Επιτροπής Ελέγχου της Τράπεζας.

Τέλος, υπεύθυνοι για την τήρηση του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου είναι οι:

- Ο Εσωτερικός Ελεγκτής
- Η Επιτροπή Ελέγχου (Audit Committee)
- Η Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου (Διεύθυνση Εσωτερικού Ελέγχου)

5.3.2 Επιτροπή Ελέγχου

Η Επιτροπή Ελέγχου του Ομίλου έχει ως αποστολή τη συνδρομή του Διοικητικού Συμβουλίου (Δ.Σ.) αναφορικά με τη διεκπεραίωση των εποπτικών του αρμοδιοτήτων, για θέματα που πρωταρχικά αφορούν:

- Στο Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου του Ομίλου.
- Στις διαδικασίες κατάρτισης των ετήσιων και ενδιάμεσων αναφορών χρηματοοικονομικής πληροφόρησης,
- Στους εξωτερικούς ορκωτούς ελεγκτές λογιστές,
- Στον Τομέα Εσωτερικού Ελέγχου (TEEO),

- Στην παρακολούθηση και αξιολόγηση του ελεγκτικού έργου της Κανονιστικής Συμμόρφωσης ιδίως σε ό,τι αφορά στους τομείς καταπολέμησης του Ξεπλύματος Χρήματος, Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας.
- Στην τήρηση του Κώδικα Δεοντολογίας του Ομίλου.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής ενημερώνει το Δ.Σ. για το έργο της Επιτροπής στα πλαίσια των συνεδριάσεων του Δ.Σ. Συνεπώς, η επικοινωνία της Επιτροπής με τη Διοίκηση διεξάγεται μέσω του Προέδρου της Επιτροπής Ελέγχου.

Ο προγραμματισμός των ελεγκτικών έργων βασίζεται σε μια διαδικασία αξιολόγησης κινδύνων και εστιάζεται κατά κύριο λόγο στις περιοχές υψηλού κινδύνου. Με βάση την αξιολόγηση αυτή καθορίζεται ο Ελεγκτικός Κύκλος, κατά τη διάρκεια του οποίου πρέπει να καλύπτονται τουλάχιστον οι περιοχές υψηλού και μεσαίου κινδύνου. Ο Ελεγκτικός Κύκλος εγκρίνεται και τροποποιείται μόνο με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της Τράπεζας μέσω της Επιτροπής Ελέγχου της Τράπεζας και του Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου (Chief Executive Officer-CEO) της Τράπεζας.

5.4 Εσωτερικός Έλεγχος της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος¹

5.4.1 Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου

Ο Όμιλος της Εθνικής Τράπεζας ασκεί συστηματικό και διαρκή εσωτερικό έλεγχο σε όλους τους τομείς του, ώστε να μπορεί να ελέγχει όσο το δυνατόν καλύτερα το περιβάλλον εργασίας. Η μονάδα του εσωτερικού Ελέγχου της Τράπεζας είναι ανεξάρτητη και υπεύθυνη για την ενημέρωση του Διοικητικού Συμβουλίου.

Η Τράπεζα διαθέτει αρκετούς εσωτερικούς ελεγκτές στα υποκαταστήματά της στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, οι οποίοι έχουν ως αντικείμενο εργασιών τους:

- Την παρακολούθηση, τον έλεγχο και την εποπτεία της οικονομικής και της λογιστικής κατάστασης του Ομίλου, καθώς και του εργατικού προσωπικού του.
- Την κατάρτιση και υποβολή αναφορών ελεγκτικής φύσης και διοικητικής πληροφόρησης.
- Την επεξεργασία στοιχείων και ανάλυση δεδομένων στο πλαίσιο της διενέργειας Ελέγχων.

Η Εθνική Τράπεζας της Ελλάδος ασκεί τον εσωτερικό της Έλεγχο σύμφωνα με τους κανονισμούς και τους νόμους του κράτους καθώς και με τους κανόνες που επιβάλλει το

¹ https://www.nbg.gr/english/the-group/investor-relations/financial-information/annual-interim-financial-statements/Documents/Annual%20and%20interim%20financial%20statements/Financial%20Report%2031-12-2018_EN.pdf

Διοικητικό Συμβούλιο και η αρμόδια μονάδα που είναι υπεύθυνη για το τον Εσωτερικό Έλεγχο του Ομίλου.

5.4.2 Επιτροπή Ελέγχου

Η Επιτροπή Ελέγχου της Εθνικής Τράπεζας ιδρύθηκε το 1999 και λειτουργεί σύμφωνα με τις διατάξεις του Νόμου 2577/2006, του Νόμου 3693/2008 (άρθρο 37), του Νόμου 4449/2017 (άρθρο 44) και του Νόμου Sarbanes - Oxley Act ("SOX"). Τα μέλη, ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος της Επιτροπής εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση των Μετόχων κατόπιν συστάσεως της Επιτροπής Εταιρικής Διακυβέρνησης και Υποψηφιοτήτων προς τον Πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου. Η θητεία των μελών της Επιτροπής είναι τριετής και μπορεί να ανανεωθεί απεριόριστα.

Σύμφωνα με τον Κανονισμό Λειτουργίας της Επιτροπής Ελέγχου της Εθνικής Τράπεζας, που εγκρίθηκε από το Διοικητικό Συμβούλιο τον Ιούλιο του 2019, ο σκοπός της είναι να συνδράμει το Διοικητικό Συμβούλιο κατά την εκπλήρωση των αρμοδιοτήτων εποπτείας σχετικά με:

- Τη διαδικασία χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.
- Τη διαδικασία εξωτερικού ελέγχου.
- Την αποτελεσματικότητα και την απόδοση λειτουργίας των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου.
- Τη συμμόρφωση του Ομίλου με τις νομικές και κανονιστικές απαιτήσεις.

Η Επιτροπή είναι αρμόδια για την παρακολούθηση των ακόλουθων βασικών κινδύνων: χρηματοπιστωτικός κίνδυνος, ελεγκτικός κίνδυνος, κίνδυνος συμμόρφωσης & κανονιστικός κίνδυνος, κίνδυνος φήμης και κίνδυνος δικαστικών διαφορών.

Επιπλέον, οι εξουσίες και οι αρμοδιότητες της Επιτροπής Ελέγχου αναφέρονται ως εξής:

- Διερευνά οποιαδήποτε δραστηριότητα εμπίπτει στο πλαίσιο λειτουργίας της.
- Λαμβάνει από οποιοδήποτε στέλεχος ή υπάλληλο της ΕΤΕ οποιαδήποτε απαραίτητη πληροφορία.
- Παρακολουθεί τη δραστηριότητα των Επιτροπών Ελέγχου των θυγατρικών εταιρειών του Ομίλου ΕΤΕ.
- Διευκολύνει την επικοινωνία μεταξύ των εξωτερικών ελεγκτών, της Λειτουργίας Εσωτερικού Ελέγχου και του ΔΣ.
- Απασχολεί εξωτερικούς νομικούς ή άλλους επαγγελματίες συμβούλους και καθορίζει τις αμοιβές τους στο πλαίσιο του Προϋπολογισμού που εγκρίνεται από το ΔΣ της Τράπεζας σε συμμόρφωση με το ισχύον νομικό και κανονιστικό πλαίσιο.

- Υποβάλλει ετήσια έκθεση των δραστηριοτήτων της προς τους μετόχους κατά την Τακτική Γενική Συνέλευση.

Η Επιτροπή συνεδριάζει τακτικά τουλάχιστον έξι φορές ετησίως ή εξαιρετικά, όποτε το κρίνει απαραίτητο, διατηρεί τα πρακτικά των συναντήσεων της και υποβάλλει εκθέσεις προς το Διοικητικό Συμβούλιο κάθε τρεις μήνες ή συχνότερα, εάν κριθεί απαραίτητο.

Ειδικότερα, το 2018 η Επιτροπή Ελέγχου συνήλθε δεκατρείς φορές:

- Κατά τη διάρκεια του έτους και στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της η Επιτροπή επανεξέτασε τις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις έτους 2017 βάσει ΔΠΧΠ, τις προσωρινές οικονομικές καταστάσεις έτους 2017 βάσει ΔΠΧΠ, καθώς και τις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις και εκθέσεις της Τράπεζας και του Ομίλου για το έτος 2017.
 - Επιπλέον, τον Μάρτιο του 2018, η Επιτροπή αξιολόγησε την Ετήσια Έκθεση έτους 2017, του Υπεύθυνου Πληροφόρησης για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ("MLRO"), για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.
 - Τον Ιούνιο του 2018, η Ετήσια Έκθεση Συμμόρφωσης προς την Τράπεζα της Ελλάδος για το έτος 2017 καταρτίσθηκε σύμφωνα με τις διατάξεις του Διοικητικού Συμβουλίου της Τράπεζας της Ελλάδος αριθ. 2577/2006, ενώ υπήρξε και η Επιτροπή Ελέγχου η οποία ενημερώθηκε για τις δραστηριότητες των Επιτροπών Ελέγχου των θυγατρικών του Ομίλου της Τράπεζας.
 - Η Επιτροπή παρακολουθεί ένα θέμα σε τριμηνιαία βάση και αξιολογεί σε ετήσια βάση τις δραστηριότητες των Διευθύνσεων Εσωτερικού Ελέγχου και Συμμόρφωσης του Ομίλου της, και αξιολογεί την επάρκεια του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου σύμφωνα με το Νόμο και την έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αριθ. 2577/2006.
- Τέλος, η Επιτροπή Ελέγχου της Εθνικής Τράπεζας, μεταξύ άλλων, έχει εκπαιδευτεί στις τελευταίες εξελίξεις για τις διεθνείς λογιστικές και ελεγκτικές απαιτήσεις.

5.5 Εσωτερικός Έλεγχος στη Τράπεζα Eurobank Ergasias A.E.²

5.5.1 Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου

Η Τράπεζα έχει καθιερώσει ένα Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου, που βασίζεται σε βέλτιστες διεθνείς πρακτικές, και έχει σχεδιαστεί για να παρέχει εύλογη βεβαιότητα όσον αφορά την επίτευξη των στόχων στις ακόλουθες κατηγορίες:

- Την αποδοτικότητα και αποτελεσματικότητα των εργασιών.

² <https://www.eurobank.gr/-/media/eurobank/omilos/annual-reports-english/annual-report-2018.pdf>

- Την αξιοπιστία, την ακεραιότητα και την πληρότητα των λογιστικών, χρηματοοικονομικών καταστάσεων καθώς και των καταστάσεων διοικητικής πληροφόρησης.
- Τη συμμόρφωση με τις επιχειρηματικές πολιτικές, πολιτικές κινδύνου και ηθικής της Τράπεζας και με το ισχύον νομικό και κανονιστικό πλαίσιο.
- Τα συνολικά μέσα με τα οποία η Eurobank διαχειρίζεται και μετριάξει τους κινδύνους, προκειμένου να διαφυλάξει τα περιουσιακά της στοιχεία και με τα οποία επιδιώκει την πρόληψη απάτης, την υπεξαίρεση ή την εσφαλμένη χρήση των περιουσιακών στοιχείων.

Ο βασικός ρόλος της Γενικής Διεύθυνσης Εσωτερικού Ελέγχου είναι η υποστήριξη του Διοικητικού Συμβουλίου και της Επιτροπής Ελέγχου με την παροχή εύλογης και ανεξάρτητης διαβεβαίωσης, ως προς την επάρκεια, την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου της Eurobank. Η Γενική Διεύθυνση Εσωτερικού Ελέγχου αναφέρεται απευθείας στην Επιτροπή Ελέγχου, δυναμώνοντας με τον τρόπο αυτό τη λειτουργία της, ενώ ταυτόχρονα κατοχυρώνει την ανεξαρτησία της. Ο επικεφαλής της Γενικής Διεύθυνσης Εσωτερικού Ελέγχου πραγματοποιεί, επίσης, χωριστές συναντήσεις με την Επιτροπή Ελέγχου. Άλλωστε, η Γενική Διεύθυνση Εσωτερικού Ελέγχου είναι ανεξάρτητη από μονάδες της Τράπεζας που έχουν επιχειρησιακές αρμοδιότητες, ενώ για διοικητικά θέματα αναφέρεται στον Διευθύνοντα Σύμβουλο.

Η μεθοδολογία που εφαρμόζει η Γενική Διεύθυνση Εσωτερικού Ελέγχου είναι βασισμένη στην αξιολόγηση κινδύνων (risk-based) και εξετάζει την ύπαρξη και την επάρκεια των μηχανισμών ελέγχου που απαιτούνται για την κάλυψη των αντίστοιχων κινδύνων. Η αξιολόγηση των κινδύνων καλύπτει όλες τις μονάδες, τις λειτουργίες, τις διαδικασίες και τα πληροφοριακά συστήματα της Eurobank και αποτελεί τη βάση της εκπόνησης του πλάνου ελέγχου που οδηγεί στη διενέργεια των ελέγχων.

Τα αποτελέσματα των ελέγχων καταγράφονται στις εκθέσεις ελέγχου, οι οποίες διανέμονται στη Διοίκηση, στην Επιτροπή Ελέγχου και στους εξωτερικούς ελεγκτές. Η Γενική Διεύθυνση Εσωτερικού Ελέγχου έχει θεσπίσει περιοδικές τακτικές συναντήσεις με την Ανώτερη Διοίκηση, προκειμένου να συζητηθούν τα ευρήματα των ελέγχων και η πρόοδος που έχει σημειωθεί για την επίλυσή τους. Επιπλέον, εκδίδει τριμηνιαίες εκθέσεις προς την Επιτροπή Ελέγχου.

Το προσωπικό της Γενικής Διεύθυνσης Εσωτερικού Ελέγχου διαθέτει πιστοποιήσεις από διεθνώς αναγνωρισμένους φορείς και σώματα ελεγκτών, όπως:

- Institute of Chartered Accountants in England and Wales (ICAEW, πιστοποίηση ACA)
- Association of Chartered Certified Accountants (ACCA)
- The Institute of Internal Auditors (πιστοποίηση CIA)
- Information Systems Audit and Control Association (πιστοποίηση CISA)

Η Γενική Διεύθυνση Εσωτερικού Ελέγχου ακολουθεί τα διεθνή ελεγκτικά πρότυπα.

5.5.2 Επιτροπή Ελέγχου

Η κύρια λειτουργία της Επιτροπής Ελέγχου είναι να συνδράμει το Διοικητικό Συμβούλιο στην εκπλήρωση των αρμοδιοτήτων εποπτείας, που κατά κύριο λόγο, αφορούν:

- Την επάρκεια των συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου και Διαχείρισης Κινδύνων.
- Τη συμμόρφωση με κανόνες και κανονισμούς της εποπτικής διαδικασίας.
- Την επίβλεψη και αξιολόγηση της διαδικασίας κατάρτισης και έκδοσης οικονομικών καταστάσεων της Τράπεζας και την εγκυρότητα αυτών.
- Την επιλογή, την αξιολόγηση της απόδοσης και την ανεξαρτησία των εξωτερικών ελεγκτών.
- Την αποτελεσματικότητα της επίδοσης του Εσωτερικού Ελέγχου και της Κανονιστικής Συμμόρφωσης.

Η Γενική Συνέλευση των Μετόχων μετά από πρόταση του Διοικητικού Συμβουλίου, εκλέγει και ορίζει τα μέλη της Επιτροπής Ελέγχου. Η θητεία των μελών της Επιτροπής συμπίπτει με τη θητεία του Διοικητικού Συμβουλίου, με δυνατότητα ανανέωσης του διορισμού τους αλλά σε κάθε περίπτωση η θητεία τους στην Επιτροπή δεν μπορεί να υπερβαίνει τα δώδεκα (12) χρόνια συνολικά. Επίσης, όλα τα μέλη της Επιτροπής έχουν επαρκείς γνώσεις στον τομέα δραστηριότητας της Τράπεζας και των απαραίτητων δεξιοτήτων και εμπειριών για την άσκηση των καθηκόντων τους.

Η Επιτροπή Ελέγχου συνεδριάζει οκτώ φορές τον χρόνο ή συχνότερα ανάλογα με τις περιστάσεις. Υποβάλλει στο Διοικητικό Συμβούλιο μία φορά το τρίμηνο τις δραστηριότητές της, τα πρακτικά των συνεδριάσεών της καθώς και την ετήσια Έκθεση με το έργο της. Ενδεικτικά, αναφέρουμε ότι κατά τη διάρκεια του 2018, η Επιτροπή Ελέγχου πραγματοποίησε δεκατρείς συνεδριάσεις (σε σύγκριση με δεκαεπτά το 2017) και η μέση συμμετοχή ήταν 94% (έναντι 93% το 2017).

5.6 Οι επιπτώσεις της πανδημίας COVID – 19 στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα.

Πριν ολοκληρωθεί η παρούσα εργασία κρίνεται σκόπιμη μια σύντομη αναφορά στην επίπτωση που θα έχει η παγκόσμια υγειονομική κρίση (COVID – 19) στις ελληνικές τράπεζες. Οι ελληνικές τράπεζες έχουν να αντιμετωπίσουν ένα οικονομικό τσουνάμι και θα πρέπει από τη μια πλευρά να χρηματοδοτήσουν τις επιχειρήσεις, για να περιορίσουν το αντίκτυπο της οικονομικής καταστροφής, και από την άλλη θα κληθούν να αντιμετωπίσουν μια νέα γενιά κόκκινων δανείων.

Η επίπτωση στις τράπεζες θα εξαρτηθεί από το μέγεθος της ύφεσης (που είναι ακόμη περιορισμένο) καθώς και από το βαθμό επιδείνωσης της φερεγγυότητας των ελληνικών επιχειρήσεων και νοικοκυριών που έχουν υποχρεώσεις προς τις τράπεζες. Το μέγεθος της οικονομικής κάμψης θα κριθεί από το χρονικό διάστημα για το οποίο η οικονομία θα συνεχίσει να υπολειτουργεί, από το μέγεθος της πτώσης στα έσοδα από τον τουρισμό και από το ύψος της δημοσιονομικής παρέμβασης.

Τα δύο κυριότερα προβλήματα που θα αντιμετωπίσει ο τραπεζικός κλάδος είναι προβλήματα ρευστότητας (το έλλειμμα ρευστότητας υπολογίζεται περίπου στα 10 δισεκατομμύρια ευρώ) και προβλήματα που συνδέονται με την κεφαλαιακή επάρκεια λόγω της επιδείνωσης της ποιότητας των στοιχείων του ενεργητικού.

Τα προβλήματα ρευστότητας και κεφαλαιακής επάρκειας θα αντιμετωπιστούν εν μέρει από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, η οποία έχει ήδη ανακοινώσει μία δέσμη μέτρων νομισματικής πολιτικής και εποπτείας των τραπεζών, λόγω της πανδημίας του κορωνοϊού. Ειδικότερα:

*** Μέτρα Παροχής Ρευστότητας**

- Έκτακτο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης λόγω πανδημίας (PEPP) ύψους 750 δισεκατομμυρίων ευρώ, συνεπώς οι ελληνικές τράπεζες μπορούν να πωλήσουν στην ΕΚΤ ελληνικά ομόλογα που κατέχουν για να αυξήσουν τα ρευστά τους διαθέσιμα.
- Διατήρηση παρεμβατικών επιτοκίων σε πολύ χαμηλά επίπεδα.
- Επέκταση της λίστας περιουσιακών στοιχείων (ομόλογα που εκδίδει ή εγγυάται ή Ελληνική Δημοκρατία) όπου οι ελληνικές τράπεζες μπορούν να χρησιμοποιήσουν ως εξασφαλίσεις για την άντληση μακροχρόνιας ρευστότητας από το Ευρωσύστημα.

*** Μέτρα Εποπτείας**

- Μεγαλύτερη ευελιξία όσον αφορά τους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας, ώστε να μπορέσουν οι ελληνικές τράπεζες να απορροφήσουν μέρος των ζημιών τους.

Σε πρόσφατη έρευνα (μέσω τηλεδιάσκεψης) που οργάνωσε η EY (Ernst Young) Ελλάδας με στόχο την κατανόηση των σημαντικών προκλήσεων που αντιμετωπίζει το ελληνικό τραπεζικό σύστημα λόγω της πανδημίας Covid-19, το 78% όσων συμμετείχαν (ανώτατα – ανώτερα στελέχη του χρηματοπιστωτικού τομέα) εκτιμά ότι υπάρχει πιθανότητα ενοποίησης των ελληνικών συστημικών τραπεζών, λόγω της κρίσης κορωνοϊού. Επίσης, η συντριπτική πλειοψηφία των στελεχών 79% θεωρεί ότι θα υπάρξει συρρίκνωση των καταστημάτων του τραπεζικού κλάδου, της τάξεως άνω του 20%. Εξ' αυτών το 17% εκτιμά ότι η συρρίκνωση θα είναι σημαντική και θα ξεπερνά το 30%, ενώ το 20% πιστεύει ότι η συρρίκνωση θα είναι οριακή και τα καταστήματα θα μετασχηματιστούν. Στον αντίποδα μόλις το 22% των στελεχών πιστεύει ότι οι ελληνικές τράπεζες θα απαραίτητες την επαύριον της κρίσης.

Επιπλέον, στο πλαίσιο του Οικονομικού Forum των Δελφών, οι διευθύνοντες σύμβουλοι των τεσσάρων συστημικών τραπεζών, θεωρούν πως η κρίση ανέδειξε σημαντικές ευκαιρίες, όπως η ενίσχυση του «*brand name*» της Ελλάδας, η επιτάχυνση του ψηφιακού μετασχηματισμού της οικονομίας και η προσαρμογή του λειτουργικού μοντέλου τραπεζών και επιχειρήσεων στις νέες συνθήκες. Πιο συγκεκριμένα:

Σύμφωνα με τον διευθύνοντα σύμβουλο της Τράπεζας Πειραιώς, η υγειονομική κρίση μετατράπηκε σε οικονομική κρίση και το μεγάλο στοίχημα είναι να επανέλθει η ανάπτυξη με γρήγορους ρυθμούς το 2021. Επίσης, η Τράπεζα Πειραιώς προβλέπει μείωση του ΑΕΠ κατά 8% το 2020, ανάκαμψη το 2021 και επιστροφή στα επίπεδα του 2019 το 2022. Από την αρχή του 2020 η Τράπεζα έχει ήδη δανειοδοτήσει επιχειρήσεις με περίπου 2,5 δισεκατομμύρια ευρώ και προσβλέπει να φτάσει τα 5 δισεκατομμύρια ευρώ έως τα τέλη του έτους.

Ο Διευθύνων σύμβουλος της Eurobank εκτιμά ότι το 2020 θα είναι μια δύσκολη χρονιά, αλλά όχι μια χαμένη χρονιά, και τόνισε την ανάγκη να γίνει ένας σχεδιασμός για το πώς το 2021 θα γίνει μια χρονιά ανάκαμψης στην οποία θα καλυφθεί το μεγαλύτερο μέρος ή και το σύνολο του χαμένου εδάφους λόγω της ύφεσης του 2020.

Ο Διευθύνων Σύμβουλος της Εθνικής Τράπεζας αναφέρει πως η τράπεζα έχει επιχειρήσει να υπολογίσει τις ανάγκες των επιχειρήσεων, στη βάση ενός σεναρίου ύφεσης 7,5%. Το σενάριο αυτό είναι συμβατό με μία μείωση του τζίρου του ιδιωτικού τομέα κατά περίπου 20% που αντιστοιχεί σε απώλεια εσόδων 50 δισεκατομμύρια ευρώ. Οι επιχειρήσεις θα αντιδράσουν στην απώλεια μειώνοντας κυρίως το μεταβλητό κόστος, σταθερό κόστος και το κόστος απασχόλησης, με τα κρατικά προγράμματα να καλύπτουν ένα μεγάλο μέρος της απώλειας εσόδων των εργαζομένων. Οι τράπεζες έχουν προσφέρει διευκολύνσεις στις τραπεζικές υποχρεώσεις μέχρι το ύψος των 3-4 δισεκατομμυρίων ευρώ με την αναστολή

πληρωμής τοκοχρεολυσίων και η ελληνική κυβέρνηση εφαρμόζει αναστολές στους φόρους. Αυτό αφήνει ένα κενό ρευστότητας των επιχειρήσεων κάτι λίγο κάτω από 10 δισεκατομμύρια ευρώ το 2020, σύμφωνα με τον διευθύνοντα συμβούλου. Υποστήριξε ότι τα 7 δισεκατομμύρια θα δοθούν από το εγγυοδοτικό πρόγραμμα της Αναπτυξιακής Τράπεζας, τα 2 δισεκατομμύρια από το ΤΕΠΙΧ, συν τις πιστωτικές γραμμές που έχουν τραβήξει ήδη οι επιχειρήσεις από τις τράπεζες, με αποτέλεσμα να υπάρχει μια ισορροπία. Τα δάνεια των δύο προγραμμάτων, μάλιστα, θα δοθούν με πολύ πιο ευνοϊκούς όρους δανεισμού για τους πελάτες. Τέλος, η πανδημία θα επιταχύνει μια αλλαγή που ερχόταν, στο λειτουργικό μοντέλο των τραπεζών και στην ψηφιοποίησή του. Έτσι, οι απλές συναλλαγές θα γίνονται με ηλεκτρονικά μέσα, ενώ παράλληλα θα δημιουργηθούν πιο ευέλικτες μορφές εργασίας και θα αυτοματοποιηθούν οι διαδικασίες *«back office»*.

Ο Διευθύνων σύμβουλος της Alpha Bank θεωρεί πως η υγειονομική κρίση μπορεί να αποτελέσει αφορμή να αλλάξει το τρέχον υπόδειγμα της οικονομίας για την ανάπτυξη. Το χρηματοπιστωτικό σύστημα θα βρεθεί στο επίκεντρο αυτής της πρόκλησης μέσω δύο μεγάλων projects: τη διαχείριση των NPLs που θα οδηγήσει στην αναδιάρθρωση του επιχειρείν της χώρας και τη συμμετοχή στο εθνικό εγχείρημα κάλυψης του επενδυτικού κενού που άφησε η προηγούμενη πολύχρονη ύφεση. Ως εκ τούτου, οι τράπεζες πρέπει να γίνουν σύμβουλος και αρωγός στη διαχείριση και την απορροφητικότητα των ευρωπαϊκών κονδυλίων (πόροι άνω των 50 δισεκατομμυρίων ευρώ) που θα έρθουν στη χώρα την επόμενη δεκαετία, ώστε να δοθεί μια συνολική επανεκκίνηση στην ελληνική οικονομία.

Εν κατακλείδι, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα έχει να ανέβει έναν μεγάλο ανήφορο. Η διαφορά, όμως, με τη δεκαετή δημοσιονομική κρίση υφίσταται στο ότι οι τράπεζες είναι πλέον *«ψυλλιασμένες»*, ενώ το τραπεζικό σύστημα παγκοσμίως είναι πιο προστατευμένο. Ο βασικός δείκτης κεφαλαίων είναι σε πολύ υψηλό επίπεδο, όπως και τα επίπεδα ρευστότητας είναι πολύ καλά. Επιπρόσθετα, οι συστημικές τράπεζες έχουν μικρότερο μέγεθος και αυτό τις κάνει πιο διαχειρίσιμες. Συνεπώς, το μεγάλο στοίχημα για τις τέσσερις συστημικές τράπεζες είναι να μην γράψουν μεγάλες ζημιές, που θα "χτυπήσουν" τα ίδια κεφάλαιά τους (equity) και θα χρειαστούν, σύμφωνα με την νομοθεσία, αύξηση μετοχικού κεφαλαίου με αποκλειστική συμμετοχή του Δημοσίου.

Συμπεράσματα

Ο εσωτερικός έλεγχος είναι απαραίτητος αφού, μετά τα οικονομικά σκάνδαλα σε παγκόσμιο επίπεδο, η ανάγκη για πιο αποτελεσματική εποπτεία των επιχειρήσεων, ιδίως για τις επιχειρήσεις του χρηματοπιστωτικού τομέα έχει γίνει επιτακτική. Ο εξωτερικός έλεγχος που μπορεί να εκτελεστεί από τις αρμόδιες αρχές ή από τους ορκωτούς λογιστές δεν μπορεί να θεωρηθεί επαρκής, καθώς ο χαρακτήρας του είναι λιγότερο προληπτικός ενώ ελέγχει βασικά ιστορικά δεδομένα (Christou, 2006).

Η συνύπαρξη της δραστηριότητας του εσωτερικού ελέγχου με τη δραστηριότητα του εξωτερικού ελέγχου κρίνεται πολύ σημαντική, καθώς τα δύο είδη ελέγχου λειτουργούν συμπληρωματικά το ένα με το άλλο. Από την πλευρά του εξωτερικού ελέγχου, είναι σημαντική διότι έτσι οι εξωτερικοί ελεγκτές έχουν τη δυνατότητα να αυξήσουν την αποτελεσματικότητα του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων, ενώ από την άποψη του εσωτερικού ελέγχου η συνύπαρξη αυτή εξασφαλίζει συμπληρωματικές βασικές πληροφορίες στην αξιολόγηση των ελεγχόμενων κινδύνων (Dobroteanu και Dobroteanu, 2002).

Ως εκ τούτου, κρίνεται απαραίτητη η καλή συνεργασία των εσωτερικών ελεγκτών μιας επιχείρησης με τους εξωτερικούς ελεγκτές της. Μάλιστα, οι εξωτερικοί ελεγκτές βασίζονται ως ένα βαθμό στο έργο των εσωτερικών ελεγκτών και η συνεργασία μαζί τους πρέπει να διέπεται από εμπιστοσύνη και πνεύμα αμοιβαίου σεβασμού. Παράλληλα, ο ενδεδειγμένος έλεγχος των Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου από τους Εξωτερικούς Ελεγκτές συμβάλλει στην εξακρίβωση της αποτελεσματικότητας του εσωτερικού ελέγχου, καθώς και στον εντοπισμό εσκεμμένων ελεγκτικών κενών στα συστήματα αυτά. Άλλωστε, η σημασία της σχέσης ανάμεσα στον εσωτερικό έλεγχο και τον εξωτερικό έλεγχο αντικατοπτρίζεται από τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα (610 - «Εξετάζοντας τον Εργασιακό Εσωτερικό Έλεγχο»), η οποία προβλέπει μεταξύ άλλων:

- Ο ρόλος του εσωτερικού ελέγχου καθορίζεται από τη διοίκηση και οι στόχοι του διαφέρουν από εκείνους του εξωτερικού ελεγκτή, ο οποίος διορίζεται να αναφέρει ανεξάρτητα τυχόν λάθη και ανακρίβειες στις οικονομικές καταστάσεις. Οι στόχοι του εσωτερικού ελέγχου ποικίλλουν ανάλογα με τις απαιτήσεις της διοίκησης.
- Ο εξωτερικός ελεγκτής θα πρέπει να έχει επαρκή κατανόηση των εσωτερικών δραστηριοτήτων ώστε να εντοπίζει και να εκτιμά τους κινδύνους ουσιώδους ανακρίβειας των οικονομικών καταστάσεων και να σχεδιάζει και να διεξάγει περαιτέρω διαδικασίες ελέγχου.

- Ο εξωτερικός ελεγκτής θα πρέπει να πραγματοποιεί αξιολόγηση της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου, όταν ο εσωτερικός έλεγχος είναι συναφής με τις αξιολογήσεις ενδεχόμενου κινδύνου από τον εξωτερικό ελεγκτή.
- Ο εξωτερικός ελεγκτής είναι υποχρεωμένος να ενημερώνει κανονικά τον εσωτερικό ελεγκτή για κάθε σημαντικό θέμα που μπορεί να επηρεάσει τον εσωτερικό έλεγχο.

Η πρώτη σχετική μελέτη σχετικά με την αλληλεπίδραση μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου πραγματοποιήθηκε από τον Mautz (1984) και τα αποτελέσματα αυτής της μελέτης έδειξαν ότι, από την άποψη του εσωτερικού ελέγχου, η σχέση με τον εξωτερικό έλεγχο είναι φανερά πολύ καλή.

Αργότερα, τα συμπεράσματα της μελέτης των Haron, Chambers, Ramsi και Ismail (2004) ανέφεραν ότι η τεχνική επάρκεια και η εργασία είναι τα δύο πιο σημαντικά κριτήρια που εξετάζουν οι εξωτερικοί ελεγκτές αναφορικά με την εμπιστοσύνη στους εσωτερικούς ελεγκτές.

Η Διοίκηση πρέπει να εξασφαλίζει την Ανεξαρτησία δράσης και ταυτόχρονα να στηρίζει το έργο τόσο του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού ελεγκτή, ώστε να προστατέψει την επιχείρηση και όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη από τη διάπραξη της απάτης ακόμα και από την ίδια την ηγεσία της.

Οι Διοικήσεις των εταιρειών συχνά παρεμβαίνουν στην προετοιμασία των λογιστικών καταστάσεων, γι' αυτό καλούνται οι ορκωτοί λογιστές να επισημαίνουν τα λάθη και τις ανακρίβειες και ταυτόχρονα να παρουσιάσουν την ακριβή εικόνα των αριθμών των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, έχοντας ως απώτερο σκοπό τη μελλοντική βελτίωση και οικονομική ευημερία της επιχείρησης. Άλλωστε στις σύγχρονες επιχειρήσεις, οι διοικήσεις των εταιρειών και οι μέτοχοί τους, είναι δύο διαφορετικά μέρη που πολλές φορές έχουν και αντικρουόμενα συμφέροντα. Έτσι, οι ελεγκτές, ακολουθώντας τους κανόνες της επαγγελματικής τους ηθικής, με ακεραιότητα, αντικειμενικότητα, εμπιστευτικότητα και επαγγελματική επάρκεια και κρίση, αξιολογούν τα δεδομένα, συγκεντρώνουν και αξιολογούν τα ελεγκτικά τεκμήρια ώστε να εκφράσουν γνώμη, μέσω των εκθέσεων ελέγχου, για την ακρίβεια και την αξιοπιστία των λογιστικών καταστάσεων της επιχείρησης. Τέλος, βάσει αυτών των χρηματοοικονομικών καταστάσεων όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη (εσωτερικοί και εξωτερικοί λήπτες) λαμβάνουν τις αποφάσεις τους.

Επιπλέον, εξίσου σημαντική για μια επιχείρηση είναι και η ανεξαρτησία των εσωτερικών ελεγκτών, που σημαίνει ανεξαρτησία εντός της επιχείρησης, αλλά όχι ανεξαρτησία από την ίδια την επιχείρηση, καθώς οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι υπάλληλοι της επιχείρησης και επομένως δεν έχουν την ανεξαρτησία αυτή των εξωτερικών ελεγκτών. Θα πρέπει να είναι

επαγγελματίες, αμερόληπτοι και να αποφεύγουν κάθε πιθανή σύγκρουση. Ως ανεξάρτητοι, οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι οικονομικότεροι σε πραγματικές αναφορές σχετικά με την τρέχουσα κατάσταση στον οργανισμό, συμπεριλαμβανομένων της οικονομικής κατάστασης, των εσωτερικών ελέγχων, της διαχείρισης κινδύνων, των κορυφαίων επιχειρηματικών διαδικασιών κ.λ.π.

Εκτός από τους ελεγκτές, θα πρέπει και οι ίδιες οι επιχειρήσεις να συνειδητοποιήσουν την ευθύνη που έχουν προς όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη. Αυτό επιτυγχάνεται με την υιοθέτηση ενός Συστήματος Εταιρικής Διακυβέρνησης και κουλτούρας. Ως διακυβέρνηση ορίζεται ως ο συνδυασμός των διαδικασιών και των δομών που εφαρμόζει η διοίκηση με σκοπό την ενημέρωση, την καθοδήγηση και την παρακολούθηση των δραστηριοτήτων της επιχείρησης για την επίτευξη των στόχων της. Είτε αναφερόμαστε στον δημόσιο είτε στον ιδιωτικό τομέα, η διακυβέρνηση σχετίζεται με τους στόχους που έχουν τεθεί και αναληφθεί. Αυτό εξασφαλίζει την αξιοπιστία της οντότητας, καθιερώνει την ισότιμη παροχή υπηρεσιών και εξασφαλίζει την ορθή συμπεριφορά των αξιωματούχων με τη μείωση του κινδύνου διαφθοράς σε αυτό το επίπεδο.

Κατά συνέπεια, τα εκτελεστικά διευθυντικά στελέχη και το διοικητικό συμβούλιο κερδίζουν αντικειμενική ασφάλεια. Σε οργανισμούς όπου το τμήμα εσωτερικού ελέγχου αναπτύσσεται επαγγελματικά και συνήθως δεν υπάρχουν συγκρούσεις μεταξύ αυτού του τμήματος και των εκτελεστικών διευθυντών, οι εσωτερικοί ελεγκτές μετά από κάθε έλεγχο δίνουν την ανάλυσή τους με τις συστάσεις τους. Εάν τα εκτελεστικά διευθυντικά στελέχη δεν λάβουν υπόψη αυτές τις συστάσεις των εσωτερικών ελεγκτών, οι οποίες θεωρούνται σημαντικές για το μέλλον της οικονομικής οντότητας, τότε και οι δύο πλευρές θα πρέπει να υπερασπιστούν τις θέσεις τους σχετικά με το θέμα.

Επίσης, οι εσωτερικοί ελεγκτές δεν ασχολούνται μόνο με τους οικονομικούς ελέγχους του οργανισμού, αλλά ασχολούνται επίσης με όλους τους εσωτερικούς ελέγχους του οργανισμού. Εξετάζουν συνεχώς και αξιολογούν την αποτελεσματικότητα των ελέγχων που έχουν σχεδιαστεί για να βοηθήσουν την εταιρεία στην επίτευξη των στόχων και των σκοπών της. Βοηθούν άλλα μέλη του οργανισμού στην εκτέλεση των αναθέσεων και των αρμοδιοτήτων τους και παρέχουν με ανάλυση, αξιολογήσεις, συστάσεις και συμβουλές. Για το λόγο αυτό, οι εσωτερικοί ελεγκτές θεωρούνται ως εσωτερικοί έλεγχοι της εταιρείας και ακόμη και τα πρότυπα ελέγχου θεωρούν τον εσωτερικό έλεγχο ως μέρος της συνιστώσας παρακολούθησης εντός του οργανισμού.

Οι διαδικασίες ελέγχου τόσο για εσωτερικούς ελεγκτές όσο και για εξωτερικούς ελεγκτές έχουν αλλάξει τα τελευταία χρόνια (Lemon και Tatum, 2003). Οι κυριότεροι παράγοντες

που προκάλεσαν αυτές τις αλλαγές ήταν η παγκοσμιοποίηση των επιχειρήσεων, η πρόοδος στην τεχνολογία και οι απαιτήσεις για ελέγχους προστιθέμενης αξίας.

Όσον αφορά τις ελληνικές τράπεζες (αλλά και τις επιχειρήσεις γενικότερα) αντιμετωπίζουν πολυάριθμους κινδύνους, εκ των οποίων ένας είναι ο κίνδυνος απάτης. Προκειμένου οι τράπεζες να είναι σε θέση να προλαμβάνουν, να ανιχνεύουν και να ερευνούν την εμφάνιση περιστατικών απάτης, είναι ζωτικής σημασίας και πρέπει να αναπτυχθεί ένα προσεκτικά σχεδιασμένο περιβάλλον ελέγχων, ώστε να είναι σε θέση οι διοικήσεις των ιδρυμάτων αυτών να τα περιορίζουν. Για να επιτευχθούν αυτά, οι ελληνικές τράπεζες πρέπει να λειτουργούν με καλά οργανωμένες μονάδες εσωτερικού ελέγχου, με χωριστά τμήματα εντός του οργανισμού τα οποία να είναι αποκλειστικά υπεύθυνα για απάτη. Και αυτά τα τμήματα πρέπει να είναι στελεχωμένα με ειδικευμένους ελεγκτές, οι οποίοι διαθέτουν τα απαιτούμενα μέσα (π.χ. κατάρτιση κατά της απάτης, εξειδικευμένα εργαλεία ελέγχου κ.λπ.), ώστε να είναι σε θέση να ενισχύσουν τις γνώσεις και άλλες ικανότητες που απαιτούνται για την αποτελεσματική εκτέλεση των ευθυνών και των καθηκόντων τους. Ακόμα, κρίνεται απαραίτητη η εναλλαγή των εσωτερικών ελεγκτών σε τακτά χρονικά διαστήματα, ώστε να μη δημιουργούνται φιλικές σχέσεις τόσο με τους υπαλλήλους όσο και με τη Διεύθυνση του καταστήματος. Τέλος, σημαντικό ρόλο στη διακυβέρνηση των τραπεζών διαδραματίζει η Επιτροπή Ελέγχου, η οποία επιβλέπει το σύστημα εσωτερικού ελέγχου με απώτερο σκοπό την ενδυνάμωση της κουλτούρας του οργανισμού ως προς τη διαχείριση κινδύνων.

Η Επιτροπή Ελέγχου οφείλει να είναι δραστήρια και διορατική, να μην επαναπαύεται σε μικρούς και επιφανειακούς ελέγχους, αλλά αντίθετα να διεισδύει σε βάθος και να ελέγχει σχολαστικά κάθε δραστηριότητα της οικονομικής οντότητας. Με αυτόν τον τρόπο θα μπορεί να αντιληφθεί τυχόν ατασθαλίες και σφάλματα και να προλάβει τη λογιστική απάτη.

Ένα από τα βασικότερα ευρήματα της παρούσας εργασίας είναι ότι και οι τέσσερις συστημικές τράπεζες της Ελλάδας διαθέτουν συστήματα εσωτερικού ελέγχου. Επίσης, από την υπάρχουσα νομοθεσία προέκυψε πως είναι υποχρεωτικό οι τράπεζες να ελέγχονται από εξωτερικούς ελεγκτές για την ακρίβεια και την ορθότητα των οικονομικών καταστάσεών τους. Οι έλεγχοι είτε εσωτερικοί είτε εξωτερικοί αλλά και οι φορολογικοί αποσκοπούν στο να διασφαλίζεται η διαφάνεια για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη τόσο αναφορικά με τις πράξεις της Διοίκησης αλλά και για το επενδυτικό κοινό. Ειδικότερα, οι τράπεζες αποτελούν τον μοχλό μιας οικονομίας σε κάθε χώρα και οφείλουν να λειτουργούν με πλήρη διαφάνεια και να συμμορφώνονται στις όποιες διατάξεις και νομοθεσίες είτε εθνικές είτε ευρωπαϊκές.

Συμπερασματικά, ο 21ος αιώνας μπορεί να θεωρηθεί ως αιώνας με πολλές υποσχέσεις και πρωτοφανείς ευκαιρίες ανάπτυξης για το επάγγελμα του εσωτερικού και του εξωτερικού

ελεγκτή. Ωστόσο, οι εξελίξεις στην πράξη αλλά και τα παγκόσμια οικονομικά σκάνδαλα πρέπει να μελετηθούν προσεκτικά από τους ενδιαφερόμενους ακαδημαϊκούς, ώστε να δημιουργηθεί συστηματικά ένα σύνολο γνώσεων που θα μεταδοθεί σε μελλοντικές γενιές επαγγελματιών του εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου, προκειμένου να αντιμετωπιστούν και περιοριστούν παρόμοια φαινόμενα λογιστικής απάτης, χειραγώγησης επενδυτικού κοινού... Τέλος, το υπάρχον σώμα της γνώσης δεν πρέπει μόνο να κριτικοποιείται και να εκλεπτύνεται συνεχώς για να αντικατοπτρίζει το ρεύμα αλλά πρέπει επίσης να ενθαρρύνει, μέσω της έρευνας, την πρωτοποριακή σκέψη που συχνά παράγει καινοτομίες στην πράξη.

Βιβλιογραφία

1. Abdel-Qader, W. (2002). *An evaluation of the international auditing standards and their application to the audit of listed corporations in Jordan*. (Unpublished Doctoral Thesis, University of Western Sydney, Australia).
2. Alarbeed, E., Alothman, M., Assee, A. (2014). The role of governance rules in improving the auditor's ability to detect fraud in the financial statements: Field study on companies listed in the Syrian Securities Commission. *Tishreen University Journal for Research and Scientific Studies -Economic and Legal Sciences Series*, 36(5), 453-475
3. Al-Bawab, A. (2012). The factors which affect on the choice of the external auditor in Jordanian banks from the perspective of the external auditor in Jordan (An empirical study). *International Journal of Humanities and Social Science*, 2(6), 180-192.
4. Allingham, M., Sandmo, A. (1972). Income Tax Evasion: A Theoretical Analysis. *Journal of Public Economics*, 1, 323-338.
5. Alpha Bank (2019). Corporate Governance Statement 2018. https://www.alpha.gr/-/media/alphagr/files/group/cgr_march2018en.pdf [Ανακτήθηκε 25 Μαρτίου 2020]
6. Alpha Bank (2020). Committees. Στο <https://www.alpha.gr/en/group/corporate-governance/committees> [Ανακτήθηκε 25 Μαρτίου 2020]
7. Al-Shantee, A. (2011). The role of information technology in the development of auditing profession: An empirical study on audit offices in the Hashemite Kingdom of Jordan. *Journal of Baghdad College of Economic Sciences*, 27, 345-374.
8. Andreadou D, (2006). Application of Internal Control Systems in banks, *Bulletin of Hellenic Bank Association*, volume 1, pp. 49-56.
9. Andreoni, J., Erard, B., Feinstein, J. (1998). Tax compliance. *Journal of economic literature*, 36(2), 818-860.
10. Asare, S. K., Davidson, R. A., Gramling, A. A. (2008), Internal Auditors' Evaluation of Fraud Factors in Planning an Audit: The Importance of Audit Committee Quality and Management Incentives. *International Journal of Auditing*, 12: 181–203.
11. Bedard, J., (2007). Reported internal control deficiencies and earnings quality, Working Paper, University of Laval.
12. Bota-Avram, C. (2008). The Approaches of Fraud from Internal Audit's point of view. *International Journal of Business Research*, 8 (2), 183-187
13. Boyd, E. (1905). History of auditing. *A History of Accounting and Accountants*, 74.

14. Brown, R. (1992). Changing audit objectives and techniques. *The Accounting Review*, 37(4), 696-703.
15. Budur, J. I. (2008). Factors affecting the external auditor's fees in the Hashemite Kingdom of Jordan. *Arab Journal of Accounting*, 11(1), University of Bahrain, Kingdom of Bahrain.
16. Cañibano, C. L. (1993). *Curso de auditoría contable. Casos practices*. Madrid: Editura Piramide.
17. Casagrande, A., Di Cagno, D., Pandimiglio, A., Spallone, M. (2015). The effect of competition on tax compliance: The role of audit rules and shame. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 59, 96-110.
18. Chen, K. Y., Elder, R. J. (2007). Fraud Risk Factors and the Likelihood of Fraudulent Financial Reporting: Evidence from Statement on Auditing Standards No. 43
19. Coram, P., Ferguson, C., Moroney, R. (2008), Internal audit, alternative internal audit structures and the level of misappropriation of assets fraud. *Accounting & Finance*, 48: 543–559.
20. Cressey, D. R. (1953). *Other People's Money*. Montclair, NJ: Patterson Smith, pp.1-300.
21. Dassen, R.J.M. (1989). De Leer van het Gewekte Vertrouwen: Agency avant la letter?. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfshuishoudkunde*, September, 341-352.
22. DiaNEOsis (2016). Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Αιτία, Έκταση και Προτάσεις καταπολέμησης. Ernst Young (EY) Ελλάδας Ιούλιος 2016
23. DiGabriele, J. A., Ojo, M. (2014). Objectivity and independence: The dual roles of external auditors. *Journal of Forensic & Investigative Accounting*, 6(2), 200-224.
24. Dittenhofer, M. (2001). Internal auditing effectiveness: an expansion of present methods. *Managerial Auditing Journal*, Vol. 16, No. 8, pp. 443-450.
25. Dobroteanu, L., Dobroteanu, C. L. (2002). Audit: Concepts and practices: National and international access. Bucharest: International Publishing House
26. Dowling, C. (2009). Appropriate audit support system use: The influence of auditor, audit team, and firm factors. *The Accounting Review*, 3(84), 770-802.
27. Doyle, J. T., Ge, W., McVay, S., (2007). Accruals Quality and Internal Control over Financial Reporting. *The Accounting Review*. Vol. 82, No. 5, pp. 1141-1170.
28. Drogalas G., Goumas S., Kesisi E., Malliaridou . (2011). Impression of the modern role of Internal Auditing, Scientific Yearbook.

29. Eurobank (2019). Ετήσια Αναφορά 2018. Στο <https://www.eurobank.gr/-/media/eurobank/omilos/annual-reports-english/annual-report-2018.pdf> [Ανακτήθηκε 25 Μαρτίου 2020]
30. Flint, D. (1988). *Philosophy and principles of auditing*. Hampshire: Macmillan Education Ltd.
31. Fukofuka, P. (2013). The contextual framework of corporate income tax evasion. *Journal of Accounting and Taxation*, 5(2), 27-37.
32. Gangl, K., Torgler, B., Kirchler, E., Hofmann, E. (2014). Effects of supervision on tax compliance: Evidence from a field experiment in Austria. *Economics Letters*, 123(3), 378-382.
33. Gortsos X. B. (2006). The new framework and evaluation criteria of Internal Control Systems for financial institutions, a systemic review, *Bulletin of Hellenic Bank Association*, volume 1, pp. 23-32.
34. Green BP., Reinstein A. (2004), Banking industry financial statement fraud and the effects of regulation enforcement and increased public scrutiny, *Research in Accounting Regulation*, Volume 17, pages 87-106, Elsevier
35. Gubar, E., Kumacheva, S., Zhitkova, E., Porokhnyavaya, O. (2015, October). Propagation of information over the network of taxpayers in the model of tax auditing. In " Stability and Control Processes" in Memory of VI Zubov (SCP), 2015 International Conference pp. 244-247
36. Gul, F., Teoh. H., Andrew, B., Schelluch, P. (1994). *Theory and practice of Australian auditing* (3rd ed.). Australia: Nelson, An International Thomson Publishing Company.
37. Halbouni, S. S. (2015), The Role of Auditors in Preventing, Detecting, and Reporting Fraud: The Case of the United Arab Emirates (UAE). *International Journal of Auditing*, 19: 117–130.
38. Haron, H., Chambers, A., Ramsi, R., Ismail, I. (2004). The reliance of external auditors on internal auditors. *Managerial Auditing*, 19(9), 1148-1159.
39. Hayes, R.S, Schilder, A. Dassen, R. & Wallace, P. (1999) *Principles of Auditing: An International Perspective*. London: McGraw-Hill Publishing Company
40. Iuliana, L. P. (2012). The Evolution and the Perspectives of the Audit. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 2(4), 264- 280.
41. Jensen, M. C., (1993). The modern industrial revolution, exit and the failure of internal control systems, *Journal of Finance*, July, pp. 1-69.

42. Jensen, M.C. & Meckling, W.H. (1976) Theory of the firm: managerial behaviour, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, Vol. 3, No (4) : 305-360.
43. Juma'a, A. (2012). *Introduction to auditing and assurance in accordance with International Standards on Auditing* (1st ed.). Dar Safa for Publishing and Distribution, Amman, Jordan.
44. Kagan, J. (2018), Internal Revenue Service – IRS, 21.03.2018, <https://www.investopedia.com/terms/i/irs.asp>
45. Kantzos K., Chondraki A., (2006). *Auditing theory and practice*, Athens: Stamoulis publications.
46. Kassem, R., Higson, A. W. (2016). External auditors and corporate corruption: Implications for external audit regulators. *Current Issues in Auditing*, 10(1), 1-10.
47. Kasswna, R. (2012). The impact of information technology on external audit fees - A field study in the Hashemite Kingdom of Jordan. *European Journal of Business and Management*, 4(14), 92-102.
48. Kelly, P., Hartley, C. A. (2010). Casino gambling and workplace fraud: a cautionary tale for managers. *Management Research Review*, Vol. 33, No. 3, 224-239.
49. Kenyon, W., Tilton, P. D. (2006). *Potential red flags and fraud detection techniques: A Guide to Forensic Accounting Investigation*, First Edition, John Wiley & Sons, Inc, New Jersey.
50. Khanna V., Kaveri V. (2008), The IUP Journal of Bank Management, Implementing Risk-Based Internal Audit in Indian Banks: An Assessment of Organizational Preparedness.
51. Khlif, H., Achek, I. (2015). The determinants of tax evasion: a literature review. *International Journal of Law and Management*, 57(5), 486-497.
52. Kwan, W. K. (1999). Risk management – needed: an integrated approach, *Australian CPA*, Vol. 69 No. 5, pp. 20-21.
53. Kyriakopoulos, P. (2006). Bank of Greece regulations on Internal Auditing, risk management and compliance for financial institutions, *Bulletin of Hellenic Bank Association*, volume. 1, pp. 16-22
54. Law, P. (2011). Corporate governance and no fraud occurrence in organizations. *Managerial Auditing Journal*, 26(6), 501-518.
55. Lee, J. (1986). Government auditing in China. *The Journal of Accountancy*, 62, 190.
56. Lee, T. (1994). *Corporate audit theory*. London: Chapman & Hall.

57. Lemon, M. W., Tatum, K. W. (2003). Internal auditing's systematic, disciplined process, The Institute of Internal Auditors Research Foundation. Retrieved from <https://na.theiia.org/iiarf/Public%20Documents/Chapter%208%20Internal%20Audits%20Systematic%20Disciplined%20Process.pdf>
58. Limperg, T. (1932). *Theory of Inspired Confidence*. University of Amsterdam.
59. Limperg Institute, 1932 (1985). *The social responsibility of the auditor. A basic theory on the auditor's function by Professor Theodore Limperg (1879-1961) of the University of Amsterdam*. Amsterdam, The Netherlands: Limperg Institute.
60. Lindow, P. E., Race, J. D. (2002). Beyond traditional audit techniques, *Journal of Accountancy*, Vol. 194 No. 1, pp. 28-33.
61. Lotfii, A. (2005). *Different auditing for different purposes*. Aldar Aljameeyah, Cairo, Egypt.
62. Mautz, R. (1984). Internal and external auditors: How do they relate? *Corporate Accounting*, 3(4), 56-58.
63. Mendoza, J. P., Wielhouwer, J. L., Kirchler, E. (2017). The backfiring effect of auditing on tax compliance. *Journal of Economic Psychology*, 62, 284-294
64. Ming, J. J., Wong, T.J. (2003). Earnings management and tunnelling through related party transactions: Evidence from Chinese corporate groups. *EFA 2003 Annual Conference*, Paper No.549.
65. NBG-Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος (2019). Ετήσια Αναφορά 2018. Στο https://www.nbg.gr/english/the-group/investor-relations/financial-information/annual-interim-financial-statements/Documents/Annual%20and%20interim%20financial%20statements/Financial%20Report%2031-12-2018_EN.pdf [Ανακτήθηκε 25 Μαρτίου 2020]
66. Negakis C., Tachinakis P. (2013). *Modern auditing and Internal Auditing*. Athens: Duplication.
67. Oduro, R., Asiedu, M. A., Tackie, G. (2018). Determinants of tax evasion in the developing economies: A structural equation model approach of the case of Ghana. *Journal of Accounting and Taxation*, 10(4), 37-47.
68. Ojo, M. (2006). The role of external auditors and international accounting bodies in financial regulation and supervision. Munich Personal RePEc Archive (MPRA), Paper No. 354, pp. 1-14.
69. Okezie A. (2012). An Analysis of Fraud in Nigerian Banks. *American Charter of Economics and Finance*, Vol. 1 No. 2 pp. 60-73.

70. Palfi, C., and Muresan, M. (2009). Survey on Weaknesses of Banks Internal Control Systems, *Journal of International Finance and Economics*, Vol. 9, No. 1, pp. 106-116.
71. Pasxas I., (2006). Directions and prospects for the Internal Audit departments of the financial institutions under the frame PD/BG 2577/9.3.2006, Bulletin of Hellenic Bank Association, volume 1, pp. 33-38.
72. Patterson Evelyn R., Smith J. Reed (2007). The Effects of Sarbanes-Oxley on Auditing and Internal Co.
73. Petrașcu D., Tieanub A. (2014). The Role of Internal Audit in Fraud Prevention and Detection, 21st International Economic Conference 2014, IECS 2014, 16-17 May 2014, Sibiu, Romania.
74. Porter B., Simon J., Hatherly D., (2014). *Principles of External Auditing* 4th Edition Wiley.
75. Power, M. (1999). *The Audit Society: Rituals of Verification*. Oxford: Oxford University Press.
76. Rae, K., Subramaniam, N. (2008). Quality of internal control procedures: Antecedents and moderating effect on organizational justice and employee fraud. *Managerial Auditing Journal*, 23(2), 104- 124.
77. Raffa, P. C. (2003). Levels of Service. Στο:
http://www.itrevizija.ba/wpcontent/materijal/publikacije/3_Levels_of_Attestation_Services_Defined-HANDOUT_3.pdf [Ανακτήθηκε 25 Μαρτίου 2020]
78. Rasha, K., Andrew, H. (2012). The New Fraud Triangle, *Journal of Emerging Trends in Economics and Management Sciences*, Vol. 3(3).
79. Riahi-Belkaoui, A. (2003). *Accounting-By Principle or Design?*. Westport, Connecticut London.
80. Richardson, G. (2008). The relationship between culture and tax evasion across countries: Additional evidence and extensions. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 17(2), 67-78.
81. Rodriguez-Justicia, D., Theilen, B. (2018). Education and tax morale. *Journal of Economic Psychology*, 64, 18-48.
82. Salehi, M. (2011). Audit expectation gap: Concept, nature and trace. *African Journal of Business Management*. 5(21), 8376-8392.
83. Salisu, A. (2011). Advancement of Accountancy Profession in Nigeria: A Collaborative Effort of Practicing Accountants and the Academia.

84. Salmina, S. V., Khafizova, A. R., Salmin, I. V. (2015). Arrangement and performance of on-site tax auditing in the Russian Federation. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(3), 732-735.
85. Sarens, G., De Beelde, I., (2006). The relationship between internal control and senior management: A qualitative analysis of expectations and perceptions, *International Journal of Auditing*, Vol. 10, pp. 219-241.
86. Sawyer, L. B., (1995). An internal audit philosophy, *Internal Auditor*, August, pp. 46-55
87. Schilit, H., (2002). Financial Shenanigan: How to detect Accounting Gimmicks and Fraud in Financial Reports 2th edition New York. Mc Graw Hill
88. Slemrod, J., Shlomo Y. (2002). *Tax Avoidance, Evasion and Administration*. In Handbook of Public Economics Vol. 3, edited by A. J. Auerbach & M. Feldstein. Amsterdam: NorthHolland
89. Smith, J.R., Tiras, S. L, Vichitlekarn, S. S. (2000). The interaction between internal control assessment and substantive testing in audits for fraud, *Contemporary Accounting Research*, 17(2), 327-356.
90. Steinmetz, R. S. Arthus, M. (2001). Risk management: a multitool for better business, *ABA Bank Compliance*, Vol. 22 No. 1, pp. 3-7
91. Tanko, M. (2011). *Audit Expectation Gap: The Trend to Close the Gap in the 21st Century*. Research commissioned by The Institute of Chartered Accountants of Nigeria (ICAN).
92. Van Gansberghe, C. N., (2005). Internal auditing in the public sector: a consultative forum in Nairobi, Kenya, stores up best practices for government audit professionals in developing nations, *Internal Auditor*, Vol. 62, No. 4, pp. 69-73.
93. Vance, S. (1983). *Corporate leadership: Boards, directors and strategy*. New York: McGraw-Hill.
94. Vona, I. W. (2008). *Fraud Risk Assessment: Building a Fraud Audit Programme: Hoboken*, New Jersey: John Wiley and Sons.
95. Walker, P. L., Shenkir, W. G. Barton, T. L. (2003). ERM in practice, *Internal Auditor*, Vol. 60 No. 4, pp. 51-55.
96. Wang, G. Y. (2004). *Accountability and management audit (M)*. (In Chinese). Beijing: China Modern economic publishing house.

97. Wilks, T. J., Zimbelman, M. F. (2004). Decomposition of Fraud-Risk Assessments and Auditors' Sensitivity to Fraud Cues. *Contemporary Accounting Research*, 21(3), 719-745.
98. Wilson, I. (2004). Regulatory and institutional challenges of corporate governance in Nigeria post consolidation. *Nigerian Economic Summit Group (NESG) Economic Indicators*, April-June, Vol. 12, No 2.
99. Youssef, M. (2013). The effectiveness of external audit in achieving the reliability of accounting information under the financial accounting system (SCF) (Master thesis, Qasidi Merbah University, Ouargla, Algeria).
100. Zghoot, M. (2016). The effectiveness of using information technology (IT) in auditing and its impact on improving the quality of auditing service in the Gaza Strip: A field study on auditing companies operating in the Gaza Strip (Master thesis, Islamic University, Gaza, Palestine).
101. Zhang, Y., Zhou, J., Zhou, N., (2007). Audit committee quality, auditor independence and internal control weaknesses. *Journal of Accounting and Public Policy*, Vol. 26, No. 3, pp. 300-327.
102. Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδας: Οι επιπτώσεις της υγειονομικής κρίσης στην ελληνική οικονομία και οι προτάσεις την επόμενη μέρα Μάιος 2020
103. <https://www.kathimerini.gr/1075383/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/vlepoyn-ligoteres-trapezes-meta-thn-pandhmia> [Ανακτήθηκε 26 Ιουλίου 2020]
104. <https://www.capital.gr/me-apopsi/3454662/poso-proetoimasmeno-einai-to-elliniko-trapeziko-sustima-gia-ena-oikonomiko-tsounami> [Ανακτήθηκε 26 Ιουλίου 2020]
105. <https://www.capital.gr/oikonomia/3460566/sustimikes-trapezes-i-krisi-tis-pandimias-dimiourgei-eukairies-oi-trapezes-kanoun-to-kathikon-tous>[Ανακτήθηκε 26 Ιουλίου 2020]
106. www.ffgroup.com [Ανακτήθηκε 06-10-2020]
107. www.liberal.gr [Ανακτήθηκε 05-10-2020]
108. www.kathimerini.gr [Ανακτήθηκε 10-10-2020]
109. www.newsmoney.gr [Ανακτήθηκε 05-10-2020]